

असोज - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष ३१, अङ्क १२

२०७९ असोज १६-३१

पूर्णाङ्क ७२६

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७१२, ४२००७२९, ४२००७५०, Ext. २२६९ (सम्पादक), २२७० (सम्पादन शाखा), २१७० (छापाखाना), २२७४ (बिक्री)

टोल फ्री : १६६०-०१-३३३५५, फ्याक्स: ४२००७४९, पो.ब.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, admin@supremecourt.gov.np / Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
मुख्य रजिस्ट्रार श्री लालबहादुर कुँवर, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री कृष्णजीवी घिमिरे, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिस्ट्रार श्री निर्मला पौडेल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री सुरज खत्री, उपाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री ऋषिराम घिमिरे, सचिव, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री हरिराज कार्की, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री नगेन्द्रकेशरी पोखरेल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री दिपक पोखरेल
शाखा अधिकृत श्री योमा मुलपती
शाखा अधिकृत श्री नरेश कार्की
नायब सुब्बा श्री निरजकुमार ढुंगाना
नायब सुब्बा श्री भीमराज घिमिरे
सिनियर प्रुफरिडर श्री रेशम शर्मा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कम्प्युटर अपरेटर श्री मञ्जु खडका
कार्यालय सहयोगी श्री अच्युत दाहाल

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

नायब सुब्बा श्री निलदेव रिजाल

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सिनियर कम्पोजिटर श्री श्यामकृष्ण प्रजापति
सिनियर प्रेसम्यान श्री सविता पोखरेल
सिनियर प्लेटमेकर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर बुकबाइन्डर श्री तारा वाग्ले
सिनियर कार्टोग्राफर श्री विपिन अधिकारी
बुकबाइन्डर श्री सरिता चक्रधर
बुकबाइन्डर श्री सुमन राजथला
बुकबाइन्डर श्री मदन तिमिल्सिना
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री धनमाया नगरकोटी
कार्यालय सहयोगी श्री मोतीलाल चौधरी

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	१	इजलास नं. ८	५
इजलास नं. १	१४	इजलास नं. ९	४
इजलास नं. २	६	इजलास नं. १०	५
इजलास नं. ३	५		
इजलास नं. ४	४		
इजलास नं. ५	५		
इजलास नं. ६	४		
इजलास नं. ७	३		
जम्मा	४२	जम्मा	१४

कूल जम्मा ४२ + १४ = ५६

नेपाल कानून पत्रिकामा

प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि हालसम्म)
हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम www.nkp.gov.np लगइन गरेपश्चात् देखिने पृष्ठमा **शब्दबाट** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गरी हरियो बटनमा रहेको खोज्नुहोस् भन्ने बटनलाई थिची खोजी गर्न सक्नुहुनेछ । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा मुद्दाको किसिम, मुद्दाको नाम एवं निर्णय नं. तथा ने.का.प. विवरणमा रहेका विविध शीर्षकबाट आफूले चाहेअनुसार फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाम्रो बारेमा** समेतबाट हेर्न सक्नुहुनेछ ।

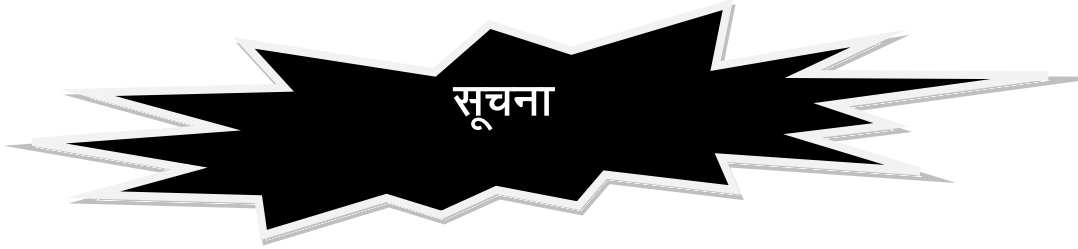
यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७९, ... – १ वा २, पृष्ठ ....

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७९, असोज – २, पृष्ठ १

का.जि.द.नं. ३९।०४९।०५०

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को "वार्षिक ग्राहक" बन्न चाहनेका लागि २०७६ वैशाख अङ्कदेखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई नेपाल कानून पत्रिका रु.७५ र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४० कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१ - २
१.	जबरजस्ती करणी	इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विन वि. नेपाल सरकार	१
इजलास नं. १			२ - २०
२.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	मेघनाथ अधिकारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	२
३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मनिषा लामासमेत वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	४
४.	बम विष्फोट गराई ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. पनिलाल पण्डितसमेत	४
५.	ठगी	नेपाल सरकार वि. विष्णु भट्टसमेत	५
६.	निषेधाज्ञा	श्याम सुन्दर साहसमेत वि. सियाराम गुप्तासमेत	७
७.	निषेधाज्ञा	कैलासप्रसाद साह भन्ने डोमी साह वि. नागेन्द्रप्रसाद यादव	८
८.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	प्रवेशकुमार लोनिया वि. नेपाल सरकार, उमेशकुमार मौर्यसमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. उमेशकुमार मौर्यसमेत	९
९.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. दिनेशकुमार चौधरी	११
१०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. लक्ष्मण भन्ने कुञ्जरमणी भट्टराईसमेत, सुदिप भट्टराई वि. नेपाल सरकार	११
११.	कर्तव्य ज्यान	जवाल सिंह ढकाल वि. नेपाल सरकार	१३
१२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	कमला बुदुजासमेत वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीसमेत	१४
१३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	पवि दमाई वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकुसमेत	१५
१४.	घुस रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको	नेपाल सरकार वि. नविनकुमार पोखरेल	१६
१५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	गोविन्द मण्डल वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय धनुषासमेत, देवकी दास कथवनियासमेत वि. गोविन्द मण्डलसमेत	१८

इजलास नं. २			२१ - २५
१६.	अपहरण तथा जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. श्याम भन्ने राधेश्याम थापा	२१
१७.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. शिवरतकुमार महतो नुनिया	२१
१८.	जबरजस्ती करणी	गणेश नेपाली (सार्की) वि. नेपाल सरकार	२२
१९.	जबरजस्ती करणी, हाडनाता करणी	राजकुमार प्रजापती वि. नेपाल सरकार	२३
२०.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. दिपककुमार सापकोटासमेत	२४
२१.	उत्प्रेषण	विष्णुमाई सुनार वि. मुरारीप्रसाद घिमिरेसमेत	२५
इजलास नं. ३			२५ - २९
२२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	शेरबहादुर सारू मगर वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकसमेत	२५
२३.	उत्प्रेषण	हुकुमबहादुर डाँगी वि. दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतसमेत	२७
२४.	लागु औषध खैरो हेरोइन	राजन चौधरी वि. नेपाल सरकार	२७
२५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मीनाकुमारी साउद वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	२८
२६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	कृष्ण चौधरी वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	२९
इजलास नं. ४			३० - ३४
२७.	जबरजस्ती करणी	शंकर गिरी वि. नेपाल सरकार	३०
२८.	हक कायम दर्ता नामसारीसमेत	प्रमोद शम्शेर राणा वि. मनमोहन मिश्रसमेत	३०
२९.	कुत मोही	त्रिलोकीप्रसाद चौधरी वि. माधुरीदेवी तेलीन	३२
३०.	ठगी	नेपाल सरकार वि. अफरोज आलमसमेत	३४
इजलास नं. ५			३५ - ३८
३१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सुमित्रा न्यौपाने वि. जगत पण्डितसमेत	३५
३२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	लता श्रेष्ठ वि. संखुवासभा जिल्ला अदालतसमेत	३५
३३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. लोकबहादुर राईसमेत	३६
३४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	बसन्ती मोते वि. उच्च अदालत पाटन	३७

३५.	जबरजस्ती करणी	रोहित भन्ने मंगरू चमार वि. नेपाल सरकार	३७
इजलास नं.६			३८ - ४२
३६.	उत्प्रेषणसमेत	चन्द्रमणि अधिकारीसमेत वि. लोक सेवा आयोग केन्द्रिय कार्यालय अनामनगरसमेत	३८
३७.	दर्ता फारी	सिर्जना मण्डलसमेत वि. धनौरी थापा मगरसमेत, कान्ती क्षेत्री वि. धनौरी थापा मगरसमेत	३९
३८.	उत्प्रेषण परमादेश	मानबहादुर थारू वि. हिरादेवी अर्यालसमेत	४०
३९.	निर्णय बदर	प्रदिपसमशेर ज.ब.रा. वि. नारायणमान श्रेष्ठ	४१
इजलास नं.७			४२ - ४४
४०.	कर्तव्य ज्यान	लुखिराम सोरेन वि. नेपाल सरकार	४२
४१.	उत्प्रेषणसमेत	दिनेशकुमार साह वि. मालपोत कार्यालय, पर्सासमेत	४३
४२.	परमादेश	मोहन राम वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत तहसिल शाखासमेत	४४

इजलास नं.८			४४ - ४९
४३.	प्रतिषेध परमादेशसमेत	घनश्याम भट्ट वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, जुम्लासमेत	४४
४४.	उत्प्रेषण परमादेशसमेत	घनश्याम भट्ट वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, जुम्लासमेत	४५
४५.	कर्तव्य ज्यान (चोरी)	विज्ञान भन्ने उमेशविक्रम विष्ट वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. विज्ञान भन्ने उमेशविक्रम विष्ट	४६
४६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुनिल गुरुङसमेत	४७
४७.	उत्प्रेषण, परमादेशसमेत	सुधिर पौडेल वि. नेपाल राष्ट्र बैंक केन्द्रीय कार्यालयसमेत	४८
इजलास नं.९			४९ - ५३
४८.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. प्रशान्त भट्टराई	४९
४९.	कर्तव्य ज्यान	लिलबहादुर शाही ठकुरी वि. नेपाल सरकार	५०
५०.	लागु औषध (हिरोइन)	प्रवेश डि.सी.समेत वि. नेपाल सरकार	५१
५१.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. कान्छी भन्ने माइली तामाङसमेत	५२

इजलास नं. १०		५३ - ६०	
५२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	ईश्वर पाण्डे वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङ	५३
५३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	इन्द्रबहादुर कटुवाल वि. त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालय	५५
५४.	उत्प्रेषण परमादेश	केशरीप्रसाद साह वि. सर्लाही जिल्ला अदालत, मलंगवासमेत	५६

५५.	उत्प्रेषण	भगवता अर्यालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	५८
५६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कालुराम चौधरी	५९

संयुक्त इजलास

१

स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७३-CR-१४४२, जबरजस्ती करणी, इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विन वि. नेपाल सरकार

मिति २०६७।११।२१ का दिन अं. ४:०० बजेको समयमा सर्लाही जिल्लाको फुलपरासी गा.वि.स. वडा नं. ५ मा रहेको खेत नजिकै रहेको गहुँको खेतमा प्रतिवादीले मेरो वर्ष १३ की छोरीलाई जबरजस्ती गरिरहेको देखाई निजलाई समातेर ल्याउँदा हात छोडाई भागी गएका हुन् भनी जाहेरी परेको देखिन्छ । पीडितलाई प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको भनेको गहुँ खेतमा गहुँ मडारिएको, घटनास्थलमा हातमा लगाउने सिसाको चुराको २ वटा टुक्रा फेला परेको भनी घटनास्थल मुचुल्काबाट देखिएको छ । उपर्युक्त जाहेरी दरखास्त बेहोरा घटनास्थल मुचुल्काबाट समर्थित भएकोले पीडितसँग जबरजस्ती करणी भएको तथ्य स्थापित भएको देखियो । जहाँसम्म पीडितको शरीरमा कुनै सङ्घर्षको चिह्न छैन, निजको कन्याजाली पूरानो च्यातिएको भनी प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर छ । सो सम्बन्धमा हेर्दा जबरजस्ती करणीको वारदातमा पीडितको शरीरमा सङ्घर्षको चिह्न पीडितले प्रतिवादीसँग सङ्घर्ष गर्दाको अवस्थामा मात्र देखिने हो । तर पीडितले समर्पण गरेको अवस्थामा सङ्घर्षको चिह्न नदेखिन पनि सक्छ । पीडितको उमेर मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट १४ वर्षको देखिएको अवस्थामा निजले प्रतिवादीसँग सङ्घर्ष गर्न सकिने अवस्था पनि देखिँदैन । त्यस्तै कन्याजाली पूरानो च्यातिएको अवस्थामा जबरजस्ती करणीको वारदात कायम नै हुन नसक्ने होइन । पीडितको इच्छाविपरीत गरिएको

करणी जबरजस्ती करणीको वारदात हुने र यसमा पनि पीडित नाबालक रहेको अवस्थामा निजको सहमतिमा भएको करणी पनि जबरजस्ती करणीको वारदात हुने भनी मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको १ नं. कानूनी व्यवस्था रहेकोले पीडित टिना कुमारीसँग जबरजस्ती करणीको वारदात भएको तथ्य पुष्टि हुन आउने ।

उक्त वारदात प्रतिवादी इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विनले घटाएका हुन् भनी निजउपर किटानी जाहेरी परेको छ । सो जाहेरी बेहोरा घटनास्थल मुचुल्काबाट समर्थित पनि भएको छ । पीडित टिना कुमारीले मिति २०६७।११।२१ मा आफ्नो खेतमा घाँस काटी रहेको अवस्थामा प्रतिवादीले जबरजस्ती समाती नजिकैको गहुँको खेतमा लागि जबरजस्ती करणी गरिरहेको अवस्थामा रोइ कराई गर्दा मेरो बुबासमेत आउँदा निज प्रतिवादीले मलाई छोडी भागी फरार भएका हुन् भनी अनुसन्धानको क्रममा लेखाई दिएको देखिन्छ । जाहेरवालाले जाहेरी बेहोरालाई समर्थन गर्दै अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेका छन् । त्यस्तै पीडित टिना कुमारीले पनि आफ्नो अनुसन्धानको क्रममा गरेको कागज बेहोरालाई समर्थन गर्दै प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गर्दा निजले रोइ कराई हार गुहार माग्दा पीडितका बुबा आमा आई प्रतिवादीलाई समाती दुई तीन थप्पड हिकाउँदा प्रतिवादी फुत्की भागी गएका हुन् भनी अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । घटना घटेको बेला हल्ला हुँदा तत्काल वारदात स्थलमा आई पुगेको सुबोध राय, जयनाथ राय र बुधनी देवीले सो वारदात निज प्रतिवादीले नै घटाएको हो भनी घटना विवरण कागज लेखाई सोही बेहोरालाई समर्थन गर्दै अदालतमा बकपत्र गरेको देखिने ।

निज प्रतिवादीले अदालतमा उपस्थित भई वारदात मितिको दिन आफू वारदातस्थलमा नभई भारतको पञ्जाबमा गएको भनी अन्यत्र भएको जिकिर लिए पनि निजलाई वारदातस्थलमा पीडितका बुबाले समातेको कुरा तत्काल वारदात स्थलमा उपस्थित

रहेका जयनाथ राय, सुबोध रायसमेतको बकपत्रबाट देखिन्छ । निज प्रतिवादीको बयानलाई समर्थन गर्दै निजका साक्षीहरूले बकपत्र गरे पनि घटना विवरणका मानिसहरूले लेखाएको बेहोरालाई मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणबाट समेत समर्थित भई निज वारदात मितिमा वारदातस्थलमा नभएको तथ्यलाई पुष्टि गर्न सकेको अवस्था नदेखिने ।

यसरी प्रतिवादीउपर परेको किटानी जाहेरी बेहोरा र जाहेरवालाको बकपत्र, घटनास्थल मुचुल्का, पीडितको अनुसन्धानको क्रममा भएको कागज र अदालतसमक्ष भएको बकपत्र, घटना विवरण कागज र सो कागज लेखाई दिने व्यक्तिहरूको अदालतसमक्ष भएको बकपत्रबाट समर्थित भएकोले निज प्रतिवादी इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विनले मिति २०६७।१।१२१ का दिन पीडित टिना कुमारीलाई जबरजस्ती करणी गरिरहेको अवस्थामा निज पीडितले हार गुहार माग्दा निजका बुबा आमालगायतका अन्य मानिसहरू आई प्रतिवादीलाई समातेको तर निजले तत्काल हाल फुट्काई भागेको भन्ने वारदात पुष्टि हुन आएको छ । पीडितको उमेर वारदात हुँदाको बखत मिसिल संलग्न कागजातबाट १४ वर्षको देखिएको हुँदा प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ र ३(३) नं. बमोजिम अपराध गरेकोले निजलाई सोही ३(३) नं. बमोजिम सजाय गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा मान्न सकिएन । निज प्रतिवादीले सफाइ पाउनुपर्दछ भनी निजको पुनरावेदन जिकिर तथा निजको तर्फबाट उपस्थित विद्वान कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, प्रतिवादी इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विनलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी सर्लाही जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई उल्टी गरी प्रतिवादी इनरजित भन्ने इन्द्रजित मुखिया विनले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ र ३(३) नं. को कसुर गरेको देखिन आएकोले

निज प्रतिवादीलाई सोही ३(३) नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद सजाय र ऐजनको १०ग नं. बमोजिम पीडितले प्रतिवादीबाट रु.५०,०००।- क्षतिपूर्तिसमेत भराइ पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत, जनकपुरबाट मिति २०७३।२।१२ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर: विनोदकुमार बनिया

इति संवत् २०७६ साल जेठ १ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. १

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७४-WO-०३०१, उत्प्रेषणयुक्त परमादेश, मेघनाथ अधिकारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

रिट निवेदन लगायत विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट निवेदकहरूको जग्गासमेतमा पर्ने गरी धरान-चतरा-गाइघाट-कटारी-सिन्धुली-हेटौँडा सडक विस्तार गर्न लागिएको भन्ने देखिन्छ । राज्यका निकायहरूबाट सार्वजनिक बाटो निर्माणलगायत कानूनबमोजिम हुने कामलाई निवेदकहरूले अस्वीकार गरेको देखिँदैन । बाटो बिस्तारको लागि यी निवेदकहरूले आफ्नो स्वामित्वको जग्गा दिन बाध्य छैनौं भनी जिकिरसमेत लिएको पाइँदैन । प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकहरूले केबल बाटोको लागि जग्गा लिँदा राज्यद्वारा विधिसम्मत प्रक्रियाको अनुशरण गरिएन र आफूलाई क्षतिपूर्ति दिइएन, क्षतिपूर्ति नदिई जग्गा अधिग्रहण गर्दा संविधान र कानूनद्वारा प्रत्याभूत आफ्ना हकहरूको उल्लङ्घन भयो भन्ने रहेको पाइन्छ । उक्त जग्गाको क्षतिपूर्ति दिइएको वा दिने सम्बन्धमा कुनै निर्णय भएको भनी विपक्षीहरूले भन्न सकेकोसमेत नदेखिने ।

जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४, सार्वजनिक सडक ऐन, २०३१ लगायतका प्रचलित नेपाल कानूनहरूले बृहत् राष्ट्रिय वा सार्वजनिक हितका लागि व्यक्तिको अचल सम्पत्ति राज्यले प्राप्त गर्न सक्ने अधिकारका साथै त्यसको कार्यविधि र सीमासमेत निर्धारण गरेको पाइन्छ । ती ऐनहरूमा गरिएका मुख्य व्यवस्थाहरूमा अन्य कुराका अतिरिक्त व्यक्तिको अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नुपर्ने आधार कारणसहितको सार्वजनिक सूचना जारी गरी सम्बन्धित स्वामित्ववालालाई पूर्वजानकारी गराउने, त्यस्तो सम्पत्तिमा जडित पूर्वाधार हटाई नयाँ बसोबासको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने रहेछ भने सोको लागि समय दिने, सम्पत्ति प्राप्त गरेबापत उचित र पर्याप्त क्षतिपूर्ति दिने, त्यस्तो क्षतिपूर्तिको निर्धारण र प्राप्त गर्ने तरिकाका सम्बन्धमा सुसूचित गराउने लगायतका विषयहरू समेटिएको पाइन्छ । यसै सम्बन्धमा यस अदालतबाट ने.का.प. २०७५, अड्क ४, नि.नं. ९९८६ मा “नागरिकको निजी सम्पत्तिमाथि राज्यले अधिकार सृजना गर्नका लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी प्रचलित कानून जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ अनुरूपको कार्य अनिवार्य रूपमा गर्नुपर्ने ।” भनी सिद्धान्त प्रतिपादित भएको पाइन्छ, जसबाट राज्यले सञ्चालन गर्ने विकासका कार्यक्रमहरूमा व्यक्तिगत स्वार्थ वा हितभन्दा सामूहिक हित वा स्वार्थ सर्वोपरि हुन्छ भन्ने अभिप्रायलाई खम्बिर गरेको छ । तथापि विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने क्रममा सार्वजनिक हितको राज्यले कुनै व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण वा प्राप्त गर्दा वा त्यस्तो सम्पत्तिउपर कुनै अधिकारको सिर्जना गर्दासमेत राज्यद्वारा आफूलाई निरंकुश वा असीमितरूपमा प्रस्तुत गर्ने नभई विधिसम्मत प्रक्रियाको अनुशरण गर्नुपर्ने भन्ने नै हुने ।

निवेदकको मागबमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन भन्नेतर्फ विचार गर्दा, राज्य नागरिकको संरक्षक भएको हुँदा राज्यले सबै नागरिकहरूको

अभिभावकत्व लिन सक्नु पर्दछ । राज्यले संविधान र कानूनले दायित्व सिर्जना गरी सबै कुराको सीमा तोकेको अवस्थामा निवेदकहरूले आफ्नो सामर्थ्यबाट सिर्जना गरेको बसोबास र सम्पत्तिमा अतिक्रमण गर्ने कार्य कल्पना बाहिरको कुरा हो । बृहत् सामाजिक हितका लागि राज्यले निवेदकहरूको सम्पत्तिमाथि नियन्त्रण गर्न सक्छ तथापि सीमाभित्र रही गर्नुपर्दछ । असीमित रूपमा गर्न मिल्दैन । स्थापित कानूनी व्यवस्था बाहिर गई स्वेच्छाचारी ढङ्गबाट राज्य चल्न मिल्दैन । विकास निर्माण सामाजिक स्वार्थ र हितका लागि नै गरिने भए पनि राज्य सबै नागरिकहरूको अभिभावक भएकोले एकथरीलाई सुविधा दिने नाममा अर्को थरी माथि पूर्वाग्रह राखी अन्याय हुने अवस्था राज्य पक्षबाट सिर्जना गर्न नहुने हुँदा राज्यका क्रियाकलापहरू न्यायोचित मात्र नभई सबै नागरिकका लागि समन्यायिकसमेत हुनुपर्ने हुँदा कानूनका सीमा र बन्धनहरू नागरिकका हक हित रक्षामा राज्य पक्ष अझ सचेत र भविष्यदर्शीसमेत भई चल्नु पर्ने नै हुन्छ । राज्यका निकायहरूको निर्देशन, निर्णय र कार्यहरू गैरकानूनी एवं स्वेच्छाचारी र हस्तक्षेपकारी हुन नहुनेमा राज्य संयन्त्र सचेत हुनुपर्ने नै देखिन्छ । यस अवस्थामा सडक विस्तार गर्ने कार्य सार्वजनिक हितको कार्य भई यस्तोमा जग्गा दिन्न भन्ने अधिकार निवेदकहरूसँग रहे भएको पाइँदैन । तर विधिसम्मत प्रक्रियाद्वारा जग्गा प्राप्तिबारे निर्णय गरेर सडक विस्तार हुनुपर्ने भन्ने निवेदकहरूको जिकिर मानव अधिकारसम्बन्धी दस्तावेज तथा सन्धिहरू, नेपालको संविधान, जग्गा प्राप्ति ऐन, सार्वजनिक सडक ऐनलगायतका कानूनअनुकूल नै देखिने ।

विपक्षीहरूबाट निवेदकहरूलाई क्षतिपूर्ति नदिने भन्ने निर्णय भइसकेको भन्ने नदेखिँदा उत्प्रेषणको आदेश जारी गरिरहनु परेन । तसर्थ, क्षतिपूर्तिको विषयमा नीतिगत निर्णय गरेर मात्र सडक

विस्तार कार्य गर्नु, गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: नविन आचार्य

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७६ साल पुस २३ गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-WH-००३२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, मनिषा लामासमेत वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत

बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा १५ तथा दफा ५० अनुसार नाबालिगलाई संरक्षक वा बालगृहको जिम्मा लगाई मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नुपर्ने र बाल अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, १९८९ को धारा ४०(२) मा भएको बाल अधिकारसम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाविपरीत निवेदकहरूलाई उमेर पुगेका व्यक्तिसँगै कारागारमा राख्ने कार्य गैरकानूनी हुँदा उक्त गैरकानूनी थुनाबाट निवेदकहरूलाई तत्काल थुनामुक्त गरिपाउँ भनी प्रस्तुत बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन परेको देखिने ।

निवेदकहरू नाबालिग रहेको भन्ने निवेदन जिकिर रहे तापनि अदालतको बयानमा निवेदक मनिषा लामाले आफू १७ वर्ष र पारस थापाले आफू १८ वर्ष भइसकेको भनी लेखाइदिएको देखिन्छ । प्रस्तुत रिट निवेदनसाथ पेस भएको जन्मदर्ताको प्रमाणपत्रबाट निवेदक पारस थापाको जन्म मिति २०६०/३/२० मा भएको भन्ने देखिन्छ तर उक्त जन्मदर्ताको प्रमाणपत्र सुरु अदालतसमक्ष निजले पेस गर्न सकेको देखिएको छैन । निवेदक मनिषा लामासमेत नाबालिग भनी पेस भएको निजको मिति २०७५/५/२५ मा बनेको चारित्रिक प्रमाणपत्रसमेत प्रस्तुत निवेदनका साथ पेस भएको भए तापनि सुरु काठमाण्डौं जिल्ला अदालतमा निवेदकहरू माथि चोरी मुद्दा दायर भइसकेपश्चात् उक्त चारित्रिक प्रमाणपत्र मनिषा लामाको तर्फबाट पेस भएकोले उक्त चारित्रिक प्रमाणपत्रलाई आधार

प्रमाणका रूपमा लिई निवेदक मनिषा लामा नाबालिग रहेको भन्न कानूनका रोहमा मिल्नेसमेत नदेखिने ।

बन्दीलाई थुनामा राख्नुको कानूनसङ्गत आधार र अवस्था नदेखिएको अवस्थामा बन्दीलाई थुनाबाट मुक्तगर्ने आदेश जारी गर्नु नै बन्दीप्रत्यक्षीकरणको उपचारको उद्देश्य हो । प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकहरू मनिषा लामा र पारस थापाको आफूहरू नाबालिग रहेकोले बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा १५ तथा दफा ५० अनुसार आफूहरूलाई संरक्षक वा बालगृहको जिम्मा लगाई मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नुपर्ने र बाल अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, १९८९ को धारा ४०(२) मा भएको बाल अधिकारसम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाविपरीत आफूहरूलाई उमेर पुगेका व्यक्तिसँगै कारागारमा राख्ने कार्य गैरकानूनी भन्ने निवेदनदाबी ठोस, वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरूद्वारा पुष्टि गर्न सकेको मिसिलबाट देखिँदैन । कुनै गैरकानूनी काम भएको नै नदेखिँदा बन्दिप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने अवस्था नदेखिने ।

निवेदकहरूउपरको अभियोगमा सुरु प्रमाणको मूल्याङ्कन काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट दायर भएको विभिन्न चोरी मुद्दाबाट हुने नै हुँदा रिट निवेदनको औचित्य देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७५ साल असोज २ गते रोज ३ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०४१०, बम विष्फोट गराई ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. पनि लाल पण्डितसमेत

मिति २०७०/५/२८ गते दिउँसो ११:३५ बजे भएको बम विष्फोटको घटनामा को को संलग्न थिए भन्नेबारेमा प्रहरी प्रतिवेदन र घटनास्थल प्रकृति

मुचुल्कामा केही पनि खुलेको देखिँदैन। प्रतिवादीहरूले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बम विष्फोटको घटना आफूहरूले नै गराएको हो भनी कसुरमा साबिती भई बयान गरेको देखिए तापनि अदालतमा आई बयान गर्दा वारदात भएको दिन आफू आफ्नो घरमा नै रहेको उक्त घटनामा आफ्नो संलग्नता नरहेकोमा प्रहरीमा कुटपिट गरी पढ्नै नदिई सही गराएको भनी कसुरमा पूर्ण रूपमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ। निजहरूको बयानलाई उनीहरूका साक्षीले वारदातका दिन उनीहरू आफ्नो घरमा आफूहरूसँग रहेको भनी बकपत्र गरी पुष्टि गरेको देखिन्छ। घाइतेमध्येका, हरिश्चन्द्र राम र फेकु मण्डलले अदालतमा आई बकपत्र गर्दा वारदात गराउने कसैलाई चिने देखेको छैन, प्रहरीले के लेख्यो बेहोरा नसुनाई सहीछाप गर्न भन्यो सहीछाप गरें भनी खुलाएको देखिन्छ। अन्य घाइते व्यक्तिहरूको कागजबाट समेत बम विष्फोटको वारदात पुष्टि भए पनि वारदातमा यीनै प्रतिवादीहरू संलग्न थिए भन्ने देखिँदैन। साबितीलाई प्रमाणमा लिनको लागि सो साबिती अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि भएको हुनुपर्दछ, प्रस्तुत मुद्दामा मिसिल संलग्न स्वतन्त्र प्रमाणबाट प्रहरीमा भएको साबिती समर्थित नभएको।

प्रतिवादीहरूले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बम विष्फोटको घटना आफूहरूले नै गराएको हो भनी कसुरमा साबिती भई बयान गरेको देखिए तापनि अदालतमा आई बयान गर्दा वारदात भएको दिन आफू आफ्नो घरमा नै रहेको भनी alibi को जिकिर लिई उक्त घटनामा आफ्नो संलग्नता नरहेको भनी कसुरमा पूर्ण रूपमा इन्कार रही बयान गरेको र उक्त बयानलाई उनीहरूका साक्षीले वारदातका दिन उनीहरू आफ्नो घरमा आफूहरूसँग रहेको भनी बकपत्र गरी पुष्टि गरेको देखिन्छ। घाइते व्यक्तिहरूको कागजबाट समेत बम विष्फोटको वारदात पुष्टि भए पनि वारदातमा यी नै प्रतिवादीहरू संलग्न थिए भन्ने देखिँदैन। अनुसन्धानमा भएको साबिती मिसिल

संलग्न स्वतन्त्र प्रमाणबाट समर्थित भएको छैन। यस अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई कसुरबाट सफाई भएको उच्च अदालत जनकपुरको फैसलालाई अन्यथा मान्न मिलेन। अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, फरार प्रतिवादी विनेश राय यादवको हकमा अ.बं.१९० नं. बमोजिम मुलतबी राखी अन्य प्रतिवादीहरू पनि लाल पण्डित, कमलप्रसाद यादव र नरेश भन्ने रामनरेश राय यादवलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम जनही ५ वर्ष कैद हुने र विष्फोटक पदार्थ ऐन, २०१८ को दफा १० को उपदफा (१) को खण्ड (ख) जनही १ वर्ष कैद र २ हजार रूपैयाँ जरिवानासमेत हुनेगरी सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला उल्टी भई प्रतिवादीहरूले सफाई पाउने ठहर्नाई उच्च अदालत जनकपुरबाट मिति २०७४।१।१६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : राजकुमार दाहाल

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल जेठ २७ गते रोज ३ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०७३६, ठगी, नेपाल सरकार वि. विष्णु भट्टसमेत

प्रतिवादी प्रकाश भन्ने लालबहादुर लिम्बूले ठगीको कसुर गरेतर्फ इन्कार रही गरेको बयान निज प्रतिवादीको साक्षी सोना पमु (लिम्बू) ले अदालतमा जाहेरवालासमेतको हक स्वामित्वको कि.नं.८६६ को जग्गा लालबहादुरले जाहेरवालासमेतबाट रु.१,५०,००,०००/- मा खरिद गरी जाहेरवालाको रु.५०,००,०००/- जाहेरवालालाई आफ्नो संस्थामा मुद्धती खाता खोल्न लगाई त्यसमा राख्न लगाई जाहेरवालालाई १ वर्षे मुद्धति रसिद दिएको

र त्यसको ब्याज बेला बेलामा बुझाउँदै आएको थिए । बाँकी रकमको हकमा पनि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दुवै पक्षको सहमति भई लिने दिने विषय टुङ्ग्याई बसेको हो । प्रतिवादी लालबहादुर लिम्बूले जाहेरवालालाई ठगी गरेको हैन छैन भनी बकपत्र गरिदिएबाट समर्थित भएको देखियो । जाहेरवालाले प्रतिवादीसँग ब्याज बुझ्नेको पनि देखिएको छ । प्रस्तुत मुद्दाको जाहेरी पर्नु अगावै मिति २०६९/०४/०९ र मिति २०६९/०६/१० मा जाहेरवाला र प्रतिवादीबिच जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा सहमतिमा भएको देखिन्छ । प्रतिवादी प्रकाश भन्ने लालबहादुर लिम्बूले जाहेरवाला ज्ञानु बस्नेतलाई तिर्नु बुझाउनु फिर्ता गर्नुपर्ने रु.५०,००,०००/- रकमबापत सुरेशकृष्ण श्रेष्ठको नाउँ दर्ताको कि.नं.९५४ को ०-३-०-० जग्गा पारित गरीदिने भनी मिति २०६९/०६/१० मा जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा भएको सहमति अनुरूप सोही जग्गा मिति २०६९/०६/२८ मा जाहेरवाली ज्ञानु बस्नेत र निजका भाइ बुहारी लक्ष्मण बहादुरकी श्रीमती मोहनदेवी बस्नेत (विष्ट) का नाउँमा रु.२९, ००, ०००/- मा सुरेशकृष्ण श्रेष्ठबाट राजीनामा पारित भएको देखिन्छ । जाहेरवाला र प्रतिवादीहरूसँग जग्गासम्बन्धी कारोबार भएको र निजहरूबिच घरायसी लिखत कागज गरी देवानी प्रकृतिको कारोबार गरेकोसमेतका तथ्यहरू प्रस्तुत हुन आएको तथ्यमा विवाद छैन । जाहेरी बेहोरा र जाहेरवालाले अदालतमा गरेको बकपत्र र बुझिएका जाहेरवालाका भाइ लक्ष्मणबहादुर बस्नेतले गरेको कागजबाट समेत सो तथ्य पुष्टि भएको देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवालाको जग्गा सुरेश श्रेष्ठलाई बिक्री भएको, प्रतिवादी, जाहेरवाला ज्ञानु बस्नेत, जाहेरवालाका भाइ लक्ष्मण बस्नेत र सुरेश श्रेष्ठ बसी छलफल गरी जाहेरवालालाई तिर्नुपर्ने रकम सुरेश श्रेष्ठले तिर्ने कुरामा सहमति भएको र सोही आधारमा सहकारीबाट ज्ञानु बस्नेतको खाता बन्द भएको देखिन्छ । जाहेरवालाको भाइ लक्ष्मण बस्नेतले बेला

बेलामा साँवा ब्याज बुझ्नेकोसमेत देखियो । निजहरूबिच राजीनामा भएको र अन्य घरायसी लिखत कागज गरी देवानी प्रकृतिको कारोबार गरेकोसमेतका तथ्यहरू रहेको पाइने ।

अन्य प्रतिवादीहरूमध्ये सुशिला राईसमेत पैसा माग्नु आएको भनी उल्लेख गरेको आधारमा यी प्रतिवादी सुशिला राईलाई प्रतिवादी बनाएको देखिए तापनि जाहेरवालाले अदालतमा आई गरेको बकपत्रमा सो कुरालाई समर्थन गरेको देखिँदैन । केवल लालबहादुर लिम्बू पति भएको नाताले सम्म प्रतिवादी बनाई जाहेरी दिएकोलाई न्यायोचित मान्न मिल्दैन । जाहेरवालाले आफ्नो जाहेरीमा प्रतिवादी रमा हमाल, विष्णु भट्ट, कमला डंगोल र देवराज धितालको नामसमेत उल्लेख गरेको देखिँदैन भने यस अदालतमा आई बकपत्र गर्दासमेत निजहरूलाई कारबाही हुने होइन भनी बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ । प्रतिवादीहरूमध्येका रमा शाह, विष्णु भट्ट, कमला डंगोल र देवराज धितालको ठगीको वारदातको समयमा सम्बन्धित सहकारी संस्थामा आबद्ध नरहेको अवस्थामा यी प्रतिवादीहरूको जाहेरवालाको रकम ठगी गर्ने कार्यमा संलग्नता रहेको भन्न मिल्ने । यस अवस्थामा पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर तथ्यसङ्गत नदेखिने ।

जाहेरवालाको जग्गा सुरेश श्रेष्ठलाई बिक्री भएको, प्रतिवादी, जाहेरवाला ज्ञानु बस्नेत, जाहेरवालाका भाइ लक्ष्मण बस्नेत र सुरेश श्रेष्ठ बसी छलफल गरी जाहेरवालालाई तिर्नुपर्ने रकम सुरेश श्रेष्ठले तिर्ने कुरामा सहमति भएको र सोही आधारमा सहकारीबाट प्रतिवादी प्रकाश भन्ने लालबहादुर लिम्बूले ज्ञानु बस्नेतको खाता बन्द गरेको र जाहेरवालाको भाइ लक्ष्मण बस्नेतले बेला बेलामा साँवा ब्याज बुझ्नेकोसमेत देखिन्छ । निजहरूबिच राजीनामा भएको र अन्य घरायसी लिखत कागज गरी देवानी प्रकृतिको कारोबार गरेकोसमेतका तथ्यहरू

रहेकोले प्रतिवादीउपरको अभियोग शङ्कारहित र ठोस सबुद प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिएन । अन्य प्रतिवादीहरूको संलग्नता देखिने कुनैपनि प्रमाण नरहेको हुँदा अभियोगपत्रको आधारमा मात्र ठगीमा कसुरदार ठहर गर्न मिल्ने देखिँदैन । यस अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिनेगरी भएको उच्च अदालत पाटनको फैसलालाई अन्यथा मान्न मिलेन । अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, प्रतिवादी प्रकाश भन्ने लालबहादुर लिम्बूलाई ठगीको १ नं. को कसुरमा ऐ. को ४ नं. अनुसार बिगो रु.५०,००,०००।- (पचास लाख रुपैयाँ) बमोजिम जरिवाना र ३ वर्ष ६ महिना कैद सजाय गरी निजबाट जाहेरवालालाई बिगोसमेत भराइदिने र प्रतिवादीहरू सुशिला राई, रमा शाह,, विष्णु भट्ट, कमला डंगोल र देवराज धितालसमेतको जाहेरवालाको रकम ठगी गर्ने कार्यमा कुनै संलग्नता नदेखिएकोले निज प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउनेगरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी प्रकाश भन्ने लालबहादुर लिम्बूले समेत सफाइ पाउने र अन्य प्रतिवादीहरूको हकमा सदर हुनेगरी भएको उच्च अदालत पाटनको फैसला मिलेको देखिँदा केही परिवर्तन गरिरहनुपर्ने अवस्था देखिन आएन । उच्च अदालत पाटनको मिति २०७३।२।१८ र मिति २०७४।९।२३ को फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : राजकुमार दाहाल
कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल जेठ २७ गते रोज ३ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री
टंकबहादुर मोक्तान, ०७१-८१-००२७, निषेधाज्ञा,
श्याम सुन्दर साहसमेत वि. सियाराम गुप्तासमेत

कि.नं.४८४ को घर जग्गा श्यामसुन्दर साहले नन्दकिशोर गुप्तालाई र ४८६ को घर जग्गा रामसुन्दर साहले नन्दकिशोर गुप्तालाई क्रमशः र.नं.२०३ तथा २०४ बाट मिति २०५६।४।१० मा राजीनामाको लिखत पारित गरी हक हस्तान्तरण गरेको देखिन्छ । प्रत्यर्थी निवेदकहरूले उक्त कित्ता घर जग्गाको बहाल बुझाउन वा खाली गर्नको लागि विपक्षी पुनरावेदकहरू श्यामसुन्दर साह र रामसुन्दर साहलाई अनुरोध गर्दा बहाल पनि नदिएको र घर पनि खाली नगरेको भन्ने देखिन्छ । सोपश्चात् विपक्षी पुनरावेदक श्यामसुन्दर साह र रामसुन्दर साहले जीउ ज्यान धन सम्पत्तिको शान्ति सुरक्षा गरिपाउँ भनी प्रत्यर्थी निवेदकहरूउपर मिति २०६९।७।१७ मा निवेदन दिएपछि वडा प्रहरी कार्यालय, लाहानले सो उजुरी निवेदनको सम्बन्धमा सोधपुछ गर्नको लागि विपक्षी पुनरावेदकहरूलाई वडा प्रहरी कार्यालयमा उपस्थित हुनको लागि मिति २०६९।६।१९ मा पत्राचार गरेको देखिन्छ । विपक्षी पुनरावेदकहरूले आफ्नो नाउँको घर जग्गा प्रत्यर्थी निवेदक नन्दकिशोर गुप्तालाई राजीनामाको लिखत पारित गरी हक हस्तान्तरण गरेको भए पनि प्रत्यर्थी निवेदकलाई सो घर जग्गा भोग चलन गर्न पनि नदिएको र बहाल पनि नदिएको भन्ने देखि रहेको अवस्थामा प्रत्यर्थी निवेदकहरूलाई विपक्षी प्रहरी कार्यालयमा उपस्थित हुन भनी पत्राचार गर्नुको उद्देश्य विपक्षी प्रहरी कार्यालयमार्फत पक्राउ गरी सोधपुछको लागि भनी प्रहरी कार्यालयमा लगी प्रत्यर्थी निवेदकहरूलाई विपक्षी पुनरावेदकहरूसमेतको तर्फबाट कुनै पनि समयमा जबरजस्ती कागज गराउने, कुटपिट गरी यातना दिने र हिरासतमा राख्नेसमेत प्रवल आशङ्काको विद्यमानता रहेको मान्नुपर्ने देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दाका प्रत्यर्थी निवेदकहरूलाई विपक्षी पुनरावेदकसमेतले पक्राउ गरी हिरासतमा राख्ने, जबरजस्ती कागज गराउने र कुटपिट गरी यातना दिनेसमेत प्रवल आशङ्काको स्थितिको

विद्यमानता देखिन आएकोले प्रत्यर्थी निवेदकहरूको निवेदन मागबमोजिम निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७०।२।१२ मा भएको आदेश मनासिब देखिदा सुरु निवेदन मागदाबी खारेज गरिपाउँ भन्ने विपक्षी पुनरावेदक श्यामसुन्दर साहसमेतको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी नगर्दा निवेदकहरूको आफ्नो नाउँमा रहेको घर जग्गा भोग चलन गर्ने हक अधिकारमा आघात पर्न जाने देखिन आएकोले कानूनबमोजिम बाहेक निवेदकको घरमा प्रवेश नगर्नु, निजसँग जबरजस्ती कागज नगराउनु साथै निजहरूलाई हिरासतमा नराख्नु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७०।२।१२ मा भएको आदेश मिलेको देखिदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : रामचन्द्र खड्का

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७६ साल असार ३१ गते रोज ४ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७१-सी-०७४९, निषेधाज्ञा, कैलासप्रसाद साह भन्ने डोमी साह वि. नागेन्द्रप्रसाद यादव

प्रत्यर्थी निवेदक नागेन्द्रप्रसाद यादवले जनता आवाश कार्यक्रमका लागि विपक्षी पुनरावेदक कैलासप्रसाद साहले सञ्चालन गरेको स्टार इँट्टा उद्योगबाट इँट्टा खरिद गरी लिएको र सो इँट्टाको मूल्य चुक्ता नगरेको भन्ने सम्बन्धमा दुवै पक्षको बिचमा विवाद भएको भन्ने देखिन्छ। इँट्टाको मूल्य चुक्तासम्बन्धी देवानी प्रकृतिको विषयमा विपक्षी पुनरावेदक कैलासप्रसाद साहले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सिराहामा निवेदन दिएपछि प्रत्यर्थी निवेदकलाई छलफलको लागि इलाका प्रहरी कार्यालय, महेश्वरीमार्फत उपस्थित

गराउन पत्राचार भए गरेको देखिएको हुँदा देवानी प्रकृतिको विषयमा उजुरी सुनी निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार विपक्षी कार्यालयहरूलाई भएको नदेखिएको अवस्थामा क्षेत्राधिकार नै नभएको विषयमा प्रत्यर्थी निवेदकलाई अनावश्यक रूपमा प्रहरी कार्यालयमार्फत उपस्थित गराई मिलाउन खोजेको अवस्था देखिन आएकोले विपक्षी पुनरावेदक कैलासप्रसाद साहसमेतको तर्फबाट प्रत्यर्थी निवेदक नागेन्द्रप्रसाद यादवलाई पक्राउ गर्ने र जबरजस्ती इच्छा विरुद्ध कागज गराउनेसमेत प्रवल आशङ्काको विद्यमानता रहेको मान्नुपर्ने देखिने ।

निषेधाज्ञा भन्नाले कुनै काम कारबाही तत्कालै रोक्नको लागि अदालतबाट जारी गरिने आदेश हो । यो आदेशको उद्देश्य कुनै कार्य वा वस्तुलाई यथास्थितिमा राख्नु हो । निषेधाज्ञाको आदेशले न त कसैको हक अधिकारको सिर्जना गर्छ न त कसैको हक अधिकारको समाप्ति नै गर्दछ । यो मुद्दा नटुङ्गिएसम्म विवादित विषय वस्तुलाई यथास्थितिमा राख्ने रोकथामसम्बन्धी उपचारको बाटो हो । निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुनको लागि कसैको हक अधिकारमा आघात पर्ने आशङ्का भएमा, आकृतिअनुसार परिवर्तन गर्ने आशङ्काको स्थिति विद्यमान भएमा, अपुरणीय क्षति बेहोर्नुपर्ने स्थितिको विद्यमानता भएमा, मुद्दा चलिरहेको अवस्थामा विवादित विषय वस्तुलाई यथास्थितिमा राख्नुपर्ने अवस्थासमेत भएको हुनुपर्दछ । प्रस्तुत मुद्दाका विपक्षी पुनरावेदकसमेतको तर्फबाट प्रत्यर्थी निवेदकलाई पक्राउ गर्ने र इच्छा विरुद्ध कागज गराउनेसमेत आशङ्काको स्थिति विद्यमानता देखिन आएकोले प्रत्यर्थी निवेदकको निवेदन मागबमोजिम निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७०।१।२८ मा भएको आदेश मनासिब देखिँदा सुरु निवेदन दाबी खारेज गरिपाउँ भन्ने विपक्षी पुनरावेदक कैलासप्रसाद साहको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट विपक्षी पुनरावेदक कैलासप्रसाद साह र प्रत्यर्थी निवेदक नागेन्द्रप्रसाद यादवबिच इट्टा खरिद बिक्री गरेको रकम लेनदेनको विषयको विवाद देवानी प्रकृतिको देखिएको र सो विषयमा उजुरी सुनी निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार विपक्षी कार्यालयहरूलाई भएको नदेखिएको अवस्थामा क्षेत्राधिकार नै नभएको विषयमा प्रत्यर्थी निवेदकलाई अनावश्यक रूपमा प्रहरी कार्यालयमार्फत पक्राउ गर्ने र जबरजस्ती इच्छा विरुद्ध कागज गराउनेसमेत प्रवल आशङ्काको विद्यमानता रहेको देखिन आएकोले प्रत्यर्थी निवेदकलाई कानूनविपरीत तवरले नपक्रिनु, नथुनु र इच्छा विरुद्ध कागज नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७०।९।२८ मा भएको आदेश मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : रामचन्द्र खड्का

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७६ साल असार ३१ गते रोज ४ शुभम्।

- यसमा यसै लगाउको ०७१-CI-०७५०, परमादेश, कैलासप्रसाद साह भन्ने डोमी साह वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सिरहासमेत भएको मुद्दामा समेत यसैअनुसारको आदेश भएको छ।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७१-CR-१२९०, १२९३, ०७५-CR-०८३२, अपहरण तथा शरीर बन्धक, प्रवेशकुमार लोनिया वि. नेपाल सरकार, उमेशकुमार मौर्यसमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. उमेशकुमार मौर्यसमेत

प्रतिवादीहरूले आफूहरूलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिएको भनी किटानी जाहेरी दिई मौकैमा अपरण गर्ने प्रतिवादीहरूलाई चिनी पीडितहरूले

छुट्टाछुट्टै सनाखत गरेको देखिन्छ। जाहेरवाला एवम् पीडितहरूलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिएको कुरा स्वीकार गरी प्रतिवादीहरूले मौकामा बयान गरेको पाइन्छ। प्रतिवादीहरूको मौकाको स्वीकारोक्तिलाई घटनासँग सम्बन्धित दशी पेस्तोल र गोलीसमेत बरामद भएको भन्ने घटनास्थल तथा बरामदी मुचुल्का र प्रहरी प्रतिवेदनले समर्थन गरेको देखिन्छ। जाहेरवाला एवम् पीडितहरूले आफ्नो मौकाको कथनलाई पुष्टि गर्दै अदालतमा आई बकपत्र गरेको देखिँदा यी प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य, हमिद रजा कबडिया र प्रवेशकुमार लोनियासमेतको संलग्नतामा जाहेरवाला तथा पीडितहरूलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिई अपहरणको वारदात घटाएको भन्ने तथ्य जाहेरी दरखास्त, जाहेरवाला तथा पीडितहरूले गरेको सनाखत कागज, प्रहरी प्रतिवेदन, घटनास्थल तथा बरामदी मुचुल्का प्रतिवादीहरूले मौकामा गरेको बयान र जाहेरवाला तथा पीडितहरूको बकपत्रसमेतबाट स्थापित भएको देखिने।

पीडितहरूबाट प्रतिवादीहरूले उठाई लिएको रकमको विश्लेषण नगरी उक्त रकम फिर्ता दिलाई भराई दिने सम्बन्धमा दाबी नपुग्ने गरी भएको फैसला सो हदसम्म त्रुटिपूर्ण हुँदा पीडितको रकम फिर्ता गरी जम्मा बिगोबमोजिम जरिवाना गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, पीडितहरू रूपसरा सिंहबाट सात हजार रुपैयाँ, प्रेमबहादुर सिंहबाट साठी रुपैयाँ र हिकमत सिंहबाट पचास रुपैयाँ लिएको हो भनी प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य र हमिद रजा कबडियाले मौकामा बयान गरेको देखिन्छ। पीडित रूपसरा सिंहले आफूबाट प्रतिवादीहरूले सात हजार रुपैयाँ लिएको भनी मौकामा कागज गरेको भए पनि रकम लुटिएका पीडितहरू रूपसरा सिंह र हिकमत सिंहले अदालतमा आई सो बेहोरा खुलाई बकपत्र गरेको देखिँदैन। अर्का पीडित भनीएका जाहेरवाला प्रेमबहादुर सिंहले

आफूबाट प्रतिवादीहरूले साठी रूपैयाँ लिएको भनी मौकामा कागज गरेको भए पनि निजले अदालतमा आई बकपत्र गर्दा आफूबाट प्रतिवादीहरूले सात हजार रूपैयाँ लिएको भनी बकपत्र गरेको देखिदा सो बकपत्र र निजको मौकाको कागजको बेहोरा एक-आपसमा विरोधाभाष देखिन आयो । प्रतिवादीहरू वारदात स्थलबाट पक्राउ परेको भए पनि सो रकम प्रतिवादीहरूबाट बरामद हुन सकेको देखिँदैन । यस स्थितिमा प्रतिवादीहरूले पीडितको उक्त रकम लिएको भन्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाण वादी पक्षबाट पेश गर्न सकेको मिसिलबाट नदेखिदा शङ्का र अनुमानको आधारमा प्रतिवादीहरूले पीडितहरूको उक्त रकम लिएको भनी मान्न मिल्ने नदेखिने ।

मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको १ र २ नं.को कसुरमा ऐ.३ र ७ नं. का कानूनी व्यवस्थाअनुसार यी प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य, हमिद रजा कबडिया र प्रवेशकुमार लोनियासमेतले जाहेरवाला तथा पीडितहरूलाई बाँके जिल्ला, फत्तेपुर गा.वि.स.वडा नं.७ को सर्ज जङ्गलबाट मिति २०६७।३।२० मा अपहरण गरी मिति २०६७।३।२२ गते सम्म जङ्गलमा राखी शरीर बन्धक लिएको भन्ने देखिन आएकोले निज प्रतिवादीहरूको हकमा उक्त कानूनी व्यवस्था आकर्षित हुने देखिएको ।

प्रतिवादीहरूले जाहेरवाला तथा पीडितहरूलाई मिति २०६७।३।२४ गते अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाई राखेको अवस्थामा मिति २०६७।३।२२ गते प्रहरीले उद्धार गरी अपहरणबाट मुक्त गरेको भन्ने देखिन्छ । प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य घटनास्थलबाट पक्राउ परेको र अर्का प्रतिवादी हमिद रजा कबडिया घाइते अवस्थामा वारदात घटेको जङ्गलबाट मिति २०६७।३।२४ गते पक्राउ परेको साथै प्रतिवादी प्रवेशकुमार लोनिया घटनास्थलबाट फरार भई पछि

पक्राउ परेको भन्ने देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य, हमिद रजा कबडिया र प्रवेशकुमार लोनियासमेतको संलग्नतामा जाहेरवाला तथा पीडितहरूको अपहरण भएको देखिदा सुरु फैसला केही उल्टी भई पीडितहरूले प्रतिवादीहरूबाट अपहरणमा परेको दिन देखि अपहरण मुक्त नभएको दिनसम्मको दैनिक पाँच सयका दरले दामासाहिले क्षतिपूर्ति पाउने र अरूमा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७९।५।२ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ तथा उमेशकुमार मौर्य र वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य, हमिद रजा कबडिया र प्रवेशकुमार लोनियासमेतको संलग्नतामा जाहेरवाला तथा पीडितहरूलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाएको भन्ने देखिन आएको हुँदा सुरु फैसला केही उल्टी भई पीडितहरूले प्रतिवादीहरूबाट अपहरणमा परेको दिनदेखि अपहरणमुक्त नभएको दिनसम्मको दैनिक पाँच सय रूपैयाँका दरले दामासाहिले क्षतिपूर्ति पाउने र अरूमा अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ३ र ७ नं.बमोजिम प्रतिवादीहरू रुजाली भन्ने राज अली खाँ, उमेशकुमार मौर्य, हमिद रजा कबडिया र प्रवेशकुमार लोनियालाई जनही क्रमशः दश वर्ष र दुई वर्ष थप गरी जम्मा बाह्र वर्ष कैद एवम् पचास हजार रूपैयाँ जरिवाना हुने गरी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७९।५।२ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : रामचन्द्र खड्का

कम्प्युटर : रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार ३१ गते रोज ४ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CR-०४९८, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. दिनेशकुमार चौधरी

बौद्धिक अपाङ्गता भएकी पीडित नाम, थर परिवर्तित संकेत नं.६६ खैरापुर-२ गाउँका केटा केटीसँग जङ्गलमा गएको अवस्थामा प्रतिवादी दिनेशकुमार चौधरीले जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने अभियोग दाबीबाट देखिन्छ । सोहीबमोजिमको पीडित एवं घटना विवरणका मानिसहरूसमेतले कागज गरिदिएको देखिन्छ । प्रतिवादीको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको कसुरमा साबिती बयान भएको देखिन्छ भने आफूले पीडितलाई करणी गर्न समातेको अवस्थामा अरूले लखेटेका कारणबाट भागी गएको भन्ने निजको अदालतसमक्ष भएको बयानको स.ज. १६ बाट देखिने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा "फौजदारी मुद्दामा आफ्नो अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ" भन्ने उल्लेख भएकोमा प्रतिवादीले पीडितमाथि जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने मिसिल संलग्न प्रमाणबाट नदेखिएको र वादी नेपाल सरकारले समेत यी यस्ता प्रमाणबाट प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. बमोजिमको कसुर गरेको भन्ने प्रमाणित गर्न सकेको देखिँदैन । प्रतिवादीले आफूले जङ्गलमा पीडितलाई करणी गर्ने मनसायले समातेको तर जङ्गलमा बाख्रा चराउने मानिसहरूले थाहा पाई लखेटेका कारण करणी नगरी भागी गएको, करणी नगरेको भनी अदालतमा बयान गरेको र प्रतिवादीको उक्त बयानलाई वादी पक्षले अन्यथा प्रमाणित गर्न सकेकोसमेत नदेखिने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २८ मा "कुनै खास कुरा प्रमाणित गर्ने भार कुनै खास व्यक्तिको हुने छ भनी कुनै नेपाल कानूनमा व्यवस्था भएकोमा

बाहेक त्यस्तो कुरा प्रमाणित गर्ने भार सो कुराको अस्तित्वमा अदालतलाई विश्वास दिलाउन चाहने व्यक्ति माथि नै हुने छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस्तोमा प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. बमोजिमको कसुरमा सजाय गर्नु फौजदारी न्यायको सिद्धान्तविपरीत हुन जान्छ । मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको ५ नं. मा "जबरजस्ती करणी गर्ने उद्योग गरेको करणी गर्न भने पाएको रहेनछ भने जबरजस्ती करणी गर्नेलाई हुने सजायको आधा सजाय हुन्छ" भन्ने कानूनी प्रावधान रहेकाले प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणी महलको ३(२) नं. मा "दश वर्ष वा सोभन्दा बढी चौध वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका भए आठदेखि बाह्र वर्षसम्म" कैद सजाय गर्नुपर्ने प्रावधान भएबमोजिम यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको ५ नं. को जबरजस्ती करणी उद्योगको कसुरमा सोही महलको ३(२) नं. ले हुने कैद वर्ष ८ को आधा कैद वर्ष ४ सजाय हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको फैसला अन्यथा नदेखिँदा उक्त फैसला सदर हुने । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : हिरा उंगोल

इति संवत् २०७५ साल भाद्र ६ गते रोज ४ शुभम् ।

१०

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७४-CR-१८३७, ०७६-CR-०३६६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. लक्ष्मण भन्ने कुञ्जरमणी भट्टराईसमेत, सुदिप भट्टराई वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीहरू कुञ्जरमणी भट्टराई, देवी भट्टराई, उदीप भट्टराई, शारदा चौलागाई र राजन ढुंगानाले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहर्‍याई सुरु अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर वादी नेपाल सरकारको

तर्फबाट पर्न आएको पुनरावेदन जिकिरको सम्बन्धमा विचार गर्दा, वारदातमा संलग्नता रहेकोले प्रतिवादी देवी भट्टराई र उदीप भट्टराईलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने दाबी रहेको छ । प्रतिवादी देवी भट्टराई र उदीप भट्टराईले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतसमक्ष बयान गर्दा आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको पाइन्छ । प्रतिवादी सुदीप भट्टराईले अदालत एवम् अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा उक्त वारदातमा अरु कसैको सहयोग तथा सल्लाह नभएको भनी बयान गरेको पाइन्छ । वादीका साक्षी प्रतिक्षा भट्टराईले अदालतमा बकपत्र गर्दा मलाई शर्मिला भट्टराईको मृत्युको सम्बन्धमा कुनै जानकारी छैन भनी लेखाएको पाइन्छ । वादीकै अर्को साक्षी केशवप्रसाद ढकालले शर्मिलाको मृत्यु गराएको देखेको होइन, मृत्यु भइसकेपछि हामीहरूलाई जानकारी गराएको हो भनी बकपत्र गरेको पाइन्छ । जाहेरवाला कुमार घोरासैनीले अनुमानका आधारमा यी प्रतिवादीहरूलाई पोल गरेको देखिन्छ भने घटना विवरण कागज गर्ने वादीका साक्षीहरू गणेश ढकाल, पदमप्रसाद घोरासैनी, टोलप्रसाद न्यौपाने र पुस्कर ढकालले यी प्रतिवादीहरूको वारदातमा संलग्नता रहेको छ भनी अनुमानका आधारमा अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको पाइन्छ । यस अवस्थामा निजहरू वारदातको चशमदीद गवाह नरहेको प्रमाणित हुन्छ । प्रस्तुत वारदातबारे विभिन्न स्रोतबाट थाहा जानकारी भएको भनी आशङ्का र अनुमानका आधारमा यी प्रतिवादीहरूलाई पोल गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी सुदीप भट्टराईले आफ्नो श्रीमतीको घाँटीकसी आफूले मात्र मारेको र अन्यकसैको संलग्नता नरहेको भनी अदालतसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ । उक्त कथन असत्य हो भन्ने दाबी प्रमाणित गर्न वादीले ठोस, भरपर्दो तथ्ययुक्त प्रमाण पेश गर्न सकेको नदेखिने ।

अन्य प्रतिवादीहरू कुञ्जरमणी भट्टराई,

शारदा चौलागाई र राजन ढुंगानालाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नम्बर अनुसारको सजायको माग दाबीतर्फ विचार गर्दा, ज्यानसम्बन्धी महलको १७ नम्बरमा ज्यान मार्नलाई मतलबमा भने पसेको तर मुख्य भई बचन पनि नदिने, हातहतियार पनि नछोड्ने, जीउमा पनि नछुने देहायका अवस्थाका अरु मतलबीहरूलाई ज्यान मरेको रहेछ भने देहायबमोजिम सजाय गर्नुपर्छ भन्दै ऐ. १७ नं. को देहाय (३) मा अरु किसिमसँग मत सल्लाहमा पसेकोमा मर्ने ठाउँमा गई हेरी रहनेलाई र लेखिएदेखि बाहेक अरु किसिमको मतलबीलाई छ महिनादेखि तीन वर्षसम्म कैद गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ । प्रतिवादी कुञ्जरमणी भट्टराई र शारदा चौलागाईले अधिकारप्राप्त अधिकारी तथा अदालतसमक्ष तथा प्रतिवादी राजन ढुंगानाले अदालतसमक्ष बयान गर्दा आरोपित कसुरमा पूर्णतया इन्कार रहेको पाइन्छ । प्रस्तुत यी प्रतिवादीहरू कुन किसिमबाट मतलबमा पसेको हो सो दाबी पुष्टि गर्ने भरपर्दो तथा विश्वसनीय प्रमाण वादी पक्षबाट पेश हुन सकेको देखिएन । उक्त वारदातमा यी प्रतिवादीहरूको के कुन कार्यबाट निजहरूको संलग्नता देखिन आयो सो कुरा अभियोजन पक्षले स्थापित गर्न नसकेको ।

फौजदारी मुद्दामा अभियुक्तउपरको कसुर प्रमाणित गर्ने भार अभियोजन पक्षमा हुने भनी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले व्यवस्था गरेको पाइन्छ । यसै सम्बन्धमा ने.का.प. २०६३, अड्क ९, नि.नं. ७७६८ मा "फौजदारी मुद्दाका वादीले कसैउपर अभियोग लगाई मुद्दा चलाइन्छ भने त्यसरी मुद्दा चलाइएको व्यक्तिउपर शङ्कारहित तवरबाट अभियोग प्रमाणित गर्नुपर्ने । शङ्काको भरमा वा अपराध भएको सुनेको भन्ने Hear Say Evidence को भरमा वा अदालतलाई ग्राह्य नहुने प्रमाणको भरमा मात्र राज्यले कसैउपर अभियोग लगाई मुद्दा चलाउन नहुने" भनी सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको पाइन्छ । जसअनुसार

कुनै व्यक्तिउपर केवल अनुमान र शङ्काको भरमा अभियोग लगाउने र विश्वसनीय एवम् ठोस प्रमाणको अभाव रहेको परिस्थितिमा केवल अभियोगका आधारमा मात्र कसैलाई सजाय गर्नु न्यायोचित हुने देखिएन । यस अवस्थामा अन्दाज, आशङ्का र अनुमानको आधारमा निज प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुर गरेको ठहर्‍याउन फौजदारी न्यायको सिद्धान्तले समेत नमिल्ने हुँदा निज प्रतिवादीहरूले आरोप दाबीबाट सफाइ पाउने नै देखिन आयो । वादी पक्षले आरोपदाबीलाई शङ्कारहित तवरले प्रत्यक्ष एवं ठोस प्रमाणद्वारा प्रमाणित गर्न नसकेकोले निजहरूले सफाइ पाउने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मनासिब नै देखिने । वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन तथा बहस जिकिरसँग समेत सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादी सुदिप भट्टराईको कसुर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत भएकोले सोही ऐन महलको १३(३) नं. अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालतबाट फैसला भएको देखिएकोमा केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) (ख) ले सर्वस्वको सजाय कायम रहन सक्ने देखिन आएन । सोबाहेक प्रतिवादी सुदिप भट्टराईलाई जन्मकैदको सजाय हुने र अन्य प्रतिवादीहरू कुञ्जरमणी भट्टराई, देवी भट्टराई, उदिप भट्टराई, शारदा चौलागाई र राजन ढुंगानाले सफाइ पाउने भन्ने सुरु सिन्धुपाल्चोक जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७२।३।८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने । वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी सुदीप भट्टराईको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

इजलास अधिकृत: नबिन आचार्य

कम्प्युटर : रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २५ गते रोज ५ शुभम् ।

११

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-१२३७, कर्तव्य ज्यान, जवाल सिंह ढकाल वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीले पुनरावेदनपत्रमा जिकिर लिएको मुलुकी ऐन, अ.बं.१८८ नं. को कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा "सर्वस्वसहित जन्मकैद वा जन्मकैद गर्नुपर्ने भएका मुद्दामा साबित ठहरे पनि इन्साफ गर्ने हाकिमका चित्तले भवितव्य हो कि भन्न हुनेसम्मको शङ्काले वा अपराध गरेको अवस्था विचार गर्दा कसुरदारलाई ऐनबमोजिमको सजाय दिँदा चर्को हुने भई घटी सजाय हुनुपर्ने चित्तले देखेमा ऐनले गर्नुपर्ने सजाय ठहराई आफ्नो चित्तले देखेको कारणसहितको खुलासा राय पनि साधक तोकमा लेखी जाहेर गर्नुहुन्छ । अन्तिम निर्णय दिनेले पनि त्यस्तो देखेमा ऐनले हुने सजायमा घटाई तोक हुन्छ" भन्ने रहेको पाइन्छ । माथि विवेचित आधारहरूबाट प्रस्तुत वारदातको प्रकृति र अवस्था भवितव्य भन्न नसकिएको र प्रतिवादी आफू अपराधबाट भाग्न बच्नका लागि कैलालीसम्म भागेर गएको अवस्थामा पक्राउ परेको देखिएको स्थितिमा निजले न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग गरेको भनी लिएको जिकिर युक्तिसङ्गत देखिँदैन । यस अवस्थामा मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. प्रयोग हुन सक्नेमा नभएको भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३(१) नं. हेर्दा "धार भएको वा नभएको जोखिमी हतियार गैह्रले हानि रोपी घोची ज्यान मारेमा जतिजना भई हतियार छाडेको छ उती जना ज्यानमारा ठहर्छन् । सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्नुपर्छ" भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीको आफ्नो भाइबुहारी नाताकी मनसरा देवी ढकालको कुखुराले बालीमा नोक्सान पुऱ्याएको विषयमा प्रतिवादी र मृतकको विवाद हुँदा प्रतिवादीले मृतकलाई धार भएको जोखिमी

हतियार हसियाँ र लोहोरो (ढुङ्गा) ले पटक-पटक हानी मृतकको ज्यान मर्न गएको भन्ने प्रमाणहरूबाट स्थापित हुन आएकोले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिमको कसुर गरेको देखिन आयो । उच्च अदालतले प्रतिवादीलाई सजाय गर्दा साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद सजाय हुने ठहर भएको देखिन्छ । परिवर्तित कानूनी व्यवस्थाका सन्दर्भमा सर्वस्वको सजाय गर्न मिल्ने नमिल्ने के हो सो विवेचना गर्नुपर्ने देखिएकोमा त्यसतर्फ हेर्दा मुलुकी ऐन खारेज भई २०७५ साल भाद्र १ गतेदेखि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ लागु भएको र उक्त ऐनको दफा ४०(२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने उल्लेख भएको र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) ख को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको भन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने छ भन्ने उल्लेख भएबाट पुनरावेदन अदालतबाट प्रतिवादीलाई सर्वस्व हुने गरी भएको सजाय कायम रहिरहन सक्ने अवस्था रहेन । प्रतिवादीलाई सर्वस्वको सजाय कायम राख्न कानूनतः नमिल्ने देखिएकाले सो हदसम्म पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला परिबर्तन गर्नुपर्ने देखियो । यस अवस्थामा सर्वस्वको हकमा बाहेक प्रतिवादीलाई सुरु अदालतबाट भएको सजाय सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला नमिलेको भनी लिएको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादी जवालसिंह ढकालले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत १३(१) नं. बमोजिमको कसुर गरेको ठहर्‍याई सोही महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद सजाय हुने

भनी सुरु बर्दिया जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत तुलसीपुर, नेपालगन्ज इजलासबाट फैसला भएको देखिएकोमा केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) (ख) ले सर्वस्वको सजाय कायम रहन सक्ने देखिन नआउने । प्रतिवादी जवालसिंह ढकाललाई जन्मकैदको सजाय हुने गरेको उच्च अदालत तुलसीपुर, नेपालगन्ज इजलासबाट मिति २०७४।११।०६ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: नबिन आचार्य

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७७ साल असार २५ गते रोज ५ शुभम् ।

१२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७६-WH-०२४९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, कमला बुदुजासमेत वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीसमेत
निवेदकहरू यामबहादुर बुदुजासमेत
उपर धर्मसम्बन्धी कसुरमा किटानी जाहेरी परी अनुसन्धानको क्रममा पक्राउ अनुमतिको आधारमा पक्राउ गरी कास्की जिल्ला अदालतबाट पटकपटक म्याद थप गरी अनुसन्धानको क्रममा थुनामा राखेको देखिन्छ । मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा १५८ को उपदफा ३ ले प्रस्तुत कसुर अपराध गर्नेलाई ५ वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन सक्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । निवेदकहरूउपर कास्की जिल्ला अदालतको आदेशबमोजिम म्याद थप भई अनुसन्धान प्रक्रियामा रहेकोसमेत पाइयो । यस अवस्थामा अहिले रिट अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत प्रस्तुत निवेदनका सन्दर्भमा अनुसन्धानमा रहेको धर्मसम्बन्धी कसुर मुद्दाको अन्तरवस्तुमा प्रवेश गरी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी विचाराधीन अनुसन्धानलाई असार पर्ने गरी आदेश जारी गर्नु उचित देखिँदैन । विवादको तथ्यभिन्न प्रवेश गरी थुनाको औचित्य परीक्षण गर्न

अहिले मिल्दैन । बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनका सन्दर्भमा थुनाको कानूनी वैधता (Legality) सम्म परीक्षण गरिने ।

विचाराधीन मुद्दामा सक्षम अदालतले न्यायिक प्रक्रियाअनुसार मुद्दाको सुनुवाइ हुँदाको अवस्थामा आरोपित कसुरको सम्बन्धमा प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी सोहीबमोजिमको आदेश एवं न्याय निरूपण गर्ने भएकोले कानूनबमोजिम म्याद थप भई मुद्दा अनुसन्धानको क्रममा थुनामा राखेको कुरामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नु मनासिब हुँदैन । प्रस्तुत विवादको सन्दर्भमा निवेदकको थुना गैरकानूनी, बदनियतपूर्ण वा अनधिकृत हो भन्ने नदेखिएको र उक्त थुनालाई गम्भीर अन्यायपूर्ण परिणाम पैदा हुने प्रकृतिको कानून प्रतिकूलको थुना मान्न सकिने अवस्था नभएको हुँदा निवेदकहरूको मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।

अतः निवेदकहरूलाई गैरकानूनी तवरबाट थुनामा राखेको नभई मुद्दाको अनुसन्धानको क्रममा अदालतको आदेशले पटकपटक म्याद थप भई थुनामा राखेको देखिएको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : गम्भीर घिमिरे

इति संवत् २०७६ साल फागुन ५ गते रोज २ शुभम् ।

१३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७६-WH-०२५२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, पवि दमाई वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकुसमेत

प्रस्तुत निवेदनका सन्दर्भमा प्रत्यर्थी महानगरीय प्रहरी वृत्त, कमलपोखरीबाट खटिई आएका प्रहरीहरूद्वारा मिति २०७६/१०/२९ का दिन काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.१९, कमलपोखरीस्थित सार्वजनिक स्थानबाट साँझ ६:०० बजेको समयमा निवेदक ईश्वर परियार भन्ने ईश्वर

दमाईलाई पक्राउ गरेको देखिन्छ । निवेदकले डिउटीमा रहेका प्रहरी कर्मचारीहरूलाई विभिन्न अपशब्द प्रयोग गरी गाली गलौज गरी डिउटीमा खटिएका प्रहरी कर्मचारीहरूको काम कारबाहीमा बाधा सिर्जना गरेको भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । निवेदक सार्वजनिक स्थानमा एकलै रहेको भन्ने देखिन्छ । गस्तीमा रहेका प्रहरी कर्मचारीहरूउपर एक जना व्यक्तिले बिना कारण अभद्र व्यवहार गरेको भनी उल्लेख गरिएको तथ्य विश्वसनीय मान्न सकिँदैन । विपक्षीहरूले उल्लेख गरेको घटनाक्रम आफैँमा पत्यारलायक छैन । “अभद्र व्यवहार गरेको” भन्नु मात्रै प्रयास पनि हुँदैन । बोली, वचन, इसारा वा व्यवहारबाट कसरी, कस्तो प्रकारबाट अभद्र व्यवहार गरियो भन्ने कुराको वस्तुगत आधार खुलाइएको नदेखिने ।

निवेदकलाई पक्राउ गरी विपक्षीमध्येको जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंमा उपस्थित गराउँदा आधार र कारण खुलाई म्याद थप गरेको भन्ने पनि देखिन आएन । निवेदकलाई थुनामै राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने स्पष्ट आधार आदेशमा उल्लेख नगरी म्याद थप गरेको देखिन आएकोले उक्त आदेशलाई कानूनअनुरूपको आदेशको रूपमा मान्न नमिल्ने ।

कुनै पनि निकायले अनुसन्धानको क्रममा पक्राउ गर्न पाउने सो निकायको अन्तर्निहित अधिकार कदापि होइन । आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्दा कानूनको प्रक्रियाअनुरूप गर्नुपर्ने देखिन्छ । कानून प्रदत्त स्वविवेकको अधिकार प्रयोग गर्दासमेत वस्तुनिष्ठ र मनासिब आधार र कारण खुलेको देखिनुपर्दछ । पर्याप्त र मनासिब आधार र कारण नखुलाई प्रयोग भएको स्वविवेकीय कार्यले कानूनी मान्यता पाउन सक्दैन । तसर्थ, विपक्षीहरूको उक्त कार्य औचित्यपूर्ण नदेखिएकाले निवेदक ईश्वर दमाईलाई थुनामा राखिएको कार्य कानूनबमोजिम नहुँदा मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

अतः स्पष्ट आधार र कारण विना प्रवृत्त भावनाले निवेदकलाई केवल फरक विचार र आस्था राखेकै कारणबाट मात्र पक्राउ गर्ने र अनुसन्धानको क्रममा भनी थुनामा राख्ने कार्य न्यायिक दृष्टिकोणबाट समेत औचित्यपूर्ण नभएबाट यी निवेदक ईश्वर दमाईको हकमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : गम्भीर घिमिरे (शा.अ.)

इति संवत् २०७६ साल फागुन ५ गते रोज २ शुभम् ।

१४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०१३५, घुस रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको, नेपाल सरकार वि. नविनकुमार पोखरेल

निवेदकहरूले प्रतिवादीले आफूहरूसँग घुस रिसवत माग गरेको भनी उजुरी गरेको भए तापनि निजहरूले आफ्नो मौकाको भनाइलाई तथ्ययुक्त प्रमाण पेस गरी उजुरीको बेहोरा पुष्टि हुने गरी अदालतमा उपस्थित भई बकपत्रसमेत गर्न सकेको देखिँदैन । प्रतिवादी तथा निवेदकहरूबिच टेलीफोन वार्ता भएको भन्ने देखिएपनि सो टेलिफोन वार्ताबाट रकम लिने दिने कुरा भएको भन्ने देखिन नआएको साथै आयोगमा परेको उजुरी निवेदनको बेहोरा अवलोकन गर्दा प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेलले व्यक्तिगत रूपमा रकम माग गरेको भन्नुभन्दा पनि हामी सरकारी कर्मचारीलाई पनि खर्चवर्चको व्यवस्था गर्नु भनेको भनी लेखाएको पाइन्छ । यसरी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ बमोजिम उजुरवाला निवेदकहरूको मौकाको उजुरी र सनाखत कागजको आधारमा प्रतिवादीले निवेदकहरूसँग रकम माग गरेको भन्ने बेहोरा खम्बिर रूपमा पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । यस स्थितिमा प्रतिवादीले निवेदकहरूसँग घुस रिसवतको रकम माग गरेको भन्ने तथ्य विश्वास गर्न लायक देखिन नआउने ।

बरामदी मुचुल्काको रोहबरमा बस्ने कुमार श्रेष्ठले आफू होटलमा काम गरी रहेकोमा प्रहरी आई

बोलाएकोले कार्यालयमा आई हेर्दा सोफामा रकम देखेको भनी लेखाएको देखिन्छ । त्यसैगरी श्यामप्रसाद थपलियाले आफ्नै पसलमा रहेको अवस्थामा प्रहरीले यातायात व्यवस्था विभागमा बोलाएकोले जाँदा सेवाग्राही बस्ने सोफामा रकम देखेको भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ । वादी पक्षका साक्षी बिनोद महर्जनले अफिसभन्दा अलि तल बानेश्वर मिनभवनमा थिए, अख्तियारको टोलीले साक्षी बस्न बोलाएकोले गएको अवस्थामा रकम सोफामा थियो भनी लेखाएको देखिन्छ । यातायात व्यवस्था कार्यालयका महानिर्देशक चन्द्रमान श्रेष्ठले रकम सोफामा राखेको र प्रतिवादीबाट बरामद भए नभएको भन्न सकिदैन भनी बरामदी मुचुल्कामा कैफियत जनाई मौकामा कागज गरेको र अदालतमा पनि सोहीअनुसार बकपत्र गरिदिएको पाइन्छ । त्यसैगरी बुझिएका मानिस मोहनप्रसाद भट्टराईले निवेदकहरूको काम आफूसमेतले गरी दिएको, प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेललाई बरामदी मुचुल्कामा सहीछाप गर्न अख्तियारको टोलीले भन्दा निजले मैले रकम माग पनि नगरेको, रकम पनि नलिएको अवस्थामा बरामदी मुचुल्कामा मैले किन सही गर्ने भनी बरामदी मुचुल्कामा सहीछाप गर्न इन्कार गरेको थिए र बरामद भएको भनीएको रकम सोफा सेटमा देखेको भन्ने लेखाएको देखिन्छ । यसरी माथि उल्लिखित वादी पक्षकै साक्षीको बकपत्रसमेतबाट पनि प्रतिवादीको कोटको खल्तीबाट रकम बरामद भएको भन्ने तथ्य वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट देखिन नआउने ।

प्रतिवादीले निवेदकहरूसँग घुस रकम माग गरेको दोहोरो संवाद पुष्टि हुने प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको छैन । निवेदकहरूले रकम अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट लिए पनि प्रतिवादीलाई सो रकम निवेदकहरूले नै दिएको भन्ने बेहोरा प्रमाणित हुन सकेको देखिँदैन । आफू मन्त्रालयको बैठकमा रहेको अवस्थामा निवेदकले आफूलाई फोन गरेको भनी प्रतिवादीले स्वीकार गरेको

भए पनि त्यसबाट रकम लिने दिने कुरा पनि भएको भन्ने ठोस, भरपर्दो र विश्वसनीय प्रमाण प्रस्तुत हुन सकेको देखिएन । मिति २०७२।१।१४ मा निवेदकहरूले स्कूटर आयात गर्ने प्रक्रियाको लागि निवेदन पेस गरेकोमा सोको भोलिपल्ट सरकारी बिदा भएको र पर्सिपल्ट अर्थात् मिति २०७२।१।१६ गते पत्रसमेत तयार भएको भन्ने मेकानिकल इन्जिनियर मोहनप्रसाद भट्टराईले मौकामा गरेको कागज तथा बकपत्रसमेतबाट देखिएको हुँदा प्रतिवादीले उजुरीकर्ताहरूको काममा ढिलासुस्ती गरिदिएको भन्ने कुरा प्रमाणित हुन सकेको पनि पाइँदैन । यातायात व्यवस्था विभागका कर्मचारीहरूले रकम माग गरेको भन्ने उजुरी परेको देखिए पनि यिनै प्रतिवादीले रकम माग गरेको र लिएको भन्ने तथ्य शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुने मनासिब आधार र प्रमाण मिसिलबाट नदेखिँदा निज प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेलले आरोप दाबीबमोजिमको कसुर गरेको देखिन नआउने ।

यसै सन्दर्भमा ने.का.प.२०७२, अङ्क ३, नि.नं.९३६० को नेपाल सरकार विरुद्ध सुधीर श्रेष्ठ भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा भ्रष्टाचारजन्य कसुर स्थापित हुनको लागि प्रतिवादीले आफू वा अरु कुनै व्यक्तिलाई गैरकानूनी लाभ पुऱ्याएको भन्ने कुरा प्रत्यक्ष, सार्थक र निश्चयात्मक प्रमाणबाट शङ्कारहित तवरले पुष्टि भएको हुनुपर्ने र प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ को कानूनी व्यवस्थाअनुसार फौजदारी कसुरसम्बन्धमा अभियोजन पक्षले प्रतिवादीउपर लगाएको आरोपलाई शङ्कारहित तवरले पुष्टि गर्नु पर्दछ । अभियोजन पक्षले लगाएको आरोप पुष्टि गर्ने क्रममा शङ्काको कुनै गुञ्जाइस रहनु हुँदैन । शङ्काको गुञ्जाइस उत्पन्न भएमा त्यसको फाइदा अभियुक्तले पाउने भन्ने सर्वोच्च अदालतबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ । सोअनुसार प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेलले घुस लिने खाने प्रयोजनको लागि निवेदकहरूबाट रकम लिएको तथ्य अभियोजन पक्षले शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि

हुने आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिँदा प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको हुन् भनी विना आधार अनुमान गर्नु न्यायसङ्गत नहुने ।

त्यसैगरी ने.का.प.२०६६, अङ्क २, नि.नं.८०८५ को नेपाल सरकार विरुद्ध उर्वादत्त भट्ट भएको भ्रष्टाचार मुद्दामा भ्रष्टाचार जस्तो गम्भीर अपराधमा अपराध स्थापित हुनका लागि आवश्यक पर्ने आधारभूत तत्त्वको विद्यमानता खम्बिर रूपमा प्रमाणित हुन नसकेको र अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको स्थितिमा भ्रष्टाचारको कसुरमा बिना प्रमाण दोषी करार गर्न नमिल्ने भनी प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी सर्वोच्च अदालतबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ । प्रस्तुत मुद्दाका तथ्यहरूसमेत सोही मुद्दासँग समान भएको स्थितिमा यस मुद्दाका प्रतिवादीले आरोप दाबीबमोजिमको कसुर गरेको भन्ने स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको नदेखिँदा निज प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेललाई आरोपित कसुरबाट सफाई दिन उपयुक्त हुने ।

यसप्रकार यी नवीनकुमार पोखरेलले निवेदकहरूबाट घुस रिसवतबापतको रकम लिए खाएको भन्ने कसुर प्रमाणित गर्ने दायित्व प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले वादी पक्षमा रहेको र वादी पक्षले उक्त आरोप दाबी शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुने आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन । यस स्थितिमा फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तअनुसार प्रतिवादीले शङ्काको सुविधा पाउने देखिँदा आरोपित कसुरबाट प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेललाई सफाई दिने गरी विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७४।१२।८ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा प्रतिवादीलाई आरोप दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन् नसकिने ।

अतः प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेलको साथबाट बरामद भएको भनिएको रकम निजको

साथबाट बरामद नभई यातायात व्यवस्था विभागका महानिर्देशकको निजी सचिवको कार्यकक्षभन्दा अगाडिको सोफाबाट रकम बरामद भएको र सो रकम प्रतिवादीले आफ्नो खल्लीबाट झिकेर सोफामा पर्याँकेको भन्ने कुरा तथ्ययुक्त किसिमबाट पुष्टि हुन सकेको नपाइएको हुँदा प्रतिवादी नवीनकुमार पोखरेलले आरोप दाबीबाट सफाइ पाउने गरी विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७४।१२।८ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : रामचन्द्र खड्का

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७६ साल पुस १५ गते रोज ३ शुभम्।

१५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०६८-CR-११०९, ०६८-CR-१३३३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, गोविन्द मण्डलसमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय धनुषासमेत, देवकी दास कथवनियासमेत वि. गोविन्द मण्डलसमेत

नाबालक प्रेमकुमार आफ्नो छोरो हो निजलाई हाम्रो जिम्मा लगाइपाउँ भन्ने निवेदक गोविन्द मण्डलसमेतको माग दाबी रहेको र निवेदकहरूले अदालतमा गरेको सनाखत बयानबाट समेत यी नाबालकलाई निवेदकहरूले आफ्नो छोरो यही हो भनी यकिन गरेको देखिन्छ भने यी नाबालकलाई हाल पाल्ने तेजनारायण दास र देवकी दासले समेत निजलाई आफूहरूले जन्म दिई आफूहरू निजको जैविक Genetic आमाबाबु हौं भन्ने दाबी नलिई निजलाई आफूहरूले बस व्यवसायी संघको अफिसबाट बुझिलिई आफ्नो सन्तान बनाउन घर ल्याएका हौं। बच्चालाई हामीले बाबुआमाको नाम दिएका छौं, कानूनी रूपमा छोरो बनाई जन्मदर्ता गराएका छौं भन्ने लिखित जवाफ दिइरहेको अवस्थामा यी नाबालक निवेदकहरूकै प्राकृतिक पुत्र हुन भन्ने देखिने।

नीलु श्रेष्ठले आफ्ना पति गोविन्द मण्डल डाका

मुद्दामा पुर्पक्षका लागि थुनामा रहेकाले रोजगारीका लागि काठमाडौँ जानपर्दा आफ्ना २ सन्तानमध्ये ठूली छोरीलाई आफ्ना साथमा लिई काठमाडौँ गएको र सानो चाहि एक डेढ वर्षको छोरो (प्रेम मण्डल) लाई आफूले पहिलेदेखिकै चिनजानकी ढल्केवर बस्ने लक्ष्मी लामा भन्ने महिलालाई जिम्मामा दिई छाडी गएकोमा निज लक्ष्मीले आफ्ना छोरालाई तेजनारायण दासलाई बेचेकी रहिछन भन्ने बेहोरा उल्लेख गरी निवेदन दिएको देखिन्छ। लक्ष्मी कुमारी वाइवा (लक्ष्मी लामा भनिएको) ले आफूले निवेदकहरू र तेजनारायण दाससमेतलाई चिनेको छैन र बच्चालाई तेजनारायण दासको जिम्मा दिएकोसमेत होइन भनी लिखित जवाफमा खुलाएको देखिन्छ। तेजनारायणले पनि बच्चा आफूले लक्ष्मीबाट नभई बस व्यवसायी संघबाट ल्याएको भन्ने देखिन्छ। यसबाट आफ्नो न माइतीपट्टिको न घरपट्टिको नाताको यी लक्ष्मी लामालाई नीलु श्रेष्ठले आफ्नो एक डेढ वर्षको छोरो (प्रेम मण्डल) लाई जिम्मामा दिई छाडी गएको भन्ने बेहोरा विश्वासयोग्य नदेखिएबाट नाबालक बेवारिसे रूपमा छाडिएको देखियो। जनकपुर अञ्चल बस व्यवसायी संघको Letter pad मा लेखिएको मिति २०६५।८।५ को पत्रमा उक्त दिन काँकडभिट्टाबाट जनकपुर आउने रघुकुल ट्राभल दिवा सेवाको बसमा बच्चा रोएको आवाज सुनी बसका खलासी र चालकले हेर्दा अन्दाजी २ दुई वर्षको पुरुष बच्चा देखी आमा तथा अभिभावकको खोजी गर्दा कोही फेला नपरेको तथा बच्चा रोइरहेबाट तत्कालै बच्चाले खाना र स्याहार नपाउँदा मर्ने अवस्था देखी धनुषा बेंगासिहपुर गा.वि.स.वडा नं. ४ हाल जनकपुर न.पा.वडा नं. ४ बस्ने लक्ष्मण दासको छोरा बुहारी तेजनारायण दासकी श्रीमती देवकी दास कथवनियाको जिम्मा लगाई लालन पालन शिक्षा दीक्षाका सम्पूर्ण अविभावकको जिम्मेवारी लिने भनी कागज गरिदिएकोले उक्त बच्चा जिम्मा दिएको प्रमाणित गरिन्छ” भनी पत्र साथ बच्चा जिम्मा दिएको र आफ्ना सन्तान नहुँदा बालकलाई त्यहीबाट

तेजनारायण र देवकीले पुत्रवत् व्यवहार गरी पालन ल्याएको भन्ने देखियो । यसबाट तेजनारायण दास र देवकी दासले निज नाबालकलाई अन्य कुनै गैरकानूनी हतकण्डा अपनाएर प्राप्त गरेको वा कानूनविपरीत कुनै कार्य गरी प्राप्त गरेको नभई बेवारिस अवस्थामा भेटिएको बच्चालाई धेरै मानिसहरूको बिचबाट पुत्रवत् व्यवहार गरी पालन पोषण गर्ने हिसाबले घरमा ल्याई राखेको देखिने ।

निवेदकले आफूलाई असहज हुँदा छोराको जीउज्यानसमेतको पर्वाह नगरी बेवारिस अवस्थामा छाडेकोमा सो छोरालाई अन्यले पालनपोषण गरी हुर्काए पछि आफ्नो सहज अवस्था आए पछि छोरो चाहियो भनी यी निवेदकहरू जिल्ला प्रशासन कार्यालय र अदालतसमेतमा प्रवेश गरेको देखिएकोलाई निजहरूले अविभावकत्व निर्वाह गरेको मान्न निल्ने अवस्था देखिएन । अर्कोतर्फ हाल बालकको पालन पोषण गरिरहेका प्रत्यर्थी तेजनारायण दासको दम्पतीले बालकलाई आश्रय मात्र दिएको छैन अपितु उसलाई मातृत्व पितृत्वको माया ममतासमेत दिएको भन्ने देखिन्छ । जन्मदर्ता गराएर आफ्नो वंशको पहिचान र स्कुलमा भर्ना गराएर एउटा योग्य माता पिताको अविभावकको भूमिकासमेत निर्वाह गरेको पनि देखिने ।

नाबालक निवेदक गोविन्द मण्डल र नीलु मण्डल श्रेष्ठबाट जन्मिएका निजहरूका प्राकृतिक छोरा रहेकोमा कुनै विवाद देखिएन । सामान्य अवस्थामा कुनै पनि बालकका संरक्षक उसका प्राकृतिक बाबुआमा Genetic Parents नै हुन्छन् । सन्तान जन्माउनु नजन्माउनु दम्पतिको इच्छामा भर पर्ने कुरा हो, तर सन्तान जन्माइन्छ भने समयअनुसार आफ्नो साथमा राखी भरणपोषण गर्नु त्यस्ता आमाबाबुको नैतिक सामाजिक, धार्मिक एवम् कानूनी कर्तव्य हुन्छ । एक डेढ वर्षको दुधे बालक, जसलाई आफ्ना जन्मदाताहरूबाट स्याहार-सुसारको बढी खाँचो हुन्छ त्यस्तो बेलामा जन्मदाताले नै सार्वजनिक ठाँउमा

वा व्यक्तिको जिम्मामा छोडेको भन्ने मान्दा पनि नातागोता केही नपर्ने लक्ष्मी भन्ने स्वास्नी मानिसको जिम्मा छाडेको भन्ने देखिएबाट त्यसरी निर्दयी पाराले छाडेको क्रियालाई कुनै पनि दृष्टिकोणबाट ठिक हो भनी परिपुष्टि गर्न सकिँदैन । त्यसरी छोडेको बच्चाको ज्यानै जोखिममा पर्ने (मर्ने, अपाङ्ग, हुने घाइते हुने आदि) समेत हुन सक्ने अवस्थामा बेवारिस छोड्ने आमाबाबु आफूलाई सरल हुँदा मात्र छोरोको खोजी गर्न आएको भन्ने प्रस्ट देखिन आएको ।

बन्दी भनिएका बालकले अदालतमा आई बयान कागज गर्दा मेरो नाम कृष्णकुमार दास हो, प्रेमराज मण्डल होइन । मेरो बुबा तेजनारायण दास र आमा देवकीदेवी दास हो । मलाई थाहा भए देखिनै म आफ्नो बुबा तेजनारायण दास र आमा देवकीदेवी दाससँग बसेको छु । गोविन्द मण्डललाई चिन्दिन म आफ्नो बुबा तेजनारायण दास र आमा देवकीदेवी दाससँग बस्छु भनी खुलाएका छन् । बालकको सर्वोत्तम हित (best interest of child) को आधारमा हेर्दा पनि बालक जँहा सन्तुष्ट र खुसी रहेका छन् त्यहाँ रहन दिनु नै उपयुक्त हुने ।

नेपाल विभिन्न मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूको पक्ष राष्ट्र बनेको छ । बालबालिकासम्बन्धी महासन्धि convention on the rights of the child 1989 को समेत पक्ष राष्ट्र बनेको छ । पक्ष राष्ट्र बनेको कारण उक्त महासन्धिमा भएका व्यवस्था लागु गर्नुपर्ने हुन्छ । Convention on the rights of the child 1989 को धारा ७(१) मा "The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and as far as possible, the right to know and be cared for by his or her parents" भन्ने व्यवस्था गरेको छ । निवेदकहरूले आफ्नो बच्चालाई convention on the rights of the child 1989,

धारा ७(१) ले प्रत्याभूत गरेको अधिकारको प्रत्याभूति दिन सकेकोसमेत देखिएन। उक्त महासन्धिको धारा-९ मा "States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation is necessary for the best interests of the child. Such determination may be necessary in a particular case such as one involving abuse or neglect of the child by the parents, or one where the parents are living separately and a decision must be made as to the child's place of residence." भन्ने व्यवस्था रहेको छ। यसरी जन्मदाता बाबुआमाबाट उनीहरूका छोरा वा छोरीलाई अलग गरिनु हुँदैन। यो सामान्य अवस्था हो तर स्वयम् बाबुआमाबाटै उनीहरू उपेक्षित भएको देखिन्छ भने बालबालिकाकै सर्वोत्तम हितका लागि उनीहरूलाई बाबुआमाबाट अलग राख्नुपर्ने हुन्छ। यसैअनुरूप बालकका आफ्ना प्राकृतिक आमाबाबुले परित्याग गरेको अवस्थामा छोडी बेवारिस अवस्थामा फेलापारी यातायात व्यवस्था संघले बालकलाई उद्धार गरी यी प्रत्यर्थीलाई पालन पोषण गर्न जिम्मा लगाएको अवस्थामा यी बालकको वर्तमान र भविष्य पनि निज प्रत्यर्थी तेजनारायण दाससमेतसँग नै सुरक्षित एवम् उज्वल देखिइरहेको अवस्था छ।

सिद्धान्ततः बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश बन्दीलाई कानूनविपरीत थुनामा राखेको अवस्थामा जारी हुने आदेश हो। बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनबाट कुनै पनि व्यक्तिको थुनाको कानूनी वैधतासम्म परीक्षण हुने हुँदा बन्दी प्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुनुपर्ने, नपर्ने कुराको निकर्षणमा पुग्न

बन्दीलाई कानूनबमोजिम थुनामा राखिएको छ, छैन ? भन्ने कुरा नै मुख्य रूपमा हेरिनुपर्ने हुन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा तेजनारायण दास र देवकीदेवी दासले निज नाबालकलाई यातायात व्यवसायी संघले बेवारिस अवस्थामा भेटाई जिम्मा लगाएको भन्ने देखिएको हुँदा उक्त बच्चालाई धेरै मानिसहरूको बिचबाट पुत्रवत व्यवहार गरी पालन पोषण गर्ने हिसाबले घरमा ल्याई राखेको र हालसम्म पनि सन्तोषजनक रूपमा पालन पोषण गरेको देखिन्छ। निज नाबालकले अदालतमा आई कागज गर्दासमेत आफू तेजनारायण र देवकीदेवी दाससँग बस्ने भनी कागज गरेको देखिएको अवस्थामा नाबालकलाई गैरकानूनी थुनामा राखेको नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशद्वारा मुक्त गर्नुपर्ने नदेखिने।

यसरी नाबालकलाई गैरकानूनी थुनामा राखेको नदेखिएतापनि नाबालकको प्राकृतिक बाबुआमा गोविन्द मण्डल र निलु श्रेष्ठ मण्डल रहेको तथ्यमा विवाद देखिँदैन। बालबालिकासम्बन्धी महासन्धि, १९८९ ले बालबालिकालाई आफ्नो बाबुआमा थाहा पाउने अधिकार मात्र होइन बाबुआमाले आफ्ना छोराछोरी भेट गर्न पाउने अधिकारसमेत सुनिश्चित गरेको पाइन्छ। सो अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूले गरेको व्यवस्था मुताबिक आफ्नो बच्चासँग भेटघाट गर्न पाउने अधिकार प्राकृतिक बाबुआमाको समेत रहने हुँदा भेटघाट गर्न दिनुपर्ने नै हुन्छ। यसरी भेटघाट गर्न दिँदा नाबालकको हितमा असर नपर्नेगरी दिनुपर्ने देखिने।

अतः उल्लिखित तथ्य र कानूनी व्यवस्थासमेतका आधारमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०६८।८।१८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : राजकुमार दाहाल

इति संवत् २०७६ साल माघ २४ गते रोज ६ शुभम्।

इजलास नं.२

१६

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-CR-०५७३, अपहरण तथा जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. श्याम भन्ने राधेश्याम थापा

मौकामा कागज गर्ने पीडितकै बुबा परिवर्तित नाम ७०(के) को बकपत्र हेर्दा प्रतिवादी राधेश्याम थापाले पीडितलाई मसँग विवाह गर्ने भए सडकमा आउनु भन्नेपछि पीडित घरबाट आएको र जाहेरवालीको आफ्नै इच्छानुसार प्रतिवादीले लगी गएको भन्ने देखिन्छ। यसबाट पीडित नाम परिवर्तित ७०(घ) विवाह गर्ने उद्देश्यले आफूखुसी प्रतिवादीसँग निजको ट्रकमा बसी गएको कुरा अभिभावकसमेतलाई जानकारी भएको भन्ने देखिएको र सो कुरा पीडितको बकपत्रसमेतबाट पुष्टि भइरहेको अवस्थामा अभियोग दाबीबमोजिम प्रतिवादीले पीडित नाम परिवर्तित ७०(घ) लाई अपहरण गरेको भन्न मिल्ने देखिएन। प्रतिवादी राधेश्याम थापाले पीडित नाम परिवर्तित ७०(घ) लाई अपहरण गरेको नभई पीडित र प्रतिवादी दुवैले आपसमा विवाह गर्ने कुरामा मन्जुर भई पीडित प्रतिवादीसँग राजीखुसी साथै लागि गएकोमा प्रतिवादीले रातको समयमा पीडितलाई करणी गरी बिच बाटोमै अलपत्र छाडी भागेको अवस्थामा प्रस्तुत वारदातमा जबरजस्ती करणीको कसुर भएको देखिन आउने।

अतः प्रतिवादी राधेश्याम थापाले पीडित नाबालिका नाम परिवर्तित ७०(घ) लाई जबरजस्ती करणी गरेको तथ्य स्थापित भएको अवस्थामा प्रतिवादी राधेश्याम थापालाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको दफा ३(३) नं. बमोजिम ६(छ) वर्ष

कैद सजाय र ऐ. १० नं. अनुसार यी प्रतिवादीबाट पीडितलाई रु.५०,०००।- (पचास हजार रुपैयाँ) क्षतिपूर्ति भराई दिने साथै प्रतिवादीले अपहरण तथा शरीर बन्धकसम्बन्धी कसुर गरेको तथ्य पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा अपहरणसम्बन्धी आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७३।०३।२० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

कम्प्युटर : हर्क माया राई

इति संवत् २०७७ साल जेठ ७ गते रोज ४ शुभम्।

१७

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-CR-०४०२, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. शिवरतकुमार महतो नुनिया

जबरजस्ती करणीसम्बन्धी कसुरको प्रत्यक्ष प्रमाण भनेको स्वयम् पीडितको भनाइ हुने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा पीडित भनिएकी परिवर्तित नाम मोरङ (ख) र निजका भनाइका आधारमा जाहेरवालालगायत बुझिएका व्यक्तिले प्रतिवादीले मोरङ (ख) लाई ४/५ महिनादेखि करणी गर्दै आएको, निजको करणीबाट गर्भसमेत रहेको भनी बताएको भए पनि जबरजस्ती रूपले नै करणी गर्दै आएको भन्ने तथ्य विश्वसनिय तवरबाट पुष्टि हुन सकेको छैन। जबरजस्ती करणीको कसुर कायम गर्दा गम्भिर रूपले विचार गर्नुपर्ने र यो संवेदनशिलता प्रतिवादीको हकमा समेत आकर्षित हुनुपर्ने हुन्छ। उमेर पुगेकी महिलालाई जबरजस्ती गरी करणी भएको भन्नका लागि पीडित महिलाको भनाइ अन्य कुनै न कुनै वस्तुगत आधार प्रमाणबाट समर्थित भएको देखिनुपर्ने हुन्छ। यसमा पीडितको भनाइबाट समय समयमा प्रतिवादीले करणी गरेको हुन सक्ने देखिएपनि त्यस अवस्थामा पीडित नाबालक रहेको भन्ने तथ्यसमेत पुष्टि हुन नसकेको र विवाह गर्छु

भनी ललाई फकाई प्रतिवादीले करणी गरेको र निजकै करणीबाट गर्भ रहेको भनिएकोमा उक्त गर्भको बच्चाको जैविक बाबु प्रतिवादी शिवरत कुमार महतो होइनन् भनी प्राविधिक परीक्षणबाट स्पष्ट भएको अवस्थाले प्रतिवादीले ललाई फकाई वा झुक्यानमा पारी करणी गर्ने गरेको भन्नेसमेत सकिने अवस्था नरहेको र यी प्रतिवादीकै करणी वीर्यबाट जातक पैदा भएको भन्ने भनाइ वस्तुगत तथ्यबाट पुष्टि प्रमाणित हुन आएको देखिँदैन । ठोस तथ्यगत आधार प्रमाणबेगर तथा वैज्ञानिक परीक्षणबाट समेतबाट प्रतिवादीको करणी क्रियाद्वारा बच्चा जन्मिएको कुरासमेत स्थापित हुन आएको नदेखिँदा विवादरहित तथ्यगत आधारबेगर प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी जस्तो कसुर गरेको हो भनी भन्न सकिने अवस्था देखिन आएन । पीडिताको भनाइलाई मिसिल संलग्न कुनैपनि प्रमाण तथा वैज्ञानिक परीक्षणसमेतबाट पुष्टि प्रमाणित भएको देखिएन । जबरजस्ती करणीको कसुरमा अभियोग लगाउनु मात्र कसुर कायम हुने आधार बन्न सक्दैन । घटनाकार्यलाई मेल खाने गरी प्रत्यक्ष प्रमाण तथा वैज्ञानिक आधारबाट समेत प्रमाणित भएको हुनुपर्ने ।

अतः प्रतिवादी शिवरत कुमार महतो नुनियाले पीडित परिवर्तित नाम मोरङ (ख) लाई जबरजस्तीका रूपले करणी गरेको मान्न सकिने अवस्था नदेखिँदा प्रतिवादीले जबरजस्ती करणीको कसुर गरेको ठहर गरी सजाय गर्ने गरेको मोरङ जिल्ला अदालतको मिति २०७३।१२।८ को फैसला उल्टी गरी प्रतिवादी शिवरतकुमार महतो नुनियाले प्रस्तुत अभियोग मागदाबीबाट सफाई पाउने ठहर्छ भनी उच्च अदालत विराटनगरबाट मिति २०७४।२।१० मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

कम्प्युटर: समी नेपाली

इति संवत् २०७७ साल जेठ ७ गते रोज ४ शुभम् ।

१८

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-CR-१३२४, जबरजस्ती करणी, गणेश नेपाली (सार्की) वि. नेपाल सरकार

पीडिताले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत आफूलाई प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको भनी प्रस्ट रूपमा लेखाइदिएको र निज पीडिताको भनाइलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूले समेत पुष्टि गरेको अवस्थामा पुनरावेदक प्रतिवादी गणेश नेपाली (सार्की) को अदालतसमक्ष भएको इन्कारी बयानलाई मात्र आधार मानी निज प्रतिवादी निर्दोष रहेको भन्न मिल्दैन । अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीरसँग सहमत हुन नसकिने ।

१३ वर्षकी नाबालिका पीडित नाम परिवर्तित निरूतालाई प्रतिवादी गणेश नेपाली (सार्की) ले अभियोगबमोजिम जबरजस्ती करणी गरेको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट पुष्टि भएको देखिँदा उच्च अदालत विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गाबाट मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणी महलको १ नं. बमोजिम जबरजस्ती करणीको अपराध ठहर्‍याई ऐ. ऐनको ३(२) नं. बमोजिम र ३(क) नं. बमोजिम जम्मा १३ वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर्‍याई गरेको फैसलालाई अन्यथा मान्न नमिल्ने ।

अतः प्रतिवादी गणेश नेपाली (सार्की) ले सामूहिक करणीको कसुर अपराध गरेको देखिँदा सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतको मिति २०७३।१।२१ को फैसला सदर गरी निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३(२) नं. बमोजिम ८(आठ) वर्ष कैद र ऐ. महलको ३(क) नं. बमोजिम थप ५(पाँच) वर्ष कैद गरी जम्मा १३ वर्ष कैदको सजाय हुने र पीडितले गणेश नेपाली (सार्की) बाट रु.१५, ०००।- क्षतिपूर्तिबापत भराई पाउने ठहर्‍याई उच्च अदालत

विराटनगर, अस्थायी इजलास ओखलढुङ्गाबाट मिति २०७५।२।१६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

कम्प्युटर : समी नेपाली

इति संवत् २०७६ साल माघ १९ गते रोज १ शुभम् ।

१९

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-CR-१४६८, जबरजस्ती करणी, हाडनाता करणी, राजकुमार प्रजापती वि. नेपाल सरकार

जाहेरवाली पीडितको आमा परिवर्तित नाम वृत्त ठिमी २७(१९)को किटानी जाहेरी र सोही बेहोराको समर्थन हुने गरी अदालतमा गरेको बकपत्र, पीडित परिवर्तित नाम वृत्त ठिमी २७(१८) ले अनुसन्धानको क्रममा गरेको कागज र सो कुरालाई समर्थन हुने गरी अदालतमा गरेको बकपत्र, प्रतिवादी राजकुमार प्रजापतीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा आफूले पीडितलाई जबरजस्ती करणी गरेको भनी कसुरमा साबिती रही गरेको बयान, पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन र सोही बेहोरालाई समर्थन हुने गरी पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने डा. ज्वाला कँडेल र डा. सम्झना घिमिरेले गरेको बकपत्रसमेतबाट यी प्रतिवादीले आफ्नै छोरी नाबालिका पीडित परिवर्तित नाम वृत्त ठिमी २७(१८) लाई जबरजस्ती करणी गरेको तथ्य स्थापित भइरहेको अवस्थासमेतका आधारमा अभियोग मागदाबीअनुसार कसुर गरेको ठहर गरी उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै देखिने ।

पीडितको कन्याजाली नच्यातिएको भन्ने उल्लेख भएको पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन र प्रतिवादीको अदालतको इन्कारी बयानको आधारमा मात्र जबरजस्ती करणीको कसुर हुन सक्दैन भन्ने प्रतिवादी राजकुमार प्रजापतीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सक्ने नदेखिने ।

जबरजस्ती करणी मानवता विरुद्धको एक जघन्य अपराध हो । यसले व्यक्तिको व्यक्तिगत आत्मसम्मानदेखि सामाजिक अस्तित्वमा समेत असर गरेको हुन्छ । मिसिल संलग्न तथ्य एवं प्रमाणबाट एउटी नाबालिका विद्यालयको पढाई सकेर अत्यन्त सुरक्षित मानिएको आफ्नै घरभित्र प्रवेश गर्ने वित्तिकै आफ्नै बाबुद्वारा दिनदहाडै करणी हुनु, अत्यन्त पीडादायी, दर्दनाक र अकल्पनिय कुरा हो । यसबाट एउटा नाबालिका आफ्नो सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक, सामाजिक सुरक्षाको हक, बालबालिकाको हक जस्ता मौलिक हक तथा मानव अधिकारबाट वञ्चित हुन पुगेको परिवेश देखिन्छ । ११ वर्षको कलिलो उमेरमै पटक पटक निजउपर भएको शारीरिक एवं मानसिक आक्रमण, पाशविक मनोवृत्ति एवं बर्बरतापूर्ण शारीरिक र मानसिक पीडाले पीडितले सहनुपर्ने जीवनभरिको मनोवैज्ञानिक चोट र कुण्ठा एवं सामाजिक मर्यादामा आउने आँचसमेतका कुराहरू विचारणीय हुन आउँछ । आफ्नो सन्तानलाई प्रदान गर्नुपर्ने रक्षा, शिक्षा र सम्मानसमेतको मुख्य जिम्मेवार बाबुले आफ्नै नाबालिका छोरीमाथि करणी जस्तो जघन्य आपराधिक कार्य गर्नु व्यवहारिक, नैतिक तथा कानूनी कुनै पनि दृष्टिकोणले क्षम्य हुन सक्ने स्थिति रहँदैन । एउटा अबोध बालिकाले आफूमाथि बाबुद्वारा भएको घृणित व्यवहार र पाशविक अपराधको जस्ताको तस्तै स्वाभाविक रूपमा भनेको भनाइलाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था पनि नदेखिने ।

अतः प्रतिवादी राजकुमार प्रजापतीले आफ्नै नाबालिका छोरी परिवर्तित नाम वृत्त ठिमी २७(१८) लाई जबरजस्ती करणीको कसुर गरेको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट पुष्टि भएको देखिँदा उच्च अदालत पाटनले सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतको मिति २०७४।२।२८ मा भएको फैसला सदर गरी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३(२) नं. बमोजिम १२(बाह्र) वर्ष, ऐ. ९(क) नं.

बमोजिम थप १(एक) वर्ष र हाडनातामा करणी गर्नेको महलको १ नं. बमोजिम १०(दश) वर्ष कैदसमेत हुने र जबरजस्ती करणीको १० नं. बमोजिम पीडितलाई रु.३, ००, ०००।- (तीन लाख रुपैयाँ) क्षतिपूर्तिसमेत दिने ठहर्‍याई मिति २०७५।३।१२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

कम्प्युटर: हर्क माया राई

इति संवत् २०७६ साल माघ १९ गते रोज १ शुभम्।

२०

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०३९९, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. दिपककुमार सापकोटासमेत

ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर स्थापित हुनका लागि प्रतिवादीहरूले पीडितसँग कुनै रिसइवी भएको सो रिसइवीका कारण मार्नेसम्मको मनसाय र योजना भएको हुनुपर्छ भने प्रतिवादीहरूको प्रहारबाट पीडित घाइते भई ज्यान मार्नेसम्मको अवस्थामा पुगेको हुनुपर्दछ। सो अवस्थामा तेस्रो पक्षको उपस्थिति र हस्तक्षेप भई घाइतेको उद्धार भई ज्यान बचन गएको अनिवार्य अवस्थाको विद्यमानता हुनुपर्ने।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले पीडितलाई मार्नेसम्मको मनसाय र पूर्वरिसइवीसमेत राखी खुकुरीले प्रहार गरेको र के कति कारणले पीडितको ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भन्ने मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन नसकेको हुँदा प्रस्तुत वारदातमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. को विद्यमानता रहेको भनी भन्न सकिने अवस्था देखिएन। यसरी प्रतिवादीहरू र पीडितबिच ज्यानै मार्नेसम्मको कुनैपनि रिसइवी भएको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिन नआएको, प्रतिवादीहरूको ज्यान मार्ने मनसायसमेत नभएको र दुवै पक्षबिच कुटपिटसम्म भएको भन्ने देखिएबाट प्रस्तुत मुद्दाको

वारदातको प्रकृति कुटपिटको महलअन्तर्गत पर्ने देखिँदा कुटपिटतर्फ परिणत गरी प्रतिवादी दिपककुमार सापकोटा र दिपक थापा मगरले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याएको उच्च अदालत तुलसीपुरको फैसला मिलेकै देखिन आएको।

प्रतिवादी जनकबहादुर सुनारले पीडितलाई ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर गरेको भन्ने तथ्ययुक्त प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन नसकेको र मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट समेत निज प्रतिवादीको उक्त वारदातमा प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको थियो भनी पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा वारदातस्थल नजिक भएकै कारणले मात्र ज्यान मार्ने उद्योग जस्तो गम्भिर अपराधमा प्रतिवादीलाई कसुरदार कायम गर्न न्यायोचित हुने नदेखिँदा प्रतिवादी जनकबहादुर सुनारलाई अभियोग मागदाबीबाट सफाइ दिने ठहर्‍याएको हकमा पनि उक्त फैसला मिलेकै देखिएको।

प्रतिवादीहरू र पीडितबिच ज्यान लिनुपर्नेसम्मको रिसइवी नदेखिनुका साथै पीडितको शरीरमा लागेको घाउ खतको प्रकृतिलाई समेत विचार गर्दा सुरु प्युठान जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।१।६ मा भएको फैसलामा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम प्रतिवादीहरूमध्येका दिपककुमार सापकोटा र दिपक थापा मगरलाई ज्यान मार्ने उद्योगमा कैद सजाय गरेकोमा सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला बदर गरी प्रतिवादीहरू दिपककुमार सापकोटा र दिपक थापा मगरले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने र प्रस्तुत मुद्दा निजहरूको हकमा तत्कालीन सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम कुटपिटमा परिणत गरेको साथै प्रतिवादी जनकबहादुर सुनारले सुरु अदालतबाट सफाइ पाएको फैसला निजका हकमा पनि मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७३।१।१३ मा

भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

कम्प्युटर : हर्क माया राई

इति संवत् २०७७ साल जेठ १४ गते रोज ४ शुभम् ।

२१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०६८-WO-०८०४, उत्प्रेषण, विष्णुमाई सुनार वि. मुरारीप्रसाद घिमिरेसमेत

फिल्डबुकमा उल्लेख भएको कि.नं.३४ र कि.नं.३५ को मोही डल्ले कामी र झंकमान कामी आफ्नै बाजे ससुरा र ससुरा भएको र आफू निजहरूको नाति / छोरा बुहारी भएकोमा मोही र मोहीको हकवालालाई नबुझी मोही लगत कट्टा गर्ने गरेको भूमिसुधार कार्यालयको निर्णय बदर गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदिकाको मुख्य माग दाबी रहे तापनि रिट निवेदनसाथ पेस भएको प्रमाण कागजबाट यी रिट निवेदिका डल्ले कामी र झंकमान कामीकी नाति / छोरा बुहारी भएको पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । रिट निवेदनसाथ पेस भएको मिति २०६८।७।२० को मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्रबाट डल्ले कामीको छोरा कान्छा सुनार देखिन्छ भने मिति २०५७।१।१२ को नाता प्रमाणित प्रमाणपत्रबाट रिट निवेदिकाको पति गोपाल सुनार भएकोसम्म देखिन्छ । कान्छा सुनार र झंकमान कामी एकै व्यक्ति हो भन्ने रिट निवेदिका र निजका कानून व्यवसायीको जिकिर रहे तापनि निज दुवै एकै व्यक्ति हो भन्ने प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिँदा यी रिट निवेदिका हकदार हुन् भन्ने अवस्था नदेखिने ।

रिट निवेदिका विष्णुमाइ सुनारले माग दाबी लिएको निजका बाजे ससुरा डल्ले कामी, ससुरा झंकमान कामीसँग निजका पति गोपाल सुनार र निजको कुनै पारिवारिक नाता सम्बन्ध देखिँदैन । निजको पति र निजको थर सुनार तथा निजले दाबी लिएका निजका बाजे ससुरा डल्ले कामी र ससुरा झंकमान कामीको थर कामी भएबाट निजले पेस गरेको मिसिल संलग्न मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्रबाट डल्ले कामीको छोरा कान्छा सुनार देखिएबाट कामी र सुनार बेगलाबेग्लै थर भएकाले

झंकमान कामी र कान्छा सुनार बेगलाबेग्लै व्यक्ति नभई एकै व्यक्ति हुन् भनी विश्वास गर्ने आधार नदेखिँदा प्रस्तुत रिटमा निर्विवाद रूपमा रिट निवेदिकाको हकदैया नै पुग्न सकेको देखिँदैन । रिट निवेदनले नयाँ हक स्थापित गर्ने नभई भइरहेको आफ्नो निर्विवाद हकलाई स्थापित गर्ने हो । निवेदिकाले आफ्नो मोही हक स्थापित गर्न फिल्डबुकमा उल्लिखित आफ्नो बाजे ससुरा र ससुरा भनिएका व्यक्तिहरूसँगको सार्थक सम्बन्ध पुष्टि गर्न सक्नुपर्छ तर निवेदिकाले पेस गरेका समग्र कागज प्रमाणबाट त्यो पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । रिट निवेदिकाको मोही हक स्थापित हुनसक्ने हकदैया पुग्न नसकेको अवस्थामा रिट निवेदनमा उठाइएका अन्य प्रश्नहरूतर्फ विचार गरिरहनु नपर्ने ।

तसर्थ, विवादित कि.नं.३४ र ३५ मा जोताहा मोही कायम भएका डल्ले कामी र झंकमान कामीका नजिकका हकवाला यी रिट निवेदिका विष्णुमाई सुनार हुन् भन्ने प्रामाणिक अवस्था नदेखिँदा यी निवेदिकाको सार्थक सम्बन्ध स्थापित हुन नसकेका कारण निवेदन माग दाबीबमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : ध्रुवबहादुर कुँवर

कम्प्युटर: समी नेपाली

इति संवत् २०७६ साल माघ २७ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं.३

२२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७६-WH-०४१८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, शेरबहादुर सारू मगर वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकसमेत

रिट निवेदकलाई मिति २०७६।०७।०४ गते जङ्गलमा सिलिण्डर बम पड्काएको वारदातमा काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अदालतबाट संगठित अपराध विष्फोटक पदार्थ मुद्दामा मिति २०७७।०३।१७

मा पहिलो पटक मिति २०७७|०३|१६ देखि लागु हुने गरी १५ दिनको म्याद थप गरी तत्पश्चात् मिति २०७७|०३|३१मा सोही मितिदेखि लागु हुने गरी थप १५ दिनको दोस्रोपटक म्याद थप गरी हिरासतमा राखेको देखिन्छ । यसप्रकार यी रिट निवेदकलाई जङ्गलमा सरकारबाट प्रतिबन्धित नेकपा विप्लव समूहको केन्द्रीय स्तरको निर्देशनमा स्थानीय स्तरको नेता कार्यकर्ताहरूसमेत भई संगठितरूपमा मिति २०७६|०७|०४ गते सिलिण्डर बम पड्काएको विषयलाई संगठित अपराध गरेको भनी पटकपटक बिना कुनै आधार हिरासतमा राखी म्याद थपको माग गरेको र सोहीबमोजिम म्याद थप भएको देखियो । जिल्ला प्रहरी कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोक धुलिखेलबाट पेस गरेको अनुसन्धान फायल हेर्दा यी निवेदक / प्रतिवादीको बयान लिने कार्यबाहेक अन्य कुनै कार्य नभएको देखिन आयो । यसरी अनुसन्धान कार्य सन्तोषजनक रूपमा भएको वा नभएकोतर्फ ध्यान नदिई काभ्रे जिल्ला अदालतले म्याद थप गरेको देखियो । साथै त्यसरी म्याद थप गर्दा कानूनबमोजिमको कुनै आधार र कारण खोली म्याद थप आदेश गरेकोसमेत देखिएन । साथै निज निवेदक जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सिन्धुलीबाट अभद्र व्यवहार मुद्दामा मिति २०७७|३|१४ गते फैसला भई कारागार कार्यालय, सिन्धुलीबाट छुटेपश्चात् पुनः अर्को मुद्दा लगाई थुनामा राखेको देखिँदा निवेदकलाई पटक पटक पक्राउ गरी थुना मुक्त भएपश्चात् तत्कालै पुनः पक्राउ गर्दै जिल्ला स्थानान्तरण गरी थुनामा राख्ने कार्य गरेको देखिएबाट उक्त थुना राख्ने कार्य प्रवृत्त भावनाका साथ गरिएको देखिने ।

निवेदकलाई पटकपटक पक्राउ गरी थुनामुक्त भएपश्चात् तत्कालै पुनः पक्राउ गर्दै जिल्ला स्थानान्तरण गरी थुनामा राख्ने कार्य गरेको देखिएबाट उक्त थुनामा राख्ने कार्य प्रवृत्त भावनाका साथ गरिएको देखिएको र काभ्रे जिल्ला अदालतबाट पटकपटक गरी ३० दिनको म्याद थप गरी मिति २०७७|०३|१६ देखि हिरासतमा रहेको भन्ने मिसिल संलग्न म्याद थपको आदेशको प्रतिलिपिबाट देखिँदा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि

संहिता, २०७४ को दफा १४(६) अनुसार मुद्दा हेर्ने अधिकारीलाई अनुसन्धान सन्तोषजनक लागेमा र हिरासतमा राखिराख्न आवश्यक देखिएमा मात्र म्याद थप गर्नुपर्नेमा स्पष्टरूपमा सो कुरा उल्लेख नगरी म्याद थप गर्ने आदेश कानूनअनुरूप भएको मान्न मिलेन । यी निवेदकलाई थुनामा राख्ने कार्य प्रवृत्त भावनाबाट राखिएको र कानूनले तोकेको प्रक्रिया पूरा नगरेको देखिने ।

निवेदक शेरबहादुर सारू मगरको सम्बन्धमा हेर्दा निजलाई एक पछि अर्को जिल्लामा विभिन्न कसुर देखाई एक पछि अर्को मुद्दा चलाएको, यसरी काम कारबाही गर्दा स्वच्छ सुनुवाइसम्बन्धी मान्यता तथा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ९, दफा १४ समेतमा व्यवस्थित कानूनी प्रावधानहरूको समुचित रूपमा अनुशरण नगरिएको र प्रवृत्त धारणा राखी जसरी पनि थुनामा राख्ने गरी विपक्षीहरूले कार्य तथा व्यवहार गरेको देखिएको ।

यसरी Extraneous Ground (अन्य कुनै कारणबाट) व्यक्तिलाई पक्राउ गर्ने तर अर्को कुनै कानूनको आधारमा मुद्दा चलाउनका लागि कसुरको सिर्जना गर्ने कार्यलाई कानूनको सही रूपमा प्रयोग भएको भन्ने मान्न सकिँदैन । कानूनी राजमा यस्ता कार्य स्वीकार्य हुँदैन । यस्ता कार्यलाई अदालतले कानूनअनुरूपको कार्यको संज्ञा दिन नसक्ने ।

अतः विपक्षी प्रत्यर्थीको यी निवेदकलाई पक्राउ गरी पटकपटक म्याद थप गरी अनुसन्धानका लागि हिरासतमा राख्नुपर्ने कार्य औचित्यपूर्ण आधारमा पुष्टि भएको नदेखिएबाट थुना कानूनी रहेको भन्न मिल्ने देखिन आएन । अदालत तथा मुद्दा हेर्ने अधिकारीबाट धरौटी मागी तारेखमा राख्ने गरी आदेश भई धरौटी राखी छुटेपश्चात् जिल्ला स्थानान्तरण गर्दै मुद्दा लगाउदै गरेको कारणबाट निवेदकलाई प्रवृत्त भावना राखी थुनामा राख्ने कार्य गरेको मान्नुपर्ने देखियो । यस प्रकारको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न मिल्ने नदेखिँदा नेपालको संविधानको धारा १३३(२) र (३) एवं सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७

बमोजिम निवेदक शेरबहादुर सारू मगरलाई थुनामुक्त गर्नु भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।
इजलास अधिकृत : कृष्णप्रसाद अधिकारी
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल
इति संवत् २०७७ साल आषाढ ८ गते रोज ५ शुभम् ।

२३

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WO-०४९९, उत्प्रेषण, हुकुमबहादुर डाँगी वि. दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतसमेत

प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकलाई दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट तत्काल प्राप्त मिसिल संलग्न प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन गरी मुद्दा पुर्पक्षको लागि थुनामा राख्ने गरी आदेश भएको पाइन्छ । सो आदेशमा निवेदकले चित्त नबुझाई सो आदेशउपर उच्च अदालत तुलसीपुरमा निवेदन परी उक्त अदालतद्वारा समेत दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको आदेश नै सदर भएको अवस्था देखिन्छ । न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १५ मा भएको कानूनी व्यवस्था हेर्दा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै अदालत, निकाय वा अधिकारीबाट मुद्दाको पुर्पक्षको लागि प्रतिवादीलाई तारेख जमानत वा थुनामा राख्नेगरी भएको आदेश वा मुद्दाको कारबाहीको सिलसिलामा भएको अन्य कुनै अन्तरकालिन आदेशउपर चित्त नबुझ्ने पक्षले एकतह माथिको पुनरावेदन सुन्ने अदालतमा निवेदन दिन सक्ने भन्ने कानूनी प्रावधान रहेको र कानूनी उपचार प्रयोग गरी तत्पश्चात् रिटक्षेत्रमा निवेदक प्रवेश गरेको देखिन्छ । जिल्ला अदालतले आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र दायर भएको मुद्दामा प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी गरेको आदेश र सोउपर परेको निवेदनमा उच्च अदालतबाट जिल्ला अदालतको आदेशलाई सदर गरी भएको आदेशमा लिइएका प्रमाणका विषयहरूको मूल्याङ्कनको विषयमा रिटक्षेत्रबाट हस्तक्षेप गरेमा पछि जिल्ला अदालतले गर्ने फैसलामा नै असर पुग्ने देखिन्छ । मातहत अदालतमा विचाराधीन मुद्दालाई असर पर्नेगरी रिटक्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्ने नदेखिने ।

तसर्थ, नेपालको संविधानको धारा १३३ को उपधारा (२) र (३) बमोजिमको उपचार माग गरेको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकलाई मुद्दा पुर्पक्षको क्रममा थुनामा राख्ने गरी भएको सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७६।५।६ को आदेश उच्च अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७६।६।९ मा सदर गर्नेगरी भएको आदेशमा गम्भीर कानूनी त्रुटिको विद्यमानता नदेखिँदा रिट जारी हुन सक्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

प्रस्तुत रिट निवेदनसँग सम्बन्धित मुद्दा दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा रहेको देखिएको हुँदा मुद्दाको समग्र तथ्यको विश्लेषण गरी सोही अदालतबाट न्याय निरूपण हुने नै हुँदा प्रस्तुत मुद्दामा कुनै प्रमाण बुझ्न बाँकी भए यथाशीघ्र प्रमाण बुझ्ने कार्य सम्पन्न गरी मुद्दाको छिट्टो किनारा गर्नु भनी दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतका नाममा परमादेशको आदेश जारी गरिदिएको ।

इजलास अधिकृत: खुमप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर : रवि दुवाल

इति संवत् २०७७ साल श्रावण १४ गते रोज ४ शुभम् ।

२४

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७३-CR-१७४७, लागु औषध खैरो हेरोइन, राजन चौधरी वि.नेपाल सरकार

प्रतिवादीले अदालत र अनुसन्धानको क्रममासमेत आफूले लागु औषध सेवन गर्ने गरेको भन्ने तथ्य स्वीकार गरी बयान गरेको, प्रतिवादीका साक्षीहरू संगिता चौधरी र छलाई महतोले प्रतिवादी राजन चौधरीले लागु औषध सेवन गर्ने तर बिक्री वितरण, सञ्चय गर्ने कार्य गर्दै भनी बकपत्र गरी दिएको तथा निज प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा सेवन गर्ने गरेकोमा Support 'N' Care Rehabilitation Center Chitwan मा आफूले उपचार गराएको भनी पत्र पेस गरेको तथा यस्तै प्रकृतिको विवाद रहेको पुनरावेदक प्रतिवादी पेम्वा शेर्पा विरुद्ध प्रहरी हवलदार फुलकुमार तामाङको प्रतिवेदनले वादी नेपाल सरकार

भएको ०७१-WO-०१४८ को लागु औषध खैरो हेरोइन मुद्दामा बरामद भएको १०.६३ ग्राम लागु औषध खैरो हेरोइनलाई सेवन मानी यसै अदालतबाट मिति २०७३।६।७ मा फैसला भएकोसमेत देखिएबाट निज प्रतिवादीले लागु औषध खैरो हेरोइन सेवन गर्ने गरेको कसुर पुष्टि भएको तर निजले बिक्री वितरणको कसुर गरेको पुष्टि हुनसकेको नदेखिएको अवस्थामा सुरु चितवन जिल्ला अदालतबाट निज प्रतिवादी राजन चौधरीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को खण्ड (छ) बमोजिम सेवनको कसुर अपराधमा सोही ऐनको दफा १४(१) को खण्ड (ड) बमोजिम सातमहिना कैद र १०,०००/- रूपैयाँ जरिवाना हुने ठहरी मिति २०७२।८।१४ गते भएको फैसला केही उल्टी गरी ऐनको दफा १४(१)(छ) (१) बमोजिम ५(पाँच) वर्ष कैद र रु.५,०००/- (पाँच हजार) रूपैयाँ जरिवाना गर्ने गरी उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासबाट भएको फैसला मनासिब मान्न नमिल्ने।

तसर्थ, प्रतिवादी राजन चौधरीले अभियोग दाबीअनुसारको लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ)(ड)(च) को विपरीत लागु औषध खैरो हेरोइनको खरिद बिक्री, ओसारपसारको कसुर अपराध गरेको तथ्य पुष्टि नभई सोही ऐनको दफा ४ को खण्ड (छ) बमोजिम सेवनको कसुर अपराध गरेको पुष्टि भएकोले सुरु चितवन जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादी राजन चौधरीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ) (ड)(च) बमोजिमको कसुर अपराध भएकोमा ऐनको दफा १४(१)(छ)(१) बमोजिम ५(पाँच) वर्ष कैद र रु.५,०००/- (पाँच हजार) रूपैयाँ जरिवाना हुने ठहर्नाई उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलासबाट मिति २०७३।१२।१५ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई सुरु चितवन जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।८।१४ मा भएको फैसलाअनुरूप ऐनको दफा १४(१)(ड) बमोजिम ७ (सात) महिना कैद

र रु.१०,०००/- (दश हजार) रूपैयाँ जरिवाना हुने।

इजलास अधिकृत : ऋतबहादुर पुलामी मगर

कम्प्युटर : रवि दुवाल

इति संवत् २०७६ साल पुष २४ गते रोज ५ शुभम्।

२५

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७६-WH-०१९०, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, मीनाकुमारी साउद वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत Extraneous Ground (अन्य कुनै कारणबाट) व्यक्तिलाई पक्राउ गर्ने तर अर्को कुनै कानूनको आधारमा मुद्दा चलाउनका लागि कसुरको सिर्जना गर्ने कार्यलाई कानूनको सही रूपमा प्रयोग भएको भन्ने मान्न नसकिने। कानूनी राजमा यस्ता कार्य स्वीकार्य हुँदैन। यस्ता कार्यलाई अदालतले कानूनअनुरूपको कार्यको संज्ञा दिन नसकिने।

कुनै फौजदारी कानून प्रतिकूल कार्य (फौजदारी कसुरजन्य कार्य) भएको अवस्थामा आवश्यक अनुसन्धान, छानविन गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुन्छ भन्ने कुरामा विवाद छैन। अपराध नियन्त्रण गरी समाजमा शान्ति, व्यवस्था र अमनचैन कायम गर्नु सरकारको एउटा महत्त्वपूर्ण दायित्व पनि हो। यसका लागि न्यायिक प्रक्रिया अपनाउनु र अभियुक्तलाई नियन्त्रणमा राखी अनुसन्धान, छानविन प्रक्रियाअगाडि बढाउनु आवश्यक पनि हुन्छ। तर यसरी न्यायिक प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा भने कानूनबमोजिमको उचित प्रक्रियाको समुचित अनुशरण गर्नु अनिवार्य हुन्छ। कुनै कसुरजन्य कार्य भएको छ भन्दैमा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी प्रवृत्त धारणा राखी कसैलाई बन्दी बनाउन नमिल्ने।

अतः विपक्षी प्रत्यर्थीको यी निवेदकलाई पक्राउ गरी अनुसन्धानका लागि हिरासतमा राख्नुपर्ने कार्य औचित्यपूर्ण आधारमा पुष्टि भएको नदेखिएबाट थुना कानूनी रहेको भन्न मिल्ने देखिन आएन। यी निवेदकउपर भएको अनुसन्धान र लगाएको आरोपको

आधार र कारण विश्वासिलो र भरपर्दो नदेखिएको कारणबाट निवेदकलाई प्रवृत्त भावना राखी थुनामा राख्ने कार्य गरेको मान्नुपर्ने देखियो । यस प्रकारको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न मिल्ने नदेखिँदा नेपालको संविधानको धारा १३३(२) र (३) एवं सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(१) बमोजिम निवेदक मीनाकुमारी साउदलाई थुनामुक्त गर्नु भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : कृष्णप्रसाद अधिकारी
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल पौष १५ गते रोज ३ शुभम् ।

यसै प्रकृतिका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार आदेश भएका छन्:

- ०७६-WH-०२५९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, दिपेन्द्र पुन मगर वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, म्यादीसमेत ।
- ०७६-WH-०२५५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, श्यामबहादुर घर्ती मगर वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापश्चिम) समेत

२६

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७६-WH-०२११, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, कृष्ण चौधरी वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत

प्रस्तुत निवेदनमा निवेदकले उठाएको विषयवस्तु अदालतमा दुवै मुद्दा विचाराधीन रहेको देखिएको, कुनै मुद्दामा फैसलाबाट सजाय पाएको वा सफाइ पाएको अवस्था रहेको पाइदैन । यसमा एउटा मुद्दामा बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ अन्तर्गत चलेको देखिन्छ र सोही वारदातअन्तर्गत अर्को मुद्दा तत्काल प्रचलित मुलुकी ऐन, किर्ते कागजको महल र मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को लिखतसम्बन्धी कसुरअन्तर्गत मुद्दा दायर भई अलग अलग अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्था छ । तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम निवेदकउपर तत्तत् कानूनले तोकेको

क्षेत्राधिकारअन्तर्गतका अदालतहरूमा मुद्दा दायर भई कारबाहीको प्रक्रियामा रहेका अवस्थालाई निवेदन माग एवं निवेदकका तर्फबाट प्रस्तुत बहस जिकिरसमेत कानूनसम्मत एवं उल्लिखित यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तअनुरूप देखिन आएन । यसरी विचाराधीन अवस्थामा रहेको मुद्दामा रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गरी कुनै आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने पूर्वावस्था सम्बन्धमा कानूनविपरीत थुनामा राखिएको भएमा, प्रवृत्त धारणा बनाई वा बदनियत वा कपटपूर्ण तवरले थुनामा राखिएको भएमा, पक्राउ गर्नुपर्ने कारणको सूचना तथा जानकारी नै नदिई थुनामा राखेको भएमा, प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको गम्भीर उल्लङ्घनलगायत कानूनले अनिवार्य गरेको प्रक्रियाहरू स्पष्ट उल्लङ्घन गरी थुनामा राखिएको देखिएमा, अनधिकृत तवरबाट थुनामा राखिएको भएमा वा स्वच्छ सुनुवाइ बेगर वा अभियोग नलगाई थुनामा राखिएको देखिएमा अर्थात् स्पष्टतः अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि देखिएको अवस्था भएमा अथवा यस्तै प्रकारबाट कानून प्रतिकूल थुनामा राखेको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने अवस्था रहने ।

अतः यी निवेदकलाई मुद्दाको कारबाहीको रोहमा थुनामा राखी कारबाही गर्नु भन्ने उच्च अदालत पाटनबाट बैंकिङ कसुर मुद्दामा भएको थुनछेक आदेश सर्वोच्च अदालतबाट समेत सदर भई अन्तिम भई बसेको र दुई अलग-अलग कानूनले एकै वारदात भए पनि परिभाषित गरेको अलग-अलग कसुरमा मुद्दा दायर भई अलग-अलग अदालतहरूमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्ने नदेखिएकोले निवेदकको मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणलगायतका अन्य आदेश जारी गर्न मिल्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: प्रकाशदत्त भट्ट

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल माघ १२ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं.४

२७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७४-CR-१७१३, जबरजस्ती करणी, शंकर गिरी वि. नेपाल सरकार

जबरजस्ती करणीको कसुरमा स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन महत्वपूर्ण प्रमाण हुन्छ । वस्तुगत तथ्य प्रमाणबाट पुष्टि हुने र वैज्ञानिक विधिद्वारा विशेषज्ञ चिकित्सकले पीडितको शारीरिक अवस्था यौनाङ्गमा देखिएको घा चोटको बारेमा तत्काल परीक्षण भई तयार हुने हुँदा सो प्रमाण अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै तत्काल परीक्षण गर्ने विशेषज्ञ चिकित्सकले अदालतमा उपस्थित भई आफूले देखेको कुरा र पीडितको शारीरिक अवस्थाको बारेमा स्वास्थ्य परीक्षण रिपोर्टमा लेखिएको बेहोरालाई समर्थित हुनेगरी बकपत्र गरेको हुँदा सो पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण रिपोर्टबाट समर्थित भइरहेको पाइने ।

पीडितको शारीरिक जाँचमा जबरजस्ती करणीबाट घाउ चोटपटक लागेको भन्ने कहींकतै उल्लेख गरेको छैन र सोको पुष्टि पनि भएको छैन भन्ने पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा हेर्दा, पीडित ३-५ वर्षकी नाबालिक अवस्थाको व्यक्ति रहेकाले पनि निजको यौनाङ्ग अविकसित रहेको हुन्छ । पीडक प्रतिवादी २९ वर्ष पुगेको वयस्क व्यक्ति रहेको अवस्था देखिन्छ । २९ वर्ष पूरा भइसकेको वयस्क व्यक्तिको उत्तेजित लिङ्ग ५ वर्षकी नाबालिका जसको अविकसित रहेको यौनाङ्गमा लिङ्ग घर्षण गरेकै कारण यौनाङ्गमा घा चोट देखिएको घ जाँच रिपोर्टबाट स्पष्ट हुन आएको स्थिति छ । ५ वर्षकी नाबालिकाको यौनाङ्गमा लिङ्ग पूर्ण प्रवेश हुन गएको स्थितिमा यौनाङ्ग छेदविच्छेद हुन जाने अवस्था रहन जाने ।

आफ्नो यौन उत्तेजनालाई सन्तुष्टी पूरा गर्ने नियतले ५ वर्ष की नाबालिका बच्चीको यौनाङ्गमा

प्रतिवादीले लिङ्ग घर्षण गराई यौनाङ्गमा घा चोट पुग्ने गरी भएको कार्य जबरजस्ती करणीको कसुर भएकै मान्नुपर्ने हुन्छ । प्रतिवादीको नाबालिका छोरीलाई मोबाइलमा सिनेमा हेर्न लगाई भुल्याई निज फिल्म हेर्न लाग्दाको अवस्थामा प्रस्तुत कसुर घटना भएको भन्ने तथ्य देखिन आएको र यस्तो स्थितिमा ५ वर्षकी नाबालिकाको यौनाङ्गमा यौन उत्तेजनालाई सन्तुष्टी पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको कुरा माथि उल्लिखित र विवेचित जाहेरी दरखास्त, पीडितको अनुसन्धानको शिलसिलामा भएको कागज, जाहेरवालाको अदालतमा भएको बकपत्र, पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन, पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विशेषज्ञ डाक्टरको बकपत्रसमेतको प्रमाणहरू वस्तुगत रूपमा पुष्टि हुन आएको ।

तसर्थ, प्रतिवादी शंकर गिरीले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गरेको देखिन आएकोले साबिक मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ र ३ नं. को देहाय (१) को कसुर अपराधमा सोही ३(१) नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय हुने र पीडितले प्रतिवादीबाट सोही महलको १० नं. एवम् १० (ग) नं. बमोजिम रु.५०, ०००/- (पचास हजार रुपैयाँ) क्षतिपूर्तिसमेत भराइ लिन पाउने गरी भएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०८७।०२।०४ को फैसलालाई सदर गर्ने गरेको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।१०।०८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : भेषराज भट्टराई

कम्प्युटर : राधिका घोरासाइने

इति संवत् २०७८ साल साउन १८ गते रोज २ शुभम् ।

२८

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७५-CI-००८७, हक कायम दर्ता नामसारीसमेत, प्रमोद शम्शेर राणा वि. मनमोहन मिश्रसमेत

विवादित भक्तपुर जिल्ला, सिरुटार गा.वि.स. वडा नं. ७ कि.नं. १६४ को क्षे.फ. ०-१३-१-० जग्गा

साबिक ललितपुर दोस्रो मालमा दर्ता रहेको हरिसिद्धि मौजाको हा.नं.११ को रोपनी ४॥S को लगत भित्रको चक्र शम्शेरका नाउँमा रैकरमा परिणत हुने जग्गा हो । उक्त जग्गा चक्र शम्शेरको श्रीमती आफूरानी राणाले शेषपछिको बकसपत्र गरी दिएको हुँदा सोही बकसपत्रको आधारमा कानूनबमोजिम आफ्नो नाममा दा.खा. हक कायम हुनुपर्ने हो भन्ने दाबी रहेको देखियो । विवादित कि.नं. १६४ को क्षे.फ. ०-१३-१-० जग्गा वादी दाबीबमोजिम साबिक ललितपुर हरिसिद्धि मौजाको हा.नं.११ को रोपनी ४॥S को लगतबाट भिड्ने रैकर जग्गा हो वा होइन भन्ने मूल प्रश्नमा नै सर्वप्रथम निकर्ण गर्नुपर्ने देखियो । हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ को ४॥S जग्गासँग विवादित कि.नं. १६४ र १६५ भिडेको भनी वादीले दाबी लिएकोमा कि.नं.१६४ को क्षे.फ. ०-१३-१-० र १६५ को को क्षे.फ. ०-१२-०-० गरी जग्गा क्षे.फ. १-९-१-० मात्र जग्गा देखिन्छ । पुनरावेदक / वादीले देखाएको साबिक लगत ललितपुर जिल्लाको देखिएको छ । साबिक लगत ललितपुर जिल्लाको भए पनि हाल सो जग्गा भक्तपुर जिल्ला सिरूटार गा.वि.स. मा पर्न गएको भन्ने ठोस प्रमाण पेस हुन सकेको देखिँदैन । साबिक लगतको जग्गाको क्षेत्रफल विवादित कि.नं. १६४ र १६५ मा रहेकोभन्दा बढी उक्त लगतमा उल्लेख गरेको जग्गा कुन हो र उक्त जग्गा दर्ता भएको भए कुन कित्ता नम्बरको जग्गा हो भनी वादीले खुलाउन सकेको देखिँदैन । हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ को ४॥S रोपनी आफ्नो लगतको हो भनी वादीले दाबी गरेपछि सो लगतको सम्पूर्ण जग्गाको विवरण देखाउने दायित्व वादीको भई सो देखाउन सक्नुपर्नेमा वादीले सो गर्न नसकी केवल कि.नं. १६४ र १६५ भनी एक तिहाई जग्गा मात्र उल्लेख गरेको देखिने ।

त्यसैगरी, प्रत्यर्थी / प्रतिवादी मनमोहन मिश्रले वादी दाबीको ललितपुर हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ को ४॥S रोपनी जग्गा ललितपुर ठैव बस्ने मोही देवराज श्रेष्ठले कमाएको भन्ने प्रतिउत्तर जिकिरको सम्बन्धमा विचार गर्दा, मालपोत कार्यालय, ललितपुरबाट प्राप्त

भएको हरिसिद्धि वडा नं. ९ कि.नं. ३० को ०-३-१-० जग्गाको फिल्डबुक उतारमा किसानको बेहोरामा चक्र शम्शेरको बिर्ता जग्गा भई मैले ४।५ पाथी तिरी जोती आएको भन्ने जानिई जोताहाको महलमा देवराज लाखे श्रेष्ठ ललितपुर भन्नेसमेत बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसैगरी, मालपोत कार्यालय ललितपुरबाट प्राप्त भएको ललितपुर हा.नं.११ को लगतको उतार हेर्दा, हा. नं.११ भनिएको लगतमा ठैव इगाल रोपनी अबल ४॥ S को जग्गा तिरो रु.१३।५० लेखिएको देखिन्छ । यसरी पुनरावेदक / वादीले आफूले दाबी गरेको हरिसिद्धि मौजाको हा.नं.११ को लगतको जग्गा नै विवादको कि.नं. १६४ र १६५ को भन्ने र देवराज श्रेष्ठले कि.नं. ३० को मोहीको रूपमा भरेको जग्गाको फिल्डबुकमा उल्लिखित उक्त बेहोरासमेतका मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणहरूसमेतबाट पुष्टि हुन सकेको नपाइने ।

त्यसैगरी मालपोत कार्यालय भक्तपुरबाट प्रमाणित भई अदालतसमक्ष पेस हुन आएको मौजा तथा गा.वि.स. को लगत विवरणमा हालको भक्तपुर सिरूटार गा.वि.स. साबिक १ नं. कालिटार, २ नं. सोम्लिङ्गटार र ३ नं. सिरूटार मौजामध्येबाट भिड्ने भनी कितानसाथ उल्लेख भई आएको देखिन्छ । त्यस्तो अभिलेखलाई अन्यथा भनी अन्य वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभावमा केवल वादी दाबीकै आधारमा ललितपुर दोस्रो मालमा दर्ता रहेको हरिसिद्धि मौजाको जग्गा भक्तपुर जिल्लाको सिरूटारको जग्गासँग भिड्ने भनी मान्नु व्यवहारिक र न्यायोचितसमेत देखिँदैन । यसरी वादी दाबीको भक्तपुर जिल्ला, सिरूटार गा.वि.स. वडा नं. ७ को कि.नं. १६४ को ज.वि. ०-१३-१-० जग्गा साबिक ललितपुर हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ बाट भिड्ने भई चक्र शम्शेर ज.ब.रा. को नाउँमा रैकर परिणत भएको भनी वादी प्रमोद शम्शेरले पेस गरेको उक्त हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ को लगत क्षेत्रफललगायतका विवरणसँग मिल्न भिड्न नआएको अवस्थामा विवादित कि.नं.१६४ को ०-१३-१-० जग्गा वादी दाबीबमोजिम साबिक हरिसिद्धि मौजाको

हा.नं.११ बाट भिङ्ने साबिकदेखिको रैकर लगत दर्ताको जग्गा हो भन्ने मिल्ने नदेखिने।

यसरी साबिक हरिसिद्धि मौजाको हा. नं. ११ मा ४॥S रोपनी जग्गा उल्लेख भएको र वादीले दाबी गरेको कि.नं. १६४ र कि.नं. १६५ को जग्गाको क्षेत्रफलसँग मिल्न भिङ्गन नआएको, हा.नं. ११ को जग्गा विवादित कि.नं. का जग्गाहरूबाहेक बाँकी यी जग्गाहरू हुन् भनी वादीले देखाउन नसकेको, हा.नं. ११ भनिएको जग्गा ठैव इगाल रोपनी अबल ४॥S को जग्गा तिरो रु.१३।५० भनी मोही देवराज श्रेष्ठले जग्गा धनी चक्र शम्शेर भनी कि.नं. ३० को जग्गाको फिल्डबुक भरेको देखिएको हुँदा वादी दाबीको साबिक हरिसिद्धि मौजाको हा.नं. ११ को लगतसँग विवादित कि.नं. १६४ को ०-१३-१-० जग्गा भिडी रैकरमा परिणत भएको भन्ने दाबी पुग्न सक्ने अवस्था देखिएन। साथै मालपोत कार्यालय भक्तपुरबाट मिति २०६७/१२/१८ मा भएको सर्जमिन मुचुल्काका मानिसहरूले समेत विवादित कि.नं.१६४ को चक्र शम्शेरको जग्गा भोगमायाले कमाएको 'ख' श्रेणीको बिर्ता जग्गा हो भनी लेखाइदिएकोसमेतबाट उक्त कि.नं. १६४ को जग्गा 'ख' श्रेणीको बिर्ता जग्गा भन्ने प्रस्ट देखिन्छ। 'बिर्ता उन्मुलन ऐन, २०१६ को दफा ७क. तथा दफा १२क. बमोजिम 'ख' श्रेणीको बिर्ता जग्गा कमाउने व्यक्तिको नाममा दर्ता हुने व्यवस्था भएकाले दाबीको जग्गामा यी पुनरावेदक वादी प्रमोद शम्शेरको हक पुग्न नसक्ने भनी भएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरी भएको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला अन्यथा देखिन नआउने।

अतः विवादित कि.नं. १६४ को जग्गा साबिक ललितपुर जिल्ला हरिसिद्धि मौजाको हा.नं.११ को जग्गा हो भन्ने वस्तुनिष्ठ तवरबाट पुष्टि हुन नसकी उक्त जग्गा विर्ता भएको तथ्य प्रमाणबाट पुष्टि भएको र 'ख' श्रेणीको विर्ता जग्गा जोतभोग गर्नेले रैकरमा परिणत गर्न सक्ने व्यवस्था भएकाले उक्त कि.नं. १६४ को जग्गामा हक कायम गरी दर्ता गरिपाउँ भन्ने फिराद दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको सुरु भक्तपुर जिल्ला

अदालतको मिति २०७०/६/१४ को फैसला सदर हुने ठहरी तत्कालीन पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७२/१२/८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हेमा पाण्डे

कम्युटर: देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७७ साल फागुन २५ गते रोज ३ शुभम्।

यसै प्रकृतिका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०७५-CI-००८९, रैकर परिणत दर्ता नामसारी हक कायम, प्रमोद शम्शेर राणा वि. मैया भण्डारी मिश्र
- ०७५-CI-००९०, हक कायम दर्ता नामसारीसमेत, प्रमोद शम्शेर राणा वि. मैया भण्डारी मिश्र
- ०७४-CI-०३१७, ०७५-CI-००८६, हक कायमसमेत, प्रेमप्रसाद मिश्र वि. मनमोहन मिश्र, प्रमोद शम्शेर राणा वि. मनमोहन मिश्र
- ०७४-CI-०३१८, ०७५-CI-००८८, हक कायम, रैकर परिणत, दर्ता नामसारीसमेत, प्रेमप्रसाद मिश्र वि. मनमोहन मिश्रसमेत, प्रेमप्रसाद मिश्र वि. मनमोहन मिश्र

२९

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०६८-CI-१४५१, कुत मोही, त्रिलोकीप्रसाद चौधरी वि. माधुरीदेवी तेलीन

प्रस्तुत कुत मोही मुद्दामा भूमिसुधार कार्यालय, बाराले मिति २०५६।१०।९ मा मोही निष्काशन हुने गरी फैसला गरेको र त्यसपछि चलेको दे.नं. ५९ को कुतबाली मुद्दाको फिरादमा मोही निष्काशन भइसकेको भन्ने तथ्य उल्लेख भई सो मुद्दामा मोही देवल पञ्जियारले प्रतिउत्तर फिराई सो मुद्दाको कारबाहीमा संलग्न रहेको देखिँदा भूमिसुधार कार्यालय, बाराले मिति २०५६।१०।९ मा मोही निष्काशनसमेत हुने गरी भएको फैसला सम्बन्धमा दे.नं. ५९ को कुतबाली

मुद्दा चल्दैको अवस्थामा उक्त फैसलाबाट प्रभावित निज मोही देवल पञ्जियारलाई थाहा भइसकेको तथ्य पुष्टि हुन आयो। यसरी उक्त मुद्दाको कारबाहीमा संलग्न यी पुनरावेदकका पिता देवल पञ्जियारले उक्त मुद्दाको फिरोद बेहोराबाट दाबीको जग्गाको मोहीबाट आफू निष्कासन भएको जानकारी पाएका निज मोहीले तत्कालै कानूनी उपचार खोज्नुपर्नेमा सो गरेको भन्ने नदेखिएबाट निजले भूमिसुधार कार्यालय, बाराको उक्त मिति २०५६।१०।९ को फैसलालाई स्वीकार गरी दाबीको जग्गाबाट आफ्नो मोहियानी हकबाट निष्काशित भएको स्वीकारी बसेको तथ्यतः पुष्टि हुन आएको।

जग्गाको मोहियानी हक समाप्त भएको थाहा पाउने व्यक्ति यी पुनरावेदकका पिताले तत्काल कानूनी उपचार नखोजी उक्त फैसलालाई स्वीकार गरी बसिसकेको अवस्थामा निजको मृत्युपछि निजका छोरा यी पुनरावेदकलाई मुद्दाको अन्तिमता (Finality of Judgement) को सिद्धान्तले अब सो भूमिसुधार कार्यालय, बाराको मिति २०५६।१०।९ को निर्णयउपर कानूनी उपचार खोज्न मुद्दाको प्रक्रियामा आउन रोक्दछ। यसरी कानूनतः अन्त भएको विवादको विषयमा पछिल्लो पुस्ताका हकवालालाई यो वा त्यो बहानामा मुद्दा सिर्जना गर्दै जाने अवसर प्रदान गर्ने हो भने विवादको अन्त कहिल्यै नहुने हुन्छ। फैसला वा निर्णयउपर पुनरावेदन गर्न पाउने निश्चित हदम्याद कानूनमा स्पष्ट उल्लेख भएको हुन्छ। अदालतभित्र प्रवेश गर्न सो हदम्यादअनुसार पुनरावेदन दर्ता भएको हुनुपर्दछ। आफ्नो हक अधिकारप्रति जागरूक नभई सुतेर बस्ने पक्षलाई अदालतले मद्दत गर्न हदम्यादसम्बन्धी सिद्धान्तले मिल्ने नदेखिने। हदम्यादसम्बन्धी कानूनले पक्षको हकलाई नत विस्तृत अवधिसम्म सुनुवाइ गर्ने अवसर प्रदान गरेको हुन्छ नत संकुचन गरेको।

कानूनले तोकेको हदम्यादको निश्चित सीमा अवधिभित्र नै हक प्रचलन गर्न आउनु अनिवार्य हुन्छ। 'हदम्यादले समन्यायलाई पराजित गर्दछ' भन्ने युक्ति नै

रहेको छ। जतिसुकै न्यायोचित नभएको फैसला होस् तर सोउपर पुनरावेदन गर्दा जहिलेसुकै अदालतमा प्रवेश गर्न पाउने अवसरबाट हदम्यादसम्बन्धी कानूनले रोकेको हुन्छ। तल्लो तहबाट भएको फैसलाउपर पुनरावेदन गर्न पाउने पक्षको हक अधिकार नै हो, जो प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त (Principle of Natural Justice) अन्तर्गत पर्ने विषय पनि हो। हदम्यादभित्र पुनरावेदन नगरी जहिलेसुकै पनि अदालतमा प्रवेश गर्न सक्ने मार्ग खुल्ला गर्ने हो भने मुद्दाको अन्तिमताको सिद्धान्त (Finality of Judgement) को विपरीत भई मुद्दाका पक्षहरूमा सदैव अन्याय र अनिश्चितता रहिरहन जान्छ। अतः हदम्यादभित्र पुनरावेदन दर्ता गर्न आउनुपर्ने बाध्यकारी कानूनी व्यवस्था हुँदा सो हदम्यादभित्र दर्ता हुन नआएको पुनरावेदनमा अदालतले प्रवेश गरिरहन पर्ने अवस्था सिर्जना नै नहुने।

यसप्रकार उपर्युक्तानुसार भूमिसुधार कार्यालय, बाराको मिति २०५६।१०।९ को फैसलाको जानकारी पाउने आफूसमेत पक्ष भई मुद्दाको प्रक्रियामा संलग्न रहेको २०५७ सालको दे.नं. ५९ को कुतबाली मुद्दाका प्रतिवादी यी पुनरावेदकका पिताले सो फैसलालाई चुनौती नदिई सो फैसलालाई स्वीकार गरी बसेको अवस्थामा निजको मृत्युपछि उसमा पनि मृत्यु भएको ५ वर्षपछि उक्त मिति २०५६।१०।९ को फैसलाको नक्कल मिति २०६४।२।८ मा सारी थाहा पाएको भनी कानूनको हदम्याद पक्री पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा पर्न आएको यी पुनरावेदकको पुनरावेदन कानूनको हदम्यादभित्र रहेको मान्न नमिल्ने र माथि विवेचित मुद्दाका अन्तिमताको सिद्धान्तसमेतको आधारमा मिति २०५६।१०।९ को फैसलाउपर यी पुनरावेदकको पुनरावेदन लाग्न सक्ने नदेखिएकाले पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा पर्न आएको पुनरावेदन खारेज गर्ने गरेको उक्त अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सो फैसला उल्टी गरी वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी फैसला गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी त्रिलोकीप्रसाद चौधरीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत

हुन नसकिने ।

अतः प्रस्तुत कूत मोही मुद्दामा भूमिसुधार कार्यालय, बाराबाट मिति २०५६।१०।९ मा मोही निष्कासन हुने गरी भएको निर्णयबारेमा पुनरावेदकका पिता देवल पञ्जियारलाई नै थाहा जानकारी भइसकेकोमा कानूनको हदम्यादभित्र निजको पुनरावेदन नपरी निजको मृत्यु भएको ५ वर्षपछि निजको छोरा यी पुनरावेदकले कानूनको हदम्याद नघाई दायर गरेको पुनरावेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६६।०२।१३ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

फैसला तयार गर्ने: शा.अ.कल्याण खड्का

कम्प्युटर: देविमाया खतिवडा

इति संवत् २०७६ साल पुस २९ गते रोज ३ शुभम् ।

३०

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-००५७, ठगी, नेपाल सरकार वि. अफरोज आलमसमेत

आफ्नो खातामा पर्याप्त रकम छैन भन्ने जान्दा जान्दै चेक काटी दिएको पुष्टि भएको अवस्थामा त्यस्तो कार्यलाई विनिमेय अधिकार पत्र ऐन, २०३४ को दफा १०७ क ले चेक अनादरको कसुर कायम गरी उपचार प्रदान गर्ने व्यवस्था गरेको पाइन्छ । चेक जारी गरेको मिति सन् ०६।१२।२०१२ (वि. सं.२०६९।०८।२९) रहेको छ । सो व्यवस्था प्रचलित मुलुकी ऐन, ठगीको महल तथा विनिमेय अधिकार पत्र ऐनमध्ये प्रस्तुत मुद्दामा कुन कानून आकर्षित हुने हो भन्नेतर्फसम्म विचार गर्नुपर्ने हुन्छ । यस प्रकारको चेक अनादरसम्बन्धी विवादमा अदालतको व्याख्या र अरु विशेष कानूनबाट सिर्जित व्यवस्था छुट्टै रहेको पनि देखिन्छ । प्रस्तुत मुद्दा दायर हुँदाको अवस्थामा दाबी गरेको साबिक मुलुकी ऐन, ठगीको महल र विनिमेय अधिकार पत्र ऐनको व्यवस्थालाई सम्म यो विवादमा सो प्रश्नसम्म निरूपण गरिनुपर्ने हुन आउने ।

तत्काल प्रचलित विनिमेय अधिकार पत्र

ऐन, २०३४ अनुसार जाहेरवालालाई दिएको चेकहरू प्रतिवादीको खातामा पर्याप्त मौज्जात नभएका कारण भुक्तानी हुन नसकेको र चेक अनादर भएको अवस्थामा विनिमेय अधिकार पत्र ऐन, २०३४ को दफा १०७क को व्यवस्थाले नै प्राथमिकता पाउने हुन्छ । बैनाको लिखत भएको हुँदा लिखतअनुसार जग्गा खरिद बिक्री, सुक्रिबिक्री हुन नसकेको अवस्थामा पनि क्रेता र विक्रेताबिचमा अन्य प्रक्रियाबाट लेनदेन भएको रकमको असुलउपर गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको हुँदा उक्त कसुरको मुद्दा तत्काल प्रचलित ठगीको महलको परिभाषाले पनि सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची-१ भित्र नरही सरकारवादी भई चलन सक्ने अवस्था पनि देखिन आएन । प्रस्तुत मुद्दाका सरोकारवाला व्यक्ति जाहेरवाला उपस्थित भई यसै मुद्दाबाट चेक अनादरमा सकार गरेमा वादी पक्ष कायम गरी कारबाही गर्ने गरी सो विवादित विषय दुनियावादी फौजदारी दायित्वमा परिणत गर्ने र अभियोग दाबीबाट प्रतिवादीहरूले सफाइ पाउने गरी उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास विरगन्जबाट भएको फैसला मनासिब देखिने ।

अतः प्रतिवादीहरू अफरोज आलम र महेश कुमार शर्मालाई साबिक मुलुकी ऐन, ठगीको महलको ४ नं. बमोजिम जनही बिगोबमोजिमको रु.३०, ००, ०००/- (तीस लाख रुपैयाँ) जरिवाना र १ महिना कैद हुने गरी भएको सुरु पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०७३।१।१५ को फैसला उल्टी गरी प्रस्तुत वारदात विनिमेय अधिकार पत्र ऐन, २०३४ बमोजिमको देखिँदा सरोकारवाला व्यक्ति जाहेरवालालाई झिकाई निजले मुद्दा सकार गरे चेक अनादरबाट कारबाही र किनारा गर्ने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास विरगन्जको मिति २०७४।१२।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: भेषराज भट्टराई

कम्प्युटर: राधिका घोरासाइने

इति संवत् २०७८ साल असार १० गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ५

३१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७७-WH-०३०५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सुमित्रा न्यौपाने वि. जगत पण्डितसमेत

प्रत्यर्थीहरू सरस्वती पण्डित र जगत पण्डितद्वारा इजलाससमक्ष उपस्थित गराइएका नाबालक सुजल पण्डितलाई निजका बाबु प्रत्यर्थी जगत पण्डितले काखमा बोकी ल्याई इजलासभित्र मुद्दाका पक्षहरू बस्ने आसनमा बसाएपछि त्यहाँ अलि वरै रहेकी निजकी आमा निवेदक सुमित्रा न्यौपानेले "बाबु सुजल" भनी बोलाउने बित्तिकै निजक बालक आफ्नी आमासँग टाँसिन गएको देखियो । बालसुलभ यो घटनालाई अस्वाभाविक मान्न पनि सकिँदैन । यसबाट निज नाबालकले आफ्नी आमा, बाबु र हजुरआमामध्ये आफ्नी आमासँग बस्न र रमाउन बढी सहज ठान्ने देखियो । यसबाट पनि मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ को दफा ११५ को उपदफा (५) को खण्ड (क) मा उल्लिखित "पाँच वर्ष पूरा नगरेको नाबालक भए आमाको जिम्मा" राख्ने भन्ने व्यवस्था औचित्यपूर्ण र बालबालिकाको सर्वोत्तम हितअनुकूल रहेको भन्ने मान्नुपर्ने ।

प्रस्तुत विवादमा पाँच वर्ष पनि पूरा नभएको नाबालक छोरालाई आफूसँग राखी हेरविचार, स्याहारसम्भार र पालनपोषणगर्नका लागि निवेदक आमा र प्रत्यर्थी बाबुबिच सहमति नभएको अवस्थामा निवेदक आमाले नै पाउने भन्ने उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाको रोहमा बाबुसँग रहने वा राख्ने कुरा कानूनविरुद्ध देखिन आयो । तसर्थ, बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी नाबालक छोरा सुजल पण्डितलाई प्रत्यर्थी जगत पण्डितसमेतको नियन्त्रणबाट मुक्त गरी आमाको जिम्मा दिनुपर्ने देखिएको ।

अतः प्रस्तुत मुद्दामा नाबालक सुजल

पण्डितको जन्ममिति २०७४।८।२० मा भई निज हाल पाँच वर्षभन्दा कम उमेरको देखिएको, निजलाई निजका बाबु प्रत्यर्थी जगत पण्डित र हजुरआमा सरस्वती पण्डितले आफ्नो साथमा राखेको देखिएको, यस्तो नाबालकलाई आमाबाट छुट्याउनु निज नाबालकको सर्वोत्तम हितको प्रतिकूल हुने देखिएको र इजलाससमक्ष उपस्थित गराइएको नाबालक स्वाभाविकरूपमा आमासँग नै टाँसिन गएको देखिँदा उक्त नाबालकलाई प्रत्यर्थी बाबु जगत पण्डित र हजुरआमा सरस्वती पण्डितबाट आमा निवेदिका सुमित्रा न्यौपानेले आफूसँग राख्न पाउने गरी नेपालको संविधानको धारा १३३ को उपधारा (२), (३) र सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिएको । इजलास अधिकृतः प्रदीपकुमार उपाध्याय कम्प्युटरः विजय खड्का

इति संवत् २०७८ साल वैशाख २४ गते रोज ६ शुभम् ।

३२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७७-WH-०४०९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, लता श्रेष्ठ वि. संखुवासभा जिल्ला अदालतसमेत

उच्च अदालत विराटनगर, धनकुटा इजलासको मिति २०७७/०९/२७ को फैसलाअनुसार निवेदक चित्रबहादुर विश्वकर्मालाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा १७३(३) बमोजिम एक वर्ष कैद र रु.१०,०००।- जरिवाना तथा दफा २१९(४) बमोजिम दुई वर्ष कैद हुने ठहर भएको पाइयो । उल्लिखित दुवै कसुर सम्बन्धमा एउटै मुद्दा चलेको र एउटै फैसलाअनुसार सजाय ठहर भएको देखिन्छ । फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) मा "दुई वा त्यसभन्दा बढी कामबाट कुनै कसुर हुने रहेछ र त्यस्ता काममध्ये कुनै एक काम आफैँमा छुट्टै कसुर हुने रहेछ भने सबैभन्दा बढी सजाय हुने कसुरमा मात्र सजाय हुनेछ" भनी उल्लेख भएको देखिन्छ भने सोही दफाको उपदफा (३) मा "कुनै

एक कामबापत विभिन्न ऐनअन्तर्गत छुट्टाछुट्टै कसुर हुने रहेछ भने जुन ऐनअन्तर्गत बढी सजाय हुन्छ सोही ऐनबमोजिमको सजाय कार्यान्वयन हुनेछ" भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। उल्लिखित फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ३६(३) मा समेत "एउटै मुद्दामा एउटै व्यक्तिलाई प्रचलित कानूनबमोजिम विभिन्न कसुरबापत विभिन्न कैदको सजाय भएकोमा त्यस्तो सजायमध्ये सबैभन्दा बढी कसुरको कैदको मात्र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ" भन्ने व्यवस्थाहरू रहेको छ। निवेदकलाई एउटै मुद्दाका सन्दर्भमा दुई भिन्न-भिन्न कसुर कायम गरी क्रमशः दुई वर्ष र एक वर्ष सजाय हुने ठहर गरिएको देखिँदा निजले उपर्युक्तअनुसारको कानूनद्वारा प्रदत्त सुविधा उपभोग गर्न पाउने नै देखिएको।

अतः फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) र (३) तथा दफा ३६ को उपदफा (३) बमोजिम सबैभन्दा बढी कैद हुने ठहर भएको कसुरको कैद सजाय मात्र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने र यस प्रकारको मुद्दामा सानो खतको सजाय ठूलो खतको कैद सजायमा खापिने भएकाले दुवै कलमको कैद गणना गरी तीन वर्ष कैद गर्ने भनी निवेदक चित्रबहादुर विश्वकर्मालाई दिइएको संखुवासभा जिल्ला अदालतको च.नं. १३१८ मिति २०७७/१०/२९ को कैदी पुर्जी उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिएको छ। निवेदक चित्रबहादुर विश्वकर्मालाई हुने कूल २ (दुई) वर्ष कैद र रु.१०, ०००।- (रु. दश हजार) जरिवानासमेत निज सुरुमा पक्राउ परी थुनामा रहेको मिति २०७६/०२/०१ देखि हालसम्म दुई वर्ष एक महिना पाँच दिन थुनामा रहेको भई असुल भइसकेको देखिँदा निजलाई अहिले कानून प्रतिकूल थुनामा राखेको देखिएकाले अन्य मुद्दा वा कारणबाट थुनामा राख्नुपर्ने भएमाबाहेक उल्लिखित २०७७/१०/२९ को कैदी पुर्जीअनुसार राखिएको थुनाबाट तत्काल मुक्त गर्नु भनी नेपालको संविधानको धारा १३३ को उपधारा (२) र (३) तथा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७ बमोजिम

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृतः माधवप्रसाद लोहनी

कम्प्युटरः मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७८ साल असार ६ गते रोज १ शुभम्।

३३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७४-CR-०९०५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. लोकबहादुर राईसमेत

मृतक शिवकुमार राई र प्रतिवादीहरू आपसमा छिमेकी रहेका, निजहरूबिच एकले अर्कालाई मारुपर्नेसम्मको कुनै रिसइवी वा वैमनस्यता रहेको नदेखिएको, स्वाभाविक सामाजिक सम्बन्ध कायम रहेको देखिन्छ। मनसाय तत्त्वको सर्वथा अभाव रहेको पाइयो। कुनै साङ्घातिक प्रहार भएको तथा सामुहिक रूपमा सबै प्रतिवादीहरूले कुटपिट गरेको भन्ने पनि देखिँदैन। उक्त विवाद भएको थाहा पाई सम्झाउन गएका प्रतिवादी बन्दीमान राईलाई शिवकुमार राईले नै ओठ फुट्ने गरी हानेका भन्ने पनि देखिन्छ। विवादको सन्दर्भमा प्रतिवादी धनबहादुर राईले धकेल्दा मृतक शिवकुमार राई लडेपछि पुनः कुटपिट गरेको भन्ने पनि देखिँदैन। एक पटक घचेट्नुको अतिरिक्त अन्य कुनै प्रहार गरेको देखिँदैन। प्रतिवादी बन्दीमान राई तथा लोकबहादुर राईको प्रहार वा कुटपिटबाट शिवकुमारको मृत्यु भएको भनी मान्न सकिने कुनै तार्किक आधार खुल्न आएको छैन। शिवकुमार लडेपछि प्रतिवादीहरूले निजलाई वारदातस्थलमा नै छाडेर गएको भन्ने देखिएको छ। ज्यान मारुपर्नेसम्मको कारण, पूर्वाग्रह वा रिसइवी प्रतिवादीहरूमा रहेको थियो भन्ने कुरा जाहेरवालालगायत प्रमाणका मानिसहरूको भनाइबाट पनि देखिँदैन। समष्टीमा हेर्दा अभियोगपत्र मागदाबी अनुसार कसुर गरेको कुरा शङ्कारहित प्रमाणबाट पुष्टि हुन आएको पाइएन। यस अवस्थाको वारदातको कुरामा वादी दाबीबमोजिम ज्यानसम्बन्धीको १३(३) नं. बमोजिमको कसुर ठहर गर्नु मनासिब र विवेकपूर्ण नहुने।

प्रस्तुत वारदातका सन्दर्भमा हेर्दा ज्यान

लिने इबिलाग वा मनशाय राखेर कार्य गरिएको भन्ने देखिँदैन; प्रतिवादीहरूले गरेको कर्तव्यले मानिस मर्ला भन्ने जस्तो देखिएको अवस्था पनि छैन; मादक पदार्थ सेवनकर्ताहरूबिच नशाको सुरमा केही सामान्य भनाभन हुँदाको क्रममा धकेल्दा संयोगले जमिनमा लड्न पुगेको र टाउकोमा चोट लागेको परिणामस्वरूप मानिस मर्न गएको देखिन्छ; यस अवस्थाको वारदातलाई भवितव्य ठहर गर्नु नै तार्किक र न्यायोचित हुने ।

अतः प्रतिवादी मध्येका धनबहादुर राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ५ नं. बमोजिमको कसुरमा ऐ. को ६(४) नं. बमोजिम २ (दुई) वर्ष कैद र रु.५०००- जरिवाना हुने र प्रतिवादीहरू बद्रिमान राई र लोकबहादुर राईले अभियोगपत्र दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर गरेको उच्च अदालत विराटनगर, धनकुटा इजलासको मिति २०७४/३/२९ को फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: प्रदीपकुमार उपाध्याय
कम्प्युटर: विजय खड्का

इति संवत् २०७८ साल साउन १७ गते रोज १ शुभम्।

३४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.याधीश श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७७-WH-०००२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, बसन्ती मोते वि. उच्च अदालत पाटन

जबरजस्ती करणी र हाडनाता करणी मुद्दामा निवेदीकाको भाइ परिवर्तित नाम काठमाडौं २६ लैनचौर ३४ लाई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट १३ वर्ष कैद सजाय हुने ठहरी फैसला भएको र सो फैसलाउपर नेपाल सरकारको पुनरावेदन उच्च अदालतमा परी कारबाहीयुक्त अवस्थामा रहेको कुरामा विवाद छैन । निज बालकलाई हाल बाल सुधार गृहमा राखिएको देखिन्छ । सो बाल सुधार गृहमा ५० जना राख्न सक्ने क्षमता रहेकोमा ३३ जनामात्र रहेको भन्ने देखियो । बालकलाई जिम्मा लिन अभिभावक बाबुआमा रहेको अवस्था देखिँदैन । निवेदीका बालकको दिदी काठमाडौं स्थित गार्मेन्टमा काम गर्ने गरेको र निजको स्थायी घर

काठमाडौं उपत्यका बाहिर रहेको भन्ने पनि देखिएको छ । यस अवस्थामा बालसुधार गृहमा नै बालकको उचित हेरविचार हुन सक्ने अवस्था देखिन्छ । कैदबापत सुधार गृहमा रहेका निज बालकको सर्वोत्तम हिततर्फ दृष्टिगत गर्दा अहिले निजलाई निवेदीकाको जिम्मा लगाउनु मनासिब देखिएन । यसका अतिरिक्त जिल्ला अदालतको फैसलाउपर उच्च अदालतमा पुनरावेदन परेको र विचाराधीन रहेको अवस्था हुँदा यस प्रकारको न्यायिक प्रक्रियामा रहेको कुरामा रिट क्षेत्राधिकारबाट हस्तक्षेप गर्नु उचितसमेत देखिन आएन । कोरोना भाइरस (Covid-19) महामारीको कारणबाट नै १३ वर्ष कैद हुने ठहर भएका र न्यायिक प्रक्रियामा रहेको अवस्थाका व्यक्तिलाई सुधार गृहबाट बाहिर पठाउनु (उन्मुक्ति दिनु) मनासिब नहुने ।

अतः निवेदीकाको भाइ जिल्ला अदालतबाट १३ वर्ष कैद हुने ठहर भएको फैसलाबमोजिम कैदबापत बाल सुधार गृहमा रहेको र सो फैसलाउपर पुनरावेदन परी मुद्दा विचाराधीन रहेको अवस्था देखिँदा निजलाई गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेको मान्न मिलेन । उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७७/३/३१ मा भएको आदेशबाट निवेदकको कुनै हक हनन् भएको अवस्था नरहेको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणलगायत कुनै प्रकारको आदेश जारी गरिरहन परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: रुद्रप्रसाद अर्याल
कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७७ साल श्रावण १४ गते रोज ४ शुभम्।

३५

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७२-CR-११७९, जबरजस्ती करणी, रोहित भन्ने मंगरू चमार वि. नेपाल सरकार
पीडित र निजको आमा (जाहेरवाली) को भनाइ कुनै नियोजित, परिकल्पित र अमुक स्वार्थबाट प्रेरित रहेको प्रतित हुन्छ । सत्य-तथ्य पहिल्याउने गरी मुद्दामा अनुसन्धान, छानबिन गरेको अवस्था पनि देखिँदैन । महिलाको अस्मिताउपरको कसुर

गम्भीर प्रकृतिको कसुर हो र प्रचलित कानून तथा हाम्रा व्यवहारिक अभ्यासमा समेत यस प्रकारको कसुरको विषयलाई विशेष संवेदनशील रूपमा हेर्ने गरिएको छ । यसरी हेर्नु आवश्यक र उचित पनि हो । तर यदाकदा नारी अस्मिताउपर आक्रमण भएको भन्ने कुराको आडमा कुनै दृश्य वा अदृश्य निहित-स्वार्थ पूर्ति गर्ने सम्भावनातर्फ पनि नजरअन्दाज गर्नु मनासिब हुँदैन । यो प्रसंग प्रस्तुत मुद्दाका सन्दर्भमा विचारणीय देखिन आएको छ । जाहेरवाली र निजकी छोरी नाताकी पीडित भनिएकी बालिकाको भनाइमा विश्वास गर्न वा भर पर्न सकिने परिस्थितिजन्य अवस्था देखिँदैन । निजहरूको कथनबाहेक अभियोगदाबी समर्थित हुने अन्य कुनै प्रमाण पेस हुन आएको देखिँदैन । शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ, अभियोजन पक्षले शङ्कारहित तबरबाट अभियोग दाबी प्रमाणित गर्नुपर्दछ भन्ने फौजदारी न्यायसम्बन्धी सिद्धान्त रहेको छ । तर प्रस्तुत मुद्दामा रहेको प्रमाणको स्थिति हेर्दा शङ्कारहित तबरबाट अभियोग दाबी प्रमाणित भएको देखिएन । यस अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्नु अनुचित, अन्यायपूर्ण र फौजदारी न्यायका सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल हुने ।

अतः कसुर ठहर हुनेसम्मको प्रमाणको अभाव रहेको स्थितिमा पनि प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७३/३/२० को फैसला उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादीहरू ध्रुप हरिजन र रोहित भन्ने मंगरू चमारले आरोपित कसुरको अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्छ । प्रतिवादीमध्येका जितेन्द्र चमारको पुनरावेदन नपरेको भए पनि निजसरहका, समान अवस्थाको प्रमाण परिबन्धका आधारमा ध्रुप हरिजन र मंगरू चमारले सफाइ पाउने ठहर भएको हुँदा निज प्रतिवादी जितेन्द्र चमारको हकमा समेत मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४४(२) बमोजिम पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टी भई निजले समेत

आरोपित कसुरको अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ।
इजलास अधिकृत: मुकुन्द निरौला
कम्प्युटर: विजय खड्का
इति संवत् २०७७ साल आश्विन ११ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ६

३६

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७१-CI-०३११, उत्प्रेषणसमेत, चन्द्रमणि अधिकारीसमेत वि. लोक सेवा आयोग केन्द्रिय कार्यालय अनामनगरसमेत

स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा १७(३) मा "दफा ५(१क) बमोजिम पदनाम पाएको र ऐनबमोजिम स्तरवृद्धि वा तह मिलान भएको आधारमा पदनाम प्राप्त गरेको कर्मचारीलाई ऐ. को दफा ८ को उपदफा (१) बमोजिम समायोजन गरी पदस्थापन" गर्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । ऐ. दफा ८ को उपदफा (१) मा विभिन्न तहमा तोकिएबमोजिम पदहरू देहायबमोजिम पूर्ति हुने र ऐ. दफा ८(१) (ग) मा "सातौं तहमा खुल्ला प्रतियोगिताबाट ६५%, आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाबाट २०% र कार्य सम्पादन तथा अनुभवको मूल्याङ्कनबाट हुने समायोजनबाट १५% पदपूर्ति गर्ने" व्यवस्था रहेको देखिन्छ । त्यस्तै ऐ. को दफा १७(२) मा "छैठौं तहबाट सातौं तहमा पदस्थापन गर्दा सो तहको लागि निर्धारित शैक्षिक योग्यता प्राप्त गरेको, जेष्ठता र भौगोलिक क्षेत्रमा काम गरेको कर्मचारीलाई प्राथमिकता दिई पदस्थापन गरिनेछ" भन्ने उल्लेख गरेको पाइन्छ । स्वास्थ्य सेवा विभागको लिखित जवाफमा समेत निवेदकहरू शैक्षिक योग्यता, अनुभव तथा तालिमको आधारमा समायोजनको लागि छुट्याएको १५ प्रतिशत पदमा पदस्थापना हुने तथा स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीको समायोजनबाहेक अन्य तरिकाबाट रिक्त पदमा सिधै पदस्थापना गर्ने कानूनी व्यवस्था नभएकोले पदमिलान र पदस्थापन गर्न नमिल्ने भन्ने उल्लेख गरेको

देखियो । विपक्षीको लिखित जवाफ तथा कानूनी व्यवस्थाबाट दफा १७(२) मा पदस्थापन गर्दा दिइने प्राथमिकता उल्लेख गरेको र यसरी पदस्थापना गर्ने प्रक्रियाका सम्बन्धमा दफा १७(३) मा दफा ८(१) बमोजिम समायोजनबाट गर्ने भन्ने उल्लेख भएबाट रिक्त पदहरूमा प्रतिशत निर्धारणको आधारमा छुट्याइएको पदमा प्राथमिकताको आधारमा पदस्थापन हुन सक्ने भन्ने नै देखिने ।

स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीहरूका सम्बन्धमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को संशोधित दफा १७(३) मा दफा ८(१) बमोजिम समायोजन गरी पदस्थापन गर्ने व्यवस्था भएको र दफा ८(१) मा समायोजनतर्फ १५% निर्धारण गरिएको अवस्थामा प्रतिशत निर्धारण गरी प्रकाशित गरिएको लोक सेवा आयोगको विज्ञापन कानूनबमोजिम नै भएको देखिँदा तत्कालीन पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिन नआउने ।

स्तरवृद्धि भएका कर्मचारीहरूका सन्दर्भमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को संशोधित दफा १७(३) मा दफा ८(१) बमोजिम समायोजन गरी पदस्थापन गर्ने व्यवस्था भएको र दफा ८(१) मा समायोजनतर्फ १५% निर्धारण गरिएको अवस्थामा प्रतिशत निर्धारण गरी प्रकाशित गरिएको लोक सेवा आयोगको विज्ञापन कानूनबमोजिम नै भएको हुँदा मागबमोजिम आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिँदा निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भन्ने तत्कालीन पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७१/३/१८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७८ साल वैशाख ५ गते रोज १ शुभम् ।

३७

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७१-CI-०९५५, ०७१-CI-०९५८, दर्ता फारी, सिर्जना मण्डलसमेत वि. धनौरी थापा मगरसमेत, कान्ती क्षेत्री वि. धनौरी थापा मगरसमेत

अंश मुद्दा अन्तिम भई मिति २०५६।८।२४ मा अंशबण्डा मुचुल्का भएको र उक्त अंशबण्डा मुचुल्कामा सानीमैया थापामगर, धनौरी थापा मगर र विनोद थापा मगरका नाउँमा संयुक्त दर्ता भएका ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. ४ (छ) कि.नं. ३२, ऐ. को कि.नं. ६०५ का जग्गा आधा / आधा बण्डा गरेको र विवादित कि.नं. ६०७ को जग्गा अबण्डामा राखेकोमा सो बण्डा मुचुल्काउपर यी प्रत्यर्थी वादीहरूले मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ६१ नं. बमोजिम दिएको निवेदन जिल्ला अदालत ललितपुरबाट मिति २०५६।१२।२५ मा निजहरूको जिकिर अस्वीकार गर्दै कानूनबमोजिम गर्नु भन्ने आदेश भएको र सो बण्डा मुचुल्काउपर प्रत्यर्थी वादीको तत्कालीन पुनरावेदन अदालतमा अ.बं. अन्तर्गत १७ नं. निवेदन परी पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०५७।२।१९ मा सुरु जिल्ला अदालतको आदेश सदर भएको देखिन्छ । सोउपर यी प्रत्यर्थी वादीहरूले सर्वोच्च अदालतमा रि.नं. ४३०८ को उत्प्रेषणको रिट निवेदन दायर गरेकोमा मिति २०६०।१।२।३ मा सर्वोच्च अदालतबाटसमेत उक्त रिट खारेज हुने गरी फैसला भई बण्डा मुचुल्का सदर भई बण्डा मुचुल्काको कार्य अन्तिम भएको अवस्था देखिन्छ । उक्त सर्वोच्च अदालतको फैसला र बण्डा मुचुल्कासमेतबाट यी पुनरावेदकका दाता सानीमैया थापा र यी प्रत्यर्थी वादीहरूको आधा / आधा हक कायम हुन आएको देखिने ।

पटकपटक अदालतका फैसलाहरूबाट तथा अंशचलन मुद्दाको बण्डा मुचुल्कासमेतबाट अन्तिम भई विवादित कि.नं.६०७ को जग्गामा प्रतिवादीका दाता सानीमैया थापा मगरको २ भागको १ भाग अर्थात् दुई खण्डको १ खण्ड हक हिस्सा हुने भन्ने निर्विवाद स्थापित भइसकेको र पुनरावेदकको दाता सानीमैया थापामगरले आफ्नो हक हिस्सा हस्तान्तरण गरेको अवस्थामा प्रत्यर्थी वादीले पुनः नाम मात्र फरक गरी फिराद गरेको पाइन्छ । यसरी यीनै पुनरावेदकका दाता र प्रत्यर्थी वादीहरूको बिच चलेका अंश मुद्दा,

लिखत बदर र फैसला बदरसमेतका फैसला तथा बण्डा मुचुल्कासमेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीका दाता सानीमैया थापा मगर आधा अंशको हकदार हो भन्ने कुरा निर्विवाद रूपमा देखिई निजले आफ्नो हक हिस्साको सम्पत्ति हालैको बकसपत्रबाट सबै हस्तान्तरण गरेकोमा यी प्रतिवादीहरूले आ-आफ्नो हक तहतहको बिक्रीबाट प्राप्त गरेको र खरेस्तामा सानीमैया थापाको विवादित कि.नं. ६०७ मा आधा हक हो भन्ने देखिँदा नरम गरम मिलाई ३ भागको २ भाग दर्ता फारी गरी वादीको नाममा दर्ता हुने ठहर गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको नदेखिने।

वादी दाबीको जग्गा नरम गरम मिलाई ३ भागको २ भाग दर्ता फारी गरी वादीको नाममा दर्ता हुने गरी गरेको सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला उल्टी भई विवादित कि.नं. ६०७ को जग्गाबाट २ भागको १ भाग वादीहरूले नरम गरम मिलाई दर्ता फारी गरी लिन पाउने ठहर्छ। प्रत्यर्थी वादीहरूले ३ भागको २ भाग दर्ता फारी गरी लिन पाउने भन्ने वादी दाबी सो हद सम्म पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७७ साल माघ २ गते रोज ६ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७१-CI-०९५६, ०७१-CI-०९५७, लिखत तथा कैफियत बदर हक कायम दर्ता, सृजना मण्डलसमेत वि. धनौरी थापा मगरसमेत, कान्ती क्षेत्री वि. धनौरी थापा मगरसमेत

३८

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-CI-०९५४, उत्प्रेषण परमादेश, मानबहादुर थारू वि. हिरादेवी अर्यालसमेत

विवादित कि.नं ६, ८ र ९३ को जग्गाको मोही मानबहादुर थारूको गलत ठेगाना “दाङ जिल्ला बिजौरी गा.वि.स. वडा नं ७” उल्लेख गरी दिएको मोही लगत

कट्टाको निवेदनको आधारमा सोही ठेगानामा म्याद तामेल गरी भूमिसुधार कार्यालयबाट समेत बुझनुपर्ने कुरा स्थलगत रूपमा यकिन साथ नबुझी गलत वडामा म्याद तामेल गराई सर्जमिन तथा मोही हकदाबीसम्बन्धी सूचना जारी गरी निज मोहीलाई आफ्नो कुरा भन्ने मौका नै नदिई प्रतिवाद गर्नबाट बञ्चित गरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको विपरीत मोही लगत कट्टाको निर्णय गरेको देखिन आयो। सुनुवाइको मौका नदिई मोही लगत कट्टा गरेको सम्बन्धमा लक्ष्मी शाह कानू विरुद्ध राम ज्योति कनुइन भएको उत्प्रेषणसमेत भएको मुद्दामा “कुनै जग्गाको जग्गाधनीले सो जग्गाको मोही लगत कट्टा गरिपाउँ भनी दिएको निवेदनमा निर्णय गर्ने अधिकारप्राप्त निकाय वा अधिकारीले निर्णय गर्नुपूर्व सो जग्गाको मोही वा निजको हकवालालाई सुनुवाइ र प्रतिवाद गर्ने मौका दिई दुवै पक्षका कुरा सुनी निर्णय गर्नुपर्दछ। मोही वा निजको हकवालालाई सुनुवाइको मौका नदिई केवल जग्गाधनीको निवेदनको आधारमा मात्र एक पक्षीयरूपमा मोही लगत कट्टा हुने गरी भूमिसुधार कार्यालयले गरेको निर्णयबाट मोहीको मोहियानी हकमा प्रतिकूल असर पर्ने हुँदा त्यस्तो निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत भई बदरभागी हुने” भनी यस अदालतबाट सिद्धान्त कायम भएको (ने.का.प.२०७५, अड्क ४, नि.नं.९९९६) पाइन्छ। त्यस्तै भूमिसम्बन्धी (चौथो संशोधन) ऐन, २०५३ लागु भएपछि मोही लगत कट्टा गर्न नमिल्ने भनी लोकनाथ उपाध्याय विरुद्ध देवी माया भट्टराईसमेत भएको मोही बाली मुद्दामा “मोही लागेको जग्गामध्ये आधा जग्गामा विधिवत रूपमा कायम भएको मोहीलाई निजले कमाई आएको जग्गामा रहेको मोहियानी हक समाप्त गरी निजलाई त्यस्तो जग्गाको मालिक बनाउने विधायिकी सारभुत उद्देश्यलाई नै परास्त (Dilute) गर्ने गरी भूमिसम्बन्धी (चौथो संशोधन) ऐन, २०५३ लागु भएपछिको अवस्थामा मोहीले बाली नबुझाएको भन्ने आधारमा ऐनको दफा २९ बमोजिम मोही निष्काशन हुन्छ भन्नु मनासिब नहुने” भनी सर्वोच्च अदालतको पूर्ण इजलासबाट सिद्धान्त कायम

भएको (ने.का.प २०६२, नि.नं. ७५४९) देखिन्छ । उल्लिखित सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त तथा भूमिसम्बन्धी ऐनको चौथो संशोधनबाट जग्गा धनी र मोहीलाई बराबर जग्गाको हकदार बनाएको अवस्था साथै कानूनद्वारा सिर्जित मोहियानी हकमा असर पर्ने व्यक्तिले यस्तो हक प्रभावित हुँदा आफ्नो कुरा भन्ने मौका दिई प्रतिवाद गर्ने पाउने हकबाट बञ्चित गरिनु प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत हुन जान्छ । पुनरावेदक मोही मानबहादुर थारू दर्तावाला मोही भएकोमा विवाद नदेखिई निजको ठेगाना दाङ जिल्ला विजौरी गा.वि.स. वडा नं.५ मा नै रहेको कुरा निजको नागरिकता प्रमाणपत्र र मतदाता नामावलीबाट प्रमाणित भई गलत ठेगानामा म्याद जारी गरी मोही लगत कट्टाको कारबाही गरेको भूमिसुधार कार्यालयको मिति २०५४।९।२२ को निर्णय आफ्नो क्षेत्राधिकारभन्दा बढी अधिकार प्रयोग गरी निर्णय गरेको भन्ने देखियो । यसरी आफ्नो क्षेत्राधिकारभन्दा बढी अधिकार प्रयोग गरी भएको निर्णय कानूनबमोजिम मान्य हुन नसक्ने ।

प्रत्यर्थी विपक्षीका विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता तथा अधिवक्ताहरूले बहसको क्रममा भूमि सुधार कार्यालयको मोही लगत कट्टाको निर्णयउपर पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्ने व्यवस्था भएकोमा पुनरावेदन नै नगरी लामो समय पछि रिटमा आउन विलम्बको सिद्धान्त नमिल्ने भनी बहसको क्रममा जिकिर लिएकोमा यसै अदालतबाट संवत् २०६३ सालको रिट नं. ३६१६ मा “अनुचित विलम्बको सिद्धान्त (principle of laches) त्यस्तो व्यक्तिको विरुद्ध लागु हुन्छ जसले आफ्नो विरुद्ध भएको कुनै निर्णयको जानकारी पाएको वा सो जानकारी निजले स्वाभाविक रूपले पाउने पर्याप्त आधार हुँदा हुँदै उचित समयभित्र सो निर्णयउपर रिट निवेदन नदिई विलम्ब गरेको हुन्छ । तर सुनुवाइको मौका नै नपाएको र २०५० सालको मोही लगत कट्टासम्बन्धी निर्णयको नक्कल नलिएको वा अरु किसिमबाट पनि जानकारी प्राप्त नगरेको वा गर्न सक्ने आधार नभएको प्रस्तुत

निवेदकको हकमा अनुचित विलम्बको सिद्धान्त प्रयोग गरी निजलाई कानूनी उपचार प्रदान गर्नबाट बञ्चित गर्न मिल्ने देखिँदैन” भनी व्याख्या भएको छ । यसरी मिसिल संलग्न कागजातबाट पुनरावेदक मोही मानबहादुर थारूका नाउँमा निजको सही ठेगानामा म्याद जारी भए गरेको नदेखिँदा निजले स्वाभाविक रूपमा निर्णयको जानकारी पाई उचित समयभित्र उक्त निर्णयउपर पुनरावेदन नगरेको भन्ने कुरा नदेखिँदा विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता तथा अधिवक्ताहरूको भनाइसँग सहमत हुन सकिएन । तसर्थ, मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागज प्रमाण तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तबमोजिम मोही लगत कट्टा गरेको भूमिसुधार कार्यालयको निर्णय कानूनविपरीत हुन गई बदर गर्नुपर्नेमा रिट खारेज गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको निर्णय उल्टी भई मिति २०५४।९।२२ को मोही लगत कट्टाको निर्णय बदर हुने ।

विवादित कि.नं.६, ८ र ९३ को ज.वि २-१२-१ को जग्गाको दर्तावाला मोही मानबहादुर थारू भई भूमिसम्बन्धी ऐनको चौथो संशोधनबाट जग्गा धनी र मोहीलाई बराबर जग्गाको हकदार बनाएको अवस्थामा निज मोहीको गलत ठेगानामा म्याद जारी गरी सुनुवाइको मौका नै नदिई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत मोही लगतको कट्टा गर्ने गरी भूमिसुधार कार्यालय दाङबाट भएको मिति २०५४।९।२२ निर्णय बदर गर्नुपर्नेमा रिट खारेज गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७१।१।१६ फैसला उल्टी भई भूमिसुधार कार्यालय दाङको मिति २०५४।९।२२ को निर्णय बदर हुने ।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल
कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७८ साल वैशाख ५ गते रोज १ शुभम् ।

३९

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७१-८१-०६८६, निर्णय बदर, प्रदिपसमशेर ज.ब.रा. वि. नारायणमान श्रेष्ठ

पुनरावेदक / प्रतिवादीले अक्षयकोषमा विपक्षीको कुनै हक नभएकोले उक्त अक्षयकोषको संचालन आफैले गर्न पाउनुपर्ने भनी लिएको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा हेर्दा, यी प्रतिवादी प्रदिप समशेर ज.ब.रा.ले कि.नं.६६२ को जग्गा मोही बाँडफाँटबाट प्राप्त गरेको कुरामा विवाद नभए पनि उक्त जग्गाको धनीपुर्जामा प्रदिप समशेर ज.ब.रा. का अतिरिक्त सुरथमान कुलीन निजी गुठी भनी जनिएको कुरा मिसिलसंलग्न जग्गा धनी पुर्जाको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ । यसबाट उक्त कि.नं.६६२ को जग्गा आफूले स्वतन्त्र रूपमा एकलौटी उपभोग गर्न पाउने सम्पत्तिअन्तर्गतको हो भन्ने पुनरावेदन जिकिर खण्डित भइरहेको पाइन्छ । यी प्रतिवादी प्रदिपसमशेर ज.ब.रा. सुरथमान कुलीन निजी गुठीको गुठियार सदस्य नभएको कुरामा पनि विवाद छैन । यसरी आफू गुठियार नै नभएको निजी गुठीसमेतको हक स्वामित्वमा रहेको जग्गाको न्यूनतम मूल्याङ्कन गरी अक्षयकोष खडा गर्दा उक्त गुठीको अस्तित्व नै समाप्त हुने गरी स्वतन्त्र रूपमा आफ्नै व्यक्तिगत खातामा अक्षयकोषको रकम जम्मा गरी सञ्चालन गर्न पाउनुपर्छ भन्ने जिकिर मनासिब नदेखिने ।

प्रतिवादी प्रदिपसमशेर ज.ब.रा.लाई कि.नं.६६२ को जग्गाको हकमा अक्षयकोष खडा गरी रैंकर परिणत गर्न दिएको हदसम्म मालपोत कार्यालय, ललितपुरको निर्णयलाई सदर गरी निज प्रदिपसमशेर ज.ब.रा.को व्यक्तिगत नाममा अक्षयकोष खडा गरी निजले नै खाता संचालन गर्न पाउने गरी भएको निर्णयका आधारमा नेपाल बैंक लि.मा खोलिएको खातासमेत गैरकानूनी हुँदा मालपोत कार्यालयको उक्त निर्णय सो हदसम्म बदर गरी अक्षयकोषमा प्रदिपसमशेर ज.ब.रा.ले राखेको रकम सुरथमान कुलीन गुठीको नाममा कायम हुने ठहर्‍याएको सुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५/१२/२६ को फैसलालाई सदर गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६७/८/२० को फैसला मनासिब नै देखिँदा

सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कर्णबहादुर राई

इति संवत् २०७७ साल माघ १३ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं.७

४०

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७४-CR-१७७२, कर्तव्य ज्यान, लुखिराम सोरेन वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा मृतकलाई १ बक्सिङ हिकाउन साथै पत्नीको मृत्यु भइसकेको रहेछ भनी बयान गरे तापनि प्रतिवादीले अनुसन्धानका क्रममा बयान गर्दा, ३ वर्ष पहिलासमेत श्रीमतीलाई आगो लगाई मार्न खोजेको, दुवैजना मातेको सुरमा झगडा भई यी पुनरावेदक प्रतिवादी लुखिराम सोरेनको कुटपिटबाट निजकी श्रीमतीको मृत्यु भएको भनाइ उल्लेख गरेको, मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिको कागज बेहोरा र सोको समर्थन गर्दै अदालतमा गरेको किटानी बकपत्र, शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृतकको शरीरका विभिन्न भागमा निलडाम, सुन्निएको, तछारिएको चोट रहेको भन्ने देखिएको, मिसिल संलग्न मृतकको फोटोहरूबाट पनि मृतकको घाँटीमा कपडाको सल र नाइलनको डोरीले कासिएको अवस्थामा देखिएको, उक्त फोटोमा समेत मृतकको अनुहार पाखुरामा निलडाम सुन्निएको तछारिएका चोटहरूसमेत देखिएको र प्रतिवादीले अनुसन्धानमा तथा अदालतसमक्ष बयान गर्दासमेत मृतक श्रीमतीलाई मैले लात मुक्काले कुटपिट गरेको र सल तथा बाँसको किलासहितको डोरीले घाँटीमा बाधी घिसारी घटनास्थलसम्म ल्याएर छोडेको हो भन्ने बेहोराको बयानसमेतबाट समर्थन र पुष्टि भएको देखिँदा यी प्रतिवादी लुखिराम सोरेनको कर्तव्यबाट मृतक सोना सोरेनको मृत्यु भएको देखिँदा प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुने नै देखिने ।

अतः प्रतिवादी लुखीराम सोरेनको हकमा साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको सुरु झापा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७४।५।११ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्‍छ । केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२)(क) मा "कुनै कसुरको सजाय साबिक ऐनमा मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएकोभन्दा बढी रहेछ भने संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको, मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा १७७(२) मा ज्यान मार्ने कसुर गर्ने, गराउने व्यक्तिलाई जन्मकैदको सजाय मात्र हुने भन्ने कानूनी व्यवस्था रहे भएको देखिएको र फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने कानूनी व्यवस्था भएको साथै ऐ. दफा ४०(२) मा कानूनमा कुनै कसुर गरेबापतमा सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था रहेकोसमेतबाट प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद नहुने भई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत: सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७७ साल असार १० गते रोज ४ शुभम् ।

४१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०६६-WO-१२५४, उत्प्रेषणसमेत, दिनेशकुमार साह वि. मालपोत कार्यालय, पर्सासमेत

विवादका विपक्षीको एकतर्फी निवेदनको आधारमा तथा जिल्ला प्रशासन कार्यालयको निर्देशन तथा वीरगन्ज उपमहानगरपालिकाको सिफारिसको

आधारमा मात्र जग्गाहरू नेपाल सरकारको नाममा दर्ता हुन सक्ने देखिँदैन । कसैको हक भोगको जग्गा जिल्ला प्रशासन कार्यालय वा स्थानीय सरकारले एकतर्फी रूपमा चाहँदैमा निजको हकभोग स्वामित्व समाप्त हुने गरी सिफारिस र निर्णय गर्ने अधिकार नराख्ने ।

प्रस्तुत निवेदनका विपक्षी रमेश प्रसादले पहिलेदेखि नै बाटो प्रयोग गर्दै आएको भन्ने देखिन आएको र अंशबण्डाको लिखतले यसरी प्रयोग गर्नु अधिकारकै रूपमा भएकोले पनि निजहरूबिच आन्तरिक सहमतिमा बाटो निकास कायम गर्न आवश्यक हुने देखिन आउँछ । दाजु भाइहरू एकै स्थानमा बसेपछि एक अर्काप्रति सद्भाव राख्नु हाम्रो व्यवहारिक आशा र अपेक्षाका विषय हुन् । अंशबण्डा हुँदा कुनै कुरा स्वीकार गरिन्छ भने पछि यसो गर्दिन भनी इन्कार गर्नु र अर्को पक्षले पनि आफूलाई कुनै मर्का पारेकै कारण अंशबण्डामा नलेखिएको विषयमा आफ्नो सम्पर्क र प्रभाव प्रयोग गरी कुनै अंशियारको स्वामित्वको सम्पत्ति नै नेपाल सरकारको वा सार्वजनिक बनाइदिने प्रयत्न गर्नु दुवै गलत प्रवृत्ति हुन् । यस्तो कार्यहरूले यी अंशियार दाजुभाइका सन्तान दरसन्तानहरूमा पनि रिस द्वेषको भावना सिर्जना गर्दछ र त्यसले परिवारका सदस्यहरू कोही पनि शान्तिपूर्वक एवं आत्मियताका साथ सम्मानपूर्वक जीवन बिताउन सक्दैनन् भन्ने सम्बन्धमा दुवै पक्ष सचेत हुनु आवश्यक छ । अंशबण्डा सम्पत्ति बटवारा हो । नाता र आत्मियता एवं पारिवारिक सम्बन्धको समाप्ती होइन भन्ने कुरा हृदयंगम् गरिएमा मात्र पैतृक सम्पत्तिको बण्डाको उद्देश्य र मर्म सार्थक बन्न सक्ने ।

तसर्थ, विपक्षी मालपोत कार्यालयले निवेदकको हक भोग चलनमा रहेको जग्गा र घरसमेतको उल्लिखित कित्ताहरू विपक्षी रमेशप्रसादले दिएको एकतर्फी निवेदनको आधारमा सार्वजनिक बाटो कायम हुने भनी गरेको मिति २०६६।८।१६ को टिप्पणी र आदेश र सोलाई सदर गर्ने मिति २०६६।८।२१ को विपक्षी कार्यालयको निर्णयमा प्रत्यक्ष कानूनी त्रुटि रहेको देखिएको तथा उक्त टिप्पणी र आदेश गर्दा

निवेदकलाई सुनुवाइको मौकासमेत दिएको नदेखिँदा प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त एवम् स्वच्छ सुनुवाइको सिद्धान्तको समेत विपरीत भएको पुष्टि हुन आएकोले उल्लिखित टिप्पणी र आदेशहरू तथा ती आदेश निर्णयका आधारमा भएका सम्पूर्ण कार्यहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ। साथै निवेदकको हकभोगमा रहेको निवेदकको घर जग्गाको सम्पूर्ण कित्ता जग्गाहरू पूर्वावस्थामा कायम राख्नु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल माघ २ गते रोज ५ शुभम्।

४२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७४-WO-०८३८, परमादेश, मोहन राम वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत तहसिल शाखासमेत

मुलुकी ऐन दण्ड सजायको महलको ३८ नं.मा जरिवाना वा सरकारी बिगोबापत कैद ठेक्नु पर्दा ऐनमा लेखिएको कैदको हदमा नबढ्ने गरी देहायबमोजिम गर्नुपर्छ भनी देहाय १ मा कैद वा जरिवाना दुवै सजाय भएकोमा जरिवाना नतिरेबापतको कैद ठेक्नु पर्दा चार वर्षभन्दा बढी अवधिको कैद ठेक्नु हुँदैन भन्ने व्यवस्थाबाट जरिवानाबापत कैद ठेक्नु पर्दा पनि ऐनमा लेखिएकोभन्दा बढी नहुने गरी कैद ठेक्नुपर्छ भनी कैद हद निर्धारण गरेको देखिए पनि उपर्युक्तबमोजिमका प्रतिपादित नजिरअनुसार अधिकतम कैद बीस वर्ष भएको हुँदा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको १० नं. बमोजिम जरिवानाबापत समेत कैद खाप्ता बीस वर्षभन्दा बढी भएमा पनि बीस वर्षलाई नै अधिकतम कैद मानी सजाय गर्नुपर्ने अवस्था देखिने।

तसर्थ, जन्मकैद नै सबैभन्दा ठूलो कैदको अवधि हुने र कानूनले जन्मकैदको अवधिलाई बीस वर्ष राखेको अवस्थामा न्यायको रोहमा अपराध हुँदाको मितिमा प्रचलित कानूनी व्यवस्थाबमोजिम बीस वर्षभन्दा बढी कैद कसैलाई पनि राख्न मिल्ने अवस्था

नहुँदा मिति २०५९।६।१९ देखि २०७९।६।१५ सम्म थुनामा राखी निज प्रतिवादीलाई लागेको जम्मा जरिवाना रु.१०,७५,०००।- (दश लाख पचहत्तर हजार रूपैयाँ) दाखिल गरे मिति २०७९।६।१६ मा थुनाबाट छाडिदिने, जरिवाना दाखिल नगरे जरिवानाबापत समेत थप ४ (चार) वर्ष थुनामा राखी रिट निवेदक (प्रतिवादी) मोहन रामलाई मिति २०८३।२।१६ मा थुनाबाट छाडी दिनुहुन भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतको च.नं. ४७८ मिति २०६०।५।३१ बाट जारी गरी पठाइएको कैदी पुर्जी मिलेको देखिएन। अब यी रिट निवेदक मोहन रामलाई उल्लिखित लागु औषध मुद्दामा अधिकतम बीस वर्ष कैद हुने गरी संशोधित कैदी पुर्जी जारी गर्नु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: सुशिला पाण्डे

कम्प्युटर: शान्ति तामाङ

इति संवत् २०७७ साल साउन २६ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं.८

४३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-००२६, प्रतिषेध परमादेशसमेत, घनश्याम भट्ट वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, जुम्लासमेत

निवेदकले परीक्षामा सामेल हुनका लागि विज्ञापनमा उल्लिखित कानूनबमोजिम पेस गर्नुपर्ने शैक्षिक तथा तालिमका प्रमाणपत्रहरू लगायतका अनिवार्य कागजातहरू आफ्नो निवेदनसाथ पेस गरेको र आफूलाई परीक्षामा सामेल हुनबाट वञ्चित हुने गरी भएका कामकारबाही उपर माथिल्लो निकायमा उजुरी गर्ने जस्ता आधारभूत प्रक्रियाहरू पालना गरेको भनी उल्लेख गरेको पाइएन। निजले परीक्षा दरखास्त फाराम नबुझेको सन्दर्भमा कानूनी उपचारका लागि पहिलो पटकको परीक्षा मिति २०७४।०३।२४ भित्र पहिल नगरी परीक्षा सरेर मिति २०७४।०५।३ मा हुने

भनेपछि मात्र मिति २०७४।४।१० मा अदालत प्रवेश गरेको देखिन्छ । यसरी निवेदक स्वयंले अधिकार प्राप्तिको लागि उचित समयमा कानूनी उपचारको प्रयास गरेको देखिँदैन । साथै निवेदकले तोकिएका आवश्यक प्रमाणपत्रहरू संलग्न गरी परीक्षा दरखास्त फाराम पेस गर्ने दायित्व पनि पूरा गरेको नदेखिने ।

अतः निज निवेदकले अस्थायी शिक्षकबाट स्थायी शिक्षक हुने प्रक्रियामा प्रकाशित सूचनाबमोजिम उल्लिखित योग्यताका प्रमाणपत्र र तालिमका प्रमाणपत्र जस्ता कागजातहरू संलग्न नगरेको तथा निवेदकले छानबिनका क्रममा एवं आफूले दायर गर्नुभएको प्रस्तुत निवेदनसाथ समेत आफूले प्राप्त गरेको शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू, तालिमका पूर्ण प्रमाणपत्रहरू संलग्न नगरेको र निवेदकले सामेल हुन चाहेको परीक्षासमेतको प्रवेशपत्र प्राप्त भइसकेको भनी यसै निवेदनको लगाउ ०७४-MS-००१७ को अदालतको अवहेलनाको मुद्दामा उल्लेख भई फैसला भएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भइसकेको देखिँदा निवेदन माग दाबीबमोजिम रिट जारी गर्न मिल्ने देखिएन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृतः मन्दिरा शाही

कम्प्युटरः सुप्रभा अर्याल

इति संवत् २०७६ साल असार २६ गते रोज ५ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७४-MS-००१७, अदालतको अवहेलना, घनश्याम भट्ट वि. कार्यालय प्रमुख, जिल्ला शिक्षा कार्यालय जुम्लासमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ ।

४४

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०२६२, उत्प्रेषण परमादेशसमेत, घनश्याम भट्ट वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, जुम्लासमेत

निवेदक शिक्षक भएकोमा विवाद छैन । सामान्यतः शिक्षक स्वाभाविक रूपमा विद्यालय र विद्यार्थीहरूसँग आवद्ध हुन्छन् । शिक्षकबाट प्रदान

गरिने शिक्षाबाट नै विद्यार्थीहरूलाई कर्मयोगी, भविष्यका कर्णधार तथा असल नागरिक बन्ने सुयोग मिल्छ । समग्रमा सिंगो राष्ट्र नै लाभान्वित हुन पुग्दछ । त्यसैले शिक्षामा कहिल्यै पनि र कसैगरी पनि खेलवाड हुनुहुँदैन । शिक्षकले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको पठनपाठन तथा अध्यापनको गुरुत्तर कार्यमा आफ्नो कर्तव्य र दायित्व निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ । निवेदक शिक्षकको हैसियतमा विद्यालय जाने नगरेको र निवेदकलाई पटक पटक कारबाही भएको भन्ने निवेदकउपर आरोप देखिन्छ र सो तथ्य विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट भएको कारबाही तथा हाजिरी कपीबाटै स्थापित रहेको विपक्षीहरूको भनाइ देखिन्छ । यसैगरी, लामो समयसम्म विद्यालयलाई जानकारी नगराई निवेदक अनुपस्थित हुने गरेको भन्ने पनि देखिन्छ । शिक्षक भएर विद्यालयमा हाजिर नहुने तथा जानकारी नगराई लामो समय अनुपस्थित हुँदा स्वाभाविक रूपमा विद्यालयको पठनपाठनमा असर पर्ने नै हुन्छ । पठनपाठन गराउने शिक्षक नै नभएपछि वा अनुपस्थित भएपछि विद्यालय सञ्चालनमा बाधा व्यवधान पुग्ने नै हुन्छ । निवेदक शिक्षकको बारेमा स्थानीय समुदाय र विद्यालय व्यवस्थापन समितिले समेत शिक्षकबाट हटाइदिन आग्रह गरेपछि पनि कबुलियत गरेर लापरबाही नगर्ने र पदीय दायित्व निर्वाह गर्नु भनेपछि श्री कनकासुन्दरी मा.वि.मा सरुवा गरेको देखिन्छ । तथापि निवेदक विद्यालयमा अनुपस्थित भएको पाइन्छ । निवेदक अनुपस्थित भएको विषयमा स्पष्टीकरण पेस गर्न निजको घरठेगानामा विभिन्न मितिमा पत्राचार र सार्वजनिक सूचनासमेत प्रकाशित गरेको देखियो । निवेदकले कुनै जवाफ नदिएपछि निवेदकलाई मिति २०७४/४/१२ को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकबाट शिक्षा ऐन, (नवौं संशोधन) २०२८ को दफा १६(ड)(५) (ख)(ग) का अधिनमा रही निवेदकलाई शिक्षक पदबाट सेवाबाट बर्खास्त गरेको निर्णयलाई त्रुटिपूर्ण भन्न मिल्ने नदेखिने ।

अतः रिट निवेदक घनश्याम भट्टले आफ्नो

पदीय दायित्व अनुसारको आचरण नगरेको भनी विपक्षीहरूले मिति २०७४।४।१२ मा बैठक बसी निवेदकलाई अस्थायी शिक्षक पदबाट अवकाश दिने कामकारबाही तथा निर्णयमा कुनै कानूनी त्रुटि नभएको हुँदा निवेदन मागदाबीबमोजिम उत्प्रेषण परमादेशको आदेश जारी हुन सक्ने देखिएन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: मन्दिरा शाही

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल जेठ २७ गते रोज २ शुभम् ।

४५

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-CR-०९०९, ०७५-CR-०४३०, कर्तव्य ज्यान (चोरी), विज्ञान भन्ने उमेशविक्रम विष्ट वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. विज्ञान भन्ने उमेशविक्रम विष्ट

मृतकले प्रतिवादीबाट खतरा अनुभव गरी काम गरिरहेको स्थान परिवर्तन गर्न खोज्नु, सँगै काम गर्ने पुष्पलाल श्रेष्ठलाई फोन गरी ज्यानको खतरा छ भनी भनेको समय र प्रतिवादीले बयान गर्दा लेखाई दिएको समयको अन्तराल १ घण्टाको देखिनुले पनि प्रतिवादीलाई उसै मौकामा तत्काल उठेको रिस भन्ने देखिँदैन । प्रतिशोधको तथ्यगत श्रृङ्खला पहिलेदेखि नै रहेको पाइयो । घटनास्थल मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट अशोक खड्काको घाँटीसमेत काटिएको, दाहिने गाला, आँखामाथि, कानको छेउसमेतको भागमा जोखिमी धारिलो हतियारले रोपी लिङ्गसमेत काटी कर्तव्य गरी मारेको अवस्थामा देखिनुबाट अशोक खड्काको हत्या मनसायपूर्वक नै गरेको पुष्टि हुन आएकोले आवेश प्रेरित हत्यातर्फ सजाय हुनुपर्दछ भन्ने प्रतिवादीतर्फका कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

चोरीतर्फ समेतमा अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा, मृतकले प्रयोग गर्ने मोबाइल नं. ९७४९२८३६८७ हो जुन सागर अटोमोबाइल

कम्पनीको सञ्चालक सागर प्रजापतिले दिएका थिए भनी निज मृतक अशोक खड्काको बाबु जाहेरवाला भक्तबहादुर खड्काले जाहेरीमा उल्लेख गरेको, प्रतिवादी उमेशविक्रम विष्ट पक्राउ पर्दा ९८०३६३३८२० र ९८०३९५९०४९ नं. को Ncell को २ थान सिमकार्ड र ९८४५४५७५४२ नं. को NTC को सिमकार्ड र मोबाइल थान-१ बरामद भएको देखिएकोमा मृतकको पिता जाहेरवालाले जाहेरी दरखास्तमा लेखाएको मोबाइल नं. ९७४९२८३६८७ को सिमकार्ड CDMA (Code Division Multiple Access) प्रविधिमा चल्ने हो भने प्रतिवादीको सँगसाथबाट बरामद भएको सिमहरू GSM (Global System for Mobile communication) प्रविधिमा चल्ने सिमकार्डहरू हुन् र उक्त GSM प्रविधिको सिमकार्ड लागेको मोबाइल प्रतिवादीबाट बरामद भएको देखिन्छ । जाहेरवालाले जाहेरी बेहोरामा लेखाएअनुसार सागर अटोमोबाइलका सञ्चालक सागर प्रजापतिले मृतकलाई दिएको मोबाइल हो भनी अनुसन्धानको क्रममा कागज गर्दा र अदालतमा बकपत्र गर्दासमेत सागर प्रजापतिले लेखाउन नसकेको, प्रतिवादीबाट मोबाइल र सिम बरामद हुँदा मृतकले चलाउने CDMA प्रविधिको भन्दा भिन्न GSM प्रविधिको मोबाइल बरामद भएको देखिँदा वादीतर्फका विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, प्रतिवादीले मृतकको मोबाइल नै चोरी गरेको हो भनी वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेको नपाइँदा चोरीतर्फ समेत सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी विज्ञान भन्ने उमेश विक्रम विष्टलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद सजाय ठहर हुने गरी भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७४।३।२० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । तर प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादी विज्ञान भन्ने उमेश विक्रम विष्टलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१)

नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरेको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको उच्च अदालत पाटनको फैसला तत्कालीन कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा मिलेको देखिए तापनि "मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन" भन्ने र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२)(ख) मा "कुनै कानूनअन्तर्गत कुनै अदालतमा दायर भएको कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नुपर्दा सोही कानूनबमोजिम नै गर्नुपर्ने छ तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रही मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ मा सर्वस्वको सजाय गर्ने प्रावधान रहेको नहुँदा प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी विज्ञान भन्ने उमेश विक्रम विष्टलाई सर्वस्वको सजाय हुने देखिएन। तसर्थ, निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७७ साल असार १४ गते रोज १ शुभम्।

४६

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७१-CR-०७८७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सुनिल गुरुडसमेत

प्रतिवादीमध्येका सुनिल गुरुडले वारदात मितिमा विवाह घरभन्दा केही पर झगडा पन्यो भन्ने सुनी घटनास्थल गएको हुँ। मैले कुटपिट गरेको होइन। दिपेन्द्र चौधरीसमेतका व्यक्तिहरूले झगडा विवाद हुँदा मृतकलाई कुटपिट गरेकासमेत हुन् भनी आरोपित कसुरमा इन्कार रही अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ। अर्का प्रतिवादी दिपेन्द्र चौधरीले पनि कसुरमा इन्कार रही सुरु अदालतमा उपस्थित

भई बयान गरेको पाइन्छ। प्रतिवादी सुनिल गुरुडले दिपेन्द्र चौधरीसमेतका साथीहरूले मृतकलाई कुटपिट गरेको भन्ने मौकाको बयानका आधारमा प्रतिवादी दिपेन्द्र चौधरीलाई कसुरदार ठहर्‍याउन मिल्छ की मिल्दैन भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा यस अदालतको संयुक्त इजलासबाट "मतियार साक्षीको रूपमा लिन सहअभियुक्तलाई सजायबाट छुट दिई वा अभियोग नलगाई सरकारी पक्षको गवाह (Approver) को रूपमा प्रस्तुत गरिएको हुनुपर्ने देखिन्छ। अन्यथा एकसाथ अभियोग लगाइएको सहअभियुक्तलाई सक्षम साक्षीको रूपमा राख्न र प्रमाणमा लिन नसकिने। सहअभियुक्तको पोल आफैँमा सारभूत प्रमाण होइन, यो त केवल न्याय निकर्षण गर्न वा कुनै प्रमाणित तथ्यलाई पुनः पुष्टि गर्ने वा अझ बल प्रदान गर्ने एउटा थप आधार मात्र हुने..." भनी (ने.का.प. २०६३, अड्क ८, नि.नं. ७७४९) सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ। उल्लिखित सिद्धान्तका आधारमा सहअभियुक्तको पोल आफैँमा कसुर प्रमाणित गर्ने सारभूत प्रमाणको रूपमा रहेको मान्न मिल्ने नदेखिने।

रामप्रसाद चौधरीको मौकाको कागजमा यी प्रतिवादीहरू सुनिल गुरुड र दिपेन्द्र चौधरीसमेतले मृतकलाई पाइप तथा इँटाले हानी कुटपिट गरेको भन्ने र रामबहादुर चौधरी र चुडामणी चौधरीको मौकामा कागजमा यी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई इँटा, ढुङ्गा र लाठीले प्रहार गरेको र उपचारको क्रममा निजको मृत्यु भएको भन्ने पाइन्छ। तर निजहरूले अदालतमा बकपत्र गर्दा आफू घटनास्थलमा नभएको, शङ्काको भरमा प्रतिवादीहरूउपर कागज गरेकोसमेत भनी मौकाको कागजविपरीत बेहोरा लेखाएको पाइयो। यसरी प्रस्तुत मुद्दामा निजहरूको मौकाको भनाइ र अदालतको बकपत्रमा तथ्यमा नै भिन्नता रहेको पाइन्छ। यसरी मौकाको कागज खण्डित गरी अदालतमा बकपत्र गरेको अवस्था हुँदा मिसिल संलग्न प्रमाणहरूको समग्रतामा मूल्याङ्कन नगरी केवल रामप्रसाद चौधरीले मौकामा व्यक्त गरेको कथनलाई मात्र प्रमाणको रूपमा लिई प्रतिवादीहरूलाई आरोपित

कसुरमा सजाय गर्न मिल्ने अवस्था देखिँदैन । यस्तो अवस्थामा रामप्रसाद चौधरीको मौकाको कागजलाई मात्र आधार लिई पुनरावेदनको फैसला त्रुटिपूर्ण भएको भन्ने यस अदालतको निस्सा प्रदान गर्ने आदेशसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरू कसुरमा इन्कार रहेको पाइन्छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षको हुने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार प्रतिवादीउपर लगाएको कसुर शङ्कारहित तवरले पुष्टि गर्नुपर्ने हुन्छ । घटना वा वारदातको बारेमा जसलाई प्रत्यक्ष रूपमा थाहा जानकारी हुन्छ वा घटनाको असर र प्रभाव जसलाई परेको हुन्छ, त्यस्तो पीडित व्यक्तिले त्यस विषयमा प्रत्यक्ष रूपमा थाहा पाएको कुरा अदालतमा आई पुष्टि गरिदिनुपर्दछ । यदि त्यस्तो व्यक्तिले सुरुको आफ्नो भनाइलाई फेरिदियो वा प्रतिवादीको पक्षमा हुने गरी घटना एवं वारदातको तथ्यविपरीत बकपत्र गरिदियो भने त्यस्तो अवस्थामा फौजदारी न्यायको सिद्धान्त एवं प्रमाण कानूनका मूल्य मान्यताविपरीत गई प्रतिवादीलाई सजाय गर्नु न्यायोचित नहुने ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरू आरोपित कसुरमा इन्कार रहेको पाइन्छ । प्रतिवादी सुनिल गुरुङका साक्षी सुनिल डगौराले सुनिल गुरुङ वारदातको मिति र समयमा मेरो घरमा हामीसँग सुतेको र प्रतिवादी दिपेन्द्र चौधरीको साक्षी मानबहादुर चौधरीले मिति २०६९।१।१ गते मेरो घरमा लगाएको पूजामा दिपेन्द्र चौधरी आएको भनी प्रतिवादीहरूको इन्कारीलाई समर्थन गरी बकपत्र गरिदिएको पाइन्छ । यिनै प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुर गरेका हुन् भनी कसुर प्रमाणित गर्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाण वादी नेपाल सरकारका तर्फबाट पेस हुन सकेको पाइँदैन । प्रतिवादीहरूले नै कसुर गरेका हुन् भन्ने पुष्टि हुने ठोस सबुद प्रमाणको अभावमा प्रतिवादीहरू सुनिल गुरुङ र दिपेन्द्र चौधरीले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने गरी सुरु दाङ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला

सदर ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने ।

अभियोग दाबीबाट प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी सुरु दाङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।१।२५ मा भएको फैसला सदर ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरको मिति २०७०।१।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: मेघनाथ चापागाउँ

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल असोज ६ गते रोज २ शुभम् ।

४७

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री कुमार रेग्मी, ०७४-WO-०८७२, उत्प्रेषण, परमादेशसमेत, सुधिर पौडेल वि. नेपाल राष्ट्र बैंक केन्द्रीय कार्यालयसमेत

रिट क्षेत्रबाट कुनै कानूनी निकायबाट भएको काम कारबाहीको विषयमा सोही निकायबाट पुनरावेदनसमेत सुनी निर्णय भएको मुद्दाको तथ्यभित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नुभन्दा कानूनको उचित प्रक्रिया (Due Process) अवलम्बन भएको छ, छैन ? प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको पालना भएको छ, छैन ? अख्तियार प्राप्त पदाधिकारीबाट निर्णय भएको छ, छैन ? निर्णय प्रवृत्त वा बदनियतपूर्ण छ, छैन ? कानूनको देखादेखी त्रुटि (Apparent error of law) भएको छ वा छैन ? भन्ने प्रश्नहरू हेरिन्छ । तर कुनै निर्णयमा तत्काल देखिने गरी न्यायिक मन प्रयोग नभएको कारण अन्याय पर्न गएको देखिएमा रिट क्षेत्रबाट पूर्ण न्यायको प्रयोजनार्थ विचार नै गर्न नसकिने भन्ने नहुने ।

प्रस्तुत विवादमा निवेदकले नेपाल राष्ट्र बैंक, कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ को परिच्छेद-१३ को विनियम १४८ को उपविनियम १ को खण्ड (छ) बमोजिम पदीय जिम्मेवारीको बेवास्ता गरेको देखिएको भन्ने आरोपका सम्बन्धमा हेर्दा, यसअघि पनि यी निवेदकले आफ्नो पदीय जिम्मेवारीको बेवास्ता गरेको भनी भविष्यमा सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी

सेवाबाट हटाउनु अघि निजलाई उक्त परिच्छेदमा भएका अन्य सजायहरू सचेत गराउने, नसिहत दिने, तलब वृद्धि रोक्का गर्ने वा घट्टुवा गर्ने र बढुवा रोक्का गर्ने जस्ता कुनै पनि विभागीय सजाय भए गरेको भन्ने देखिँदैन । नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ को परिच्छेद-१३ मा विभागीय कारबाहीसम्बन्धी व्यवस्था उल्लेख भएको छ । सो परिच्छेद-१३ अन्तर्गतको ऐजन विनियमावलीको विनियम १४४ मा “आचरण र अनुशासनसम्बन्धी विनियमहरू उल्लङ्घन गर्ने वा आफ्नो कर्तव्य राम्रोसँग निर्वाह नगर्ने कर्मचारीलाई पहिलो पटक सचेत गराउन सकिने छ । यस्तो सचेत गराउँदा स्पष्टीकरणको मौका दिनुपर्ने छैन ।” भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको र ऐजन विनियमावलीको विनियम १४५ मा २ प्रकारको सजायको व्यवस्था गरिएको छ जसअन्तर्गत सामान्य सजाय र विशेष सजाय पर्दछन् । सामान्य सजायमा नसिहत दिने, तीन तलब वृद्धि रोक्का गर्ने र तीन वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्नेपछि भने विशेष सजायमा भविष्यमा बैंकको सेवामा अयोग्य नठहरिने गरी बैंकको सेवाबाट हटाउने र भविष्यमा बैंकको सेवामा अयोग्य ठहरिने गरी बैंकको सेवाबाट हटाउने सजाय पर्छ । प्रस्तुत मुद्दामा निवेदक कर्मचारीको गल्ती / कमजोरीसम्बन्धी आचरणको प्रकृति हेरी सामान्य सजाय गर्नुपर्ने प्रकृतिको हो वा होइन भन्नेतर्फ न्यायिक मन प्रयोग गरी विवेचना हुनुपर्ने देखिएको स्थितिमा समेत सोतर्फ सजाय गर्ने अधिकारीबाट दृष्टि पुऱ्याएको देखिँदैन । यसरी उक्त विनियमावलीको विनियम १४४ बमोजिमको सचेत गराउने र विनियम १४५ बमोजिमको सामान्य सजायतर्फ विचार नगरी एकैपटक विशेष सजाय गरेको सन्दर्भ न्यायोचित नदेखिने ।

निवेदकलाई यसअघि कुनै विभागीय कारबाही भएको नदेखिएको, स्पष्टीकरण चित्तबुझ्दो नहुनुको कारण नखुलाइएको, निवेदकले पदीय जिम्मेवारीको बेवास्ता गरी बैंकलाई ठुलो हानि नोक्सानी भएको नदेखिएको र निजलाई नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ को विनियम १४४ र १४५ को

खण्ड (क) बमोजिम सामान्य सजाय गर्न सक्ने अवस्था विद्यमान रहेको अवस्थामा न्यायिक मन प्रयोग नगरी यी निवेदकसमेतलाई सेवाबाट हटाउने विशेष प्रकृतिको सजाय गर्नेगरी नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नरबाट मिति २०७४।१।१० मा भएको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी सञ्चालक समितिबाट मिति २०७५।१।१० मा भएको निर्णय तथा सो निर्णयका आधारमा यी निवेदकलाई दिइएको मिति २०७४।१।१३ र २०७५।१।१६ को पत्रसमेत त्रुटिपूर्ण देखिएकाले उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्छ । अब निवेदकलाई प्रस्तुत विषयवस्तुका सम्बन्धमा आचरणसम्बन्धी कारबाही गर्नुपर्ने हो, होइन यकिन गरी कारबाही गर्नुपर्ने भए नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी विनियमावली, २०६८ बमोजिमको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु र कारबाही गर्नु नपर्ने भए सोहीबमोजिम टुङ्ग्याउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: टिकेन्द्रवीर जङ्ग राणा

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७७ साल माघ १३ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ९

४८

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७५-CR-०६७२, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. प्रशान्त भट्टराई

प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवालाहरू र यी प्रतिवादीबीच वैदेशिक रोजगारमा पठाउने सम्बन्धमा कुनै कुरा भएको वा प्रतिवादीले जाहेरवालालाई झुठ्ठा आश्वासन दिएको प्रलोभनमा पारेको देखिँदैन । केवल प्रतिवादी गोविन्द तिवारीको भनाइअनुसार जाहेरवालाले यी प्रतिवादीको नाममा रकम हालिदिएको र प्रतिवादी गोविन्द तिवारीकै भनाइअनुसार प्रतिवादी प्रशान्त भट्टराईले रकम झिकी विभिन्न व्यक्तिलाई पठाएकोसम्म देखिने ।

त्यसैगरी प्रतिवादी प्रशान्त भट्टराईले

जाहेरवालाहरूलाई गरिदिएको लिखतको सन्दर्भमा हेर्दा, निजले आफ्नो बयानमा मलाई तेस्रो पटक प्रहरीले पक्राउ गरी लगेपछि प्रतिवादी गोविन्दप्रसाद तिवारीलाई खोज्न सजिलो हुन्छ कागज गरिदेउ भनेकाले लिखत गरी दिएको हुँ भन्ने बेहोरा लेखाएको देखिन्छ । उक्त लिखतमा निजले जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारमा जापान पठाउछु भनी रकम लिएको भन्ने बेहोरा नभई रकम आफ्नो मामा गोविन्दप्रसाद तिवारीले जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारमा पठाउन भनी लिएको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । यसरी उक्त लिखतबाट प्रतिवादी प्रशान्त भट्टराईले जाहेरवालाहरूलाई जापान पठाइदिने झुठ्ठा आश्वासन दिई प्रलोभनमा पारी रकम लिएको भन्ने पुष्टि हुन नआउने ।

जहाँसम्म जाहेरवाला अमृता ढकालको पसलमा रकम लिन आएका दामोदर नै प्रशान्त भट्टराई हुन् भन्ने सन्दर्भ रहेको छ, जाहेरवालाहरूले गोविन्दप्रसाद तिवारी र दामोदर भन्ने व्यक्ति एकसाथ अमृता ढकालको पसलमा आई रकम लिई गएको र दामोदर भन्ने व्यक्ति प्रतिवादी प्रशान्त भट्टराई रहेछन् भनी बकपत्रमा उल्लेख गरे तापनि दामोदर नै प्रशान्त भट्टराई हुन् भनी पुष्टि गर्ने कुनै वस्तुनिष्ठ प्रमाण रहेको देखिँदैन । जाहेरी दरखास्तमा हेर्दा कही कतै दामोदर भनी उल्लेख भएको देखिँदैन । केवल गोविन्दप्रसाद तिवारीको नाम मात्र उल्लेख गरी निजले अमृताको पसलमा आई वैदेशिक रोजगारमा जापान पठाउन सक्कल डकुमेन्टहरू र रकम दिएको भन्ने उल्लेख भएकाले जाहेरवालाहरूको सो बेहोरा प्रमाण योग्य नदेखिने ।

अतः प्रतिवादी गोविन्दप्रसाद तिवारीले अभियोग दाबीबमोजिम वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ विपरीत कसुर गरेको देखिँदा निजलाई ऐ. ऐनको दफा ४३ बमोजिम १ वर्ष ६ महिना कैद तथा १ लाख पचास हजार रुपैयाँ जरिवाना भई जाहेरवालाहरूको बिगो र हर्जानासमेत निज प्रतिवादीबाट भराई ठहर्‍याएको तथा प्रतिवादी

प्रशान्त भट्टराईउपरको अभियोग दाबी पुष्टि हुने प्रमाण वादीबाट पेस हुन आएको नदेखिँदा सफाइ पाउने ठहर्‍याएको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण बबरमहल काठमाडौँबाट मिति २०७५।०२।०६ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: मतिना शाक्य

कम्प्युटर: सरस्वती दाहाल

इति संवत् २०७७ साल जेठ ३० गते रोज ६ शुभम् ।

४९

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७५-CR-२४६८, कर्तव्य ज्यान, लिलबहादुर शाही ठकुरी वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले मृतक मुकुन्द किशोर मुखिया माझीलाई गाँजा ल्याइदिने विषयमा वादविवाद हुँदा खुकुरी जस्तो धारिलो संगीन हतियारले पटकपटक शरीरको संवेदनशिल अङ्ग गर्धन देखी अन्य भागमामा समेत प्रहार गरी सोहीको चोटका कारण मृतकको मृत्यु भएको कुरा प्रत्यक्ष दर्शी प्रत्यक्षदर्शी गंगा साह र अग्नी न्यौपाने र प्रतिवादीका साक्षीको बकपत्र र शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतका मिसिल संलग्न अन्य कागजात प्रमाणबाट पुष्टि भइरहेकोले मार्नेसम्मको मनसाय नरहेको भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । पुनरावेदक स्वयंले अदालतमा बयान गर्दा मैले निजलाई सोही खुकुरीले प्रहार गर्न पुगेछु सोही चोट पीरबाट निजको मृत्यु हुन पुगेको हो भनी उल्लेख गरेबाट पुनरावेदन पत्रमा उठाइएको नजिर प्रस्तुत मुद्दामा सान्दर्भिक देखिन नआएबाट समेत प्रस्तुत मुद्दामा प्रत्यर्थी झिकाई रहनुपर्ने अवस्था नदेखिने ।

तसर्थ, सुरु मोरङ जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी लिलबहादुर शाहीलाई मुलकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिमको कसुर अपराधमा सोही १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने गरी मिति २०७५।०३।०४ मा भएको फैसला सर्वस्वको सजायको हद सम्म कार्यान्वयन हुन नसक्ने भनी अरुमा सदर गर्ने गरी

उच्च अदालत बिराटनगरबाट मिति २०७५।०९।१८
मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृत: नारायण सापकोटा
कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना
इति संवत् २०७७ साल असोज १३ गते रोज ३ शुभम् ।

५०

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७६-CR-११०७, लागु औषध (हिरोइन), प्रवेश डि.सी.समेत वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीहरूले अदालतमा उपस्थित भई बयान गर्दा आरोपित कसुरमा इन्कार रहे तापनि प्रतिवादीमध्येका जगत पुनको रोहवरमा बरामदी मुचुल्का खडा भई सोमा निजले सहीछापसमेत गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीमध्येका जगत पुनले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा प्रतिवादीहरू अक्तबहादुर घर्तीमगर तथा प्रवेश डि.सी. समेतसँग सल्लाह गरी दुवै प्रतिवादी रहेको स्थानमा प्रतिवादी प्रवेश डि.सी. ले लागु औषध खैरो हेरोइन राखेको झोला दिएको र उक्त लागु औषध राखेको झोलासहित बिक्री गर्न भनी जाँदा प्रहरीले घटनास्थलबाट बरामद गरेको हो । लागु औषध मेरो साथबाट बरामद गरेको हो । उक्त प्लाष्टिकसहितको ७१ ग्राम खैरो हेरोइन लागु औषध बिक्री वितरण ओसारपसार गर्ने कार्यमा म अक्तबहादुर घर्तीमगर र प्रवेश डि.सी.को संलग्नता छ भनी आरोपित कसुरमा साबित रही बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीहरू अक्तबहादुर घर्ती मगर तथा प्रवेश डि.सी.ले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा आफूहरूले सल्लाह गरी बरामद लागु औषध खैरो हेरोइन प्रतिवादी जगत पुनलाई बिक्री वितरण गर्नको लागि दिएको हो, उक्त लागु औषध ओसारपसार गर्ने कसुरमा संलग्नता रहेको भनी प्रतिवादी जगत पुनलाई पोल गरी आरोपित कसुरमा आफूहरूसमेत संलग्न रहेको भनी कसुरमा साबिती रही बयान गरेको देखिन्छ । अनुसन्धानको सिलसिलामा मौकामा बुझिएका मानिसहरू नकुल सापकोटा, वीरेन्द्रकुमार

यादवसमेतले अदालतमा उपस्थित भई बरामदी मुचुल्कामा उल्लेख भएबमोजिमको लागु औषध प्रतिवादीबाट बरामद भएको हो भनी आ-आफ्नो मौकामा कागजको बेहोरालाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । मिसिल संलग्न रहेका प्रमाणहरूबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरूको संयुक्त मिलेमतोमा बरामद लागु औषध खरिद गरी बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले सञ्चय गरी राखी ओसारपसारसमेतको कारोबार गरेको भन्ने अभियोग दाबीलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

आर्थिक प्रलोभनमा परि उक्त कसुर गर्न पुगेको हो भनी आरोपित कसुर स्वीकार गरेको तथ्य स्थापित भएको देखिएबाट अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान स्वइच्छाको नभएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न अन्य सबुत प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादीहरू निर्दोष हुन भन्न नमिल्ने ।

प्रतिवादीहरूमध्येका जगत पुनले सुरु अदालतमा बयान गर्दा सोनाम के.सी.बाट लागु औषध बरामद भएको र आफूबाट बरामद नभई कसुरमा संलग्नता नरहेको जिकिर लिएकोमा सोको प्रमाण पुऱ्याउने भार प्रतिवादीहरूमा रहने भनी लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ ले "कुनै व्यक्तिका साथमा कुनै लागु औषध भएको फेला परेमा वा निजले खेती गरेको जग्गामा गाँजा, अफीम वा कोकाको खेती भइरहेको वा सो भएको कुराको प्रमाण फेला परेमा वा कुनै लागु औषधको निर्माण वा उत्पादनको निमित्त चाहिने केही विधि पुगिसकेको कुनै पदार्थ फेला परेमा वा कुनै पदार्थबाट लागु औषध उत्पादन गरिएपछि सो पदार्थको बाँकी रहेको केही कसर निजको साथमा राखिएको फेला परेमा त्यस्तो पदार्थ निजले यो ऐन र यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियम वा जारी गरिएको आदेशबमोजिम प्राप्त गरेका वा राखेको हो भन्ने कुराको प्रमाण निजले पेस गर्नुपर्ने छ । त्यस्तो प्रमाण पेस गर्न नसकेमा र अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक निजले यस ऐनअन्तर्गत सजाय हुने अपराध गरेको मानिने छ" भन्ने

कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। प्रमाण ऐन, २०३१ को २७(१) मा “प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम सजायमा कमि वा छुट हुने वा सजायबाट रिहाई पाउने कुनै कुराको जिकिर प्रतिवादीले लिएमा सो कुराको प्रमाण पुऱ्याउने भार निजको हुनेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा प्रतिवादीहरूले आफ्ना साथबाट लागु औषध बरामद भएको होइन भनी पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन। बरामद लागु औषधमा हिरोइन पाइएको भन्ने केन्द्रीय प्रहरी विधि विज्ञान प्रयोगशालाको परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन्छ। उक्त परीक्षण प्रतिवेदनलाई समर्थन हुने गरी लागु औषधको भौतिक परीक्षण गर्ने विशेषज्ञ प्रहरी नायब उपरीक्षक पवन ढुंगाना र प्रहरी निरीक्षक सहकुल के.सी.ले सुरु अदालतमा उपस्थित भइ बकपत्र गरेबाट प्रतिवादीका साथबाट बरामद भएको लागु औषध हिरोइन भएकोमा अन्यथा देखिएन। तसर्थ, प्रतिवादीहरू अक्तबहादुर घर्ती मगर र प्रवेश डि.सी.ले लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ (घ) र (च) बमोजिमको कसुर गरेको ठहऱ्याई निज प्रतिवादीहरूलाई सोही ऐनको दफा १४(१)(छ)(२) बमोजिम जनही दश वर्ष कैद र जनही रु.७५,०००।- (पचहत्तर हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने गरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरेको उच्च अदालत पाटनको फैसला अन्यथा नदेखिँदा प्रत्यर्थी झिकाई रहनुपर्ने अवस्था नदेखिने।

अतः प्रतिवादीहरूलाई जनही १० (दश) वर्ष कैद र रु.७५,०००।- (पचहत्तर हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने गरी भएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७४।१०।२९ को फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७६।०५।०३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: नारायण सापकोटा

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७७ साल असोज १३ गते रोज ३ शुभम्।

५१

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.डा.श्री कुमार चुडाल, ०७५-CR-०६२६, मानव बेचबिखन

तथा ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. कान्छी भन्ने माइली तामाङसमेत

प्रतिवादीहरू हरिमाया तामाङ र सोमबहादुर तामाङलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ३(१) को ४(२) (क) बमोजिम कसुरमा सोही ऐनको दफा १५(१) (ड)(१) बमोजिम जनही १०(दश) वर्ष कैद र रु.५०,०००।- जरिवाना हुन्छ। साथै सोही ऐनको १७ नं. बमोजिम रु.५०,०००।- प्रतिवादीहरूबाट पीडितले क्षतिपूर्तिबापत भरी पाउने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७२/१/८ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।१।२३ को फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिएन। साथै प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीउपर उल्लिखित नैतिक पतन देखिने गरी कसुर गरेको छ भन्ने विश्वसनिय र तथ्ययुक्त प्रमाणहरू पेस गरेको पाइएन। नैतिक पतन देखिने कसुरतर्फ केहि नबोलिएको भन्ने पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा २२ ले नैतिक पतन देखिने कसुर कायम गरिपाउँ भन्ने अभियोग दाबी लिन सक्नेसम्मको व्यवस्था गरेको देखिएको। दाबी लिएकै आधारमा मात्र नैतिक पतनको कसुर कायम गर्नुपर्ने भन्ने ऐनमा व्यवस्था नभएको अवस्थामा उक्त दाबीका सम्बन्धमा उच्च अदालतबाट नबोलिएकोमा तथ्य, मिसिल, कानून र न्यायको रोहमा अन्यथा देखिन नआउने।

अतः प्रतिवादी कान्छी भन्ने माइली तामाङ र हरिमाया तामाङसमेतले मलाई वीरगन्जमा लगी काम लगाइदिन्छु भनी ललाई फकाई गरी भारत दिल्ली स्थित जया तामाङले सञ्चालन गरेको कोठीमा पुऱ्याई बिक्री गर्ने कार्य गरेका हुन् भन्ने बेहोराको संकेत नाम बौद्ध २०७० “र” ले गरेको जाहेरीउपर प्रतिवादी कान्छी भन्ने माइली तामाङलाई सफाइ दिने गरी र प्रतिवादीहरू हरिमाया तामाङ र सोमबहादुर तामाङलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४

को दफा ३(१) को ४(२)(क) बमोजिम कसुरमा सोहि ऐनको दफा १५(१)(ड)(१) बमोजिम जनही १०(दश) वर्ष कैद र रु. ५०,०००/- जरिवाना र सोही ऐनको १७ नं. बमोजिम रु. ५०,०००/- प्रतिवादीहरूबाट पीडितले क्षतिपूर्तिबापत भरी पाउने गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७२/१/८ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने गरी उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४/१२/३ को फैसलालाई मिलेकै देखिँदा सदर हुने । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: नारायणप्रसाद चापागाई

कम्प्युटर: सरस्वती दाहाल

इति संवत् २०७८ असार ९ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. १०

५२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WH-०३३३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, ईश्वर पाण्डे वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङसमेत

कुनै व्यक्तिलाई फौजदारी कसुरमा अनुसन्धानको लागि पक्राउ गरेपछि २४ घण्टाभित्र जतिसक्दो चाँडो मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष उपस्थित गराउनुपर्ने र सोविपरीत कसैलाई पनि हिरासतमा राख्न नसकिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । सोभन्दा बढी हिरासतमा राख्नु परेमा अनुसन्धान अधिकारीले सोको आधार र कारण खुलाई मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष अनुमति निमित्त निवेदन दिई अनुमति लिनुपर्ने व्यवस्था छ भने अनुसन्धान अधिकारीले अनुमतिको निवेदन दिँदा निजउपर लागेको अभियोग, त्यसको आधार र निजलाई हिरासतमा राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने कारण सो समयसम्मको अनुसन्धानको प्रगती निजको बयानको बेहोरा अगाडि गर्नुपर्ने बाँकी अनुसन्धान कार्यसमेत स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यसरी कुनै पनि नागरिकलाई पक्राउ गर्दाको पुर्जो दिँदादेखि म्याद थप र मुद्दा बुझाउँदाको समयसम्म

अनुसन्धान अधिकारीबाट गरिने म्याद थपको कार्यदेखि अदालतबाट दिइने म्याद थपको प्रक्रियाको कार्यसम्म र सो अवधिमा अनुसन्धान अधिकारीले गर्ने अनुसन्धानको कार्यले नागरिकलाई संविधानको धारा २० द्वारा प्रदत्त न्यायको हक सुनिश्चित गर्ने र हुने आधार बन्नुपर्ने ।

संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थाको मूल भावना र मर्मविपरीत प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकलाई विभिन्न घटनाक्रम देखाई निरन्तर थुनामा राख्ने बदनियतले जरूरी पक्राउ पुर्जो जारी गरी निजलाई थुनुवा पुर्जो दिएको भए पनि विभिन्न घटनाक्रम देखाई निवेदकलाई निरन्तर पक्राउ गर्ने कार्यलाई राज्यले नागरिक प्रतिको समान व्यवहार र अभिभावकिय भूमिका निर्वाह गरेको मान्न मिल्ने देखिएन । प्रत्यर्थीहरूबाट हुने गरेका उक्त कार्य कानूनी शासन तथा लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा संविधान तथा कानूनद्वारा प्रदत्त वैयक्तिक स्वतन्त्रता, मौलिक एवं कानूनी हकहरूको व्यवहारमा प्रयोग र प्रचलन गर्न पाउने वास्तविक मर्म र भावनाविपरीत हुने गर्दछन् । कुनै पनि नागरिकलाई अदालतको आदेश भएपछि थुनामुक्त गरे पनि राजनीतिक आस्थाको आधारमा पटकपटक विभिन्न वारदात र अभियोगमा तत्काल / तत्काल पक्राउ गर्दै गरी निरन्तर थुनामा राखी रहन खोज्ने कार्य अनुचित र गैरजिम्मेवारीपनको दायराभित्र पर्न जाने ।

कुनै नागरिक उपर फौजदारी अभियोग सम्बन्धमा अनुसन्धान तहकिकात गर्नुपर्ने भई पक्राउ गर्दा र मुद्दा हेर्ने अधिकारीबाट हिरासतमा राखी अनुसन्धान तहकिकात गर्ने प्रयोजनको निमित्त म्याद थप गर्दा स्पष्ट आधार र कारणसमेत उल्लेख गर्नुपर्ने हुन्छ । निवेदक विरूद्ध धादिङ जिल्ला अदालतको मिति २०७६/१०/०८ को अनुमतिले मिति २०७७/१/५ गते पक्राउ पुर्जो जारी गरी मिति २०७७/१/५ मा पक्राउ गरी ऐ. ७ गते निवेदकलाई बयान गर्न र घटना विवरण कागज गर्न दिन २० को म्याद थप माग गरिएकोमा जिल्ला अदालतबाट मिति

२०७७।०९।०५ गतेबाट लागु हुने गरी ५ दिनको म्याद थप दिइएको छ। अदालतबाट थप गरिएको म्यादमा के के कार्य गर्न म्याद थप दिएको हो, त्यसबारे उल्लेख नभए पनि जे काम गर्न म्याद थप माग गरिएको हो, त्यही कार्य गर्नको लागि म्याद थप दिएको भनी बुझिने भए पनि यस अवधिमा निवेदकको बयान गराउने कार्य मात्र भएको छ। त्यसपछि २०७७।१।७ गतेबाट घटना विवरण कागज गर्ने र फरार प्रतिवादीहरूलाई पक्राउ गर्ने कार्यको लागि भनी दिन २० को म्याद थप माग गरिएकोमा सोही कार्यको लागि भनी दिन ५ मात्र म्याद थप गरिएको र यही समयकाल मिति २०७७।१।९ मा नै प्रस्तुत रिट निवेदन पर्न आएको छ। अनुसन्धान अधिकारीबाट अनुसन्धानको कार्य खुलाई म्याद थप माग गरेपनि अदालतबाट अनुसन्धान अधिकारीले गर्नुपर्ने कार्य उल्लेख गरी म्याद थपको कारण र आधार खुलाएर पनि म्याद थप दिइएको देखिन आएन। अनुसन्धान अधिकारीबाट र साथै अदालतबाट पनि स्पष्ट रूपले कारण र आधार नखुलाई म्याद थप मान्ने र अदालतले पनि त्यसरी दिँदै जाने कार्यलाई कानूनअनुकूल भएको मान्न मिल्दैन। नागरिकको मौलिक हकको हनन् भएमा नेपालको संविधानको धारा १३३(२) (३) बमोजिम सर्वोच्च अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी उपयुक्त आदेश जारी गरी नागरिकको मौलिक हकको प्रचलन गराउनुपर्दछ। कुनै फौजदारी कानूनको प्रतिकूलको कार्य भएको र त्यसलाई कुनै वस्तुनिष्ठ भौतिक एवं परीक्षण प्रतिवेदन जस्तो प्रमाणले समर्थित गरेको अवस्थामा आवश्यक अनुसन्धान गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य भए तापनि यसका लागि सम्बन्धित निकायले कानूनलाई शुद्ध रूपमा प्रयोग गरी आरोपीलाई नियन्त्रणमा लिई अनुसन्धान तहकिकातको प्रक्रिया अगाडि बढाउनुपर्ने हुन्छ। फौजदारी कानून र कसुर कुनै पनि राजनीतिक आस्थाका व्यक्तिउपर प्रतिशोध साधने माध्यम हुन सक्दैन। यस कारणले कुनै पनि स्तरको नागरिकलाई फौजदारी अभियोगको गम्भीर

कसुरमा प्रमाणले समर्थन र पुष्टि गरेको अवस्थामा मात्र, पक्रने र थुनामा राखी कानूनी कारबाही गर्नुपर्ने हुन्छ। कसैलाई पनि कुनै सामान्य कसुरको आरोपमा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी प्रवृत्त धारणा राखी बन्दी बनाउन नमिल्ने।

नागरिकलाई संविधान प्रदत्त वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अधिकारबाट वञ्चित गर्दा कानूनले तोकेको उचित प्रक्रियाको अनिवार्यरूपमा अनुशरण गर्नुपर्ने हुन्छ। कानूनको उचित प्रक्रियाको अनुशरण नगरी वैयक्तिक स्वतन्त्रतामाथि लगाइएको अङ्कुशले कानूनी वैद्यता प्राप्त गर्न सक्दैन। कुनै व्यक्तिलाई कुनै पनि अभियोग र कसुरमा कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी केवल फरक विचार र आस्थाकै आधारमा राजनीतिक प्रतिशोध साधने प्रवृत्त धारणा राखेर बन्दी बनाइएको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गर्नु अदालतको कर्तव्य हुने।

मुद्दाको रोहमा अदालतबाट भएका आदेश तथा फैसलाहरूको सबैले पालना गर्नुपर्दछ। अदालतको आदेश छल्ने, पालना नगर्ने वा पालना गर्नुपर्ने सन्दर्भमा कुनै प्रकारको बहानाबाजी अगाडि सार्ने तरिका संविधान र कानूनसम्मत् हुन कठिन बन्ने गर्दछ। लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता, न्यायिक अवधारणा र कानूनको शासनका सिद्धान्तका आधारमा न्यायापालिकाको संविधान एवम् कानूनद्वारा प्रत्याभूत नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण गर्ने मूलभूत दायित्वसमेत रहेको हुँदा यस दृष्टिकोणबाट हेर्दा पनि प्रवृत्त धारणा राखेर गरिने फौजदारी कानूनको प्रयोग र व्यवहारलाई उचित ठान्न सकिँदैन। कुनै पनि अभियोगमा नागरिकउपर अपनाइने कानूनी प्रक्रिया न्यायिक, स्वच्छ र तर्कसङ्गत (Just, Fair and Reasonable) हुनुपर्ने।

अदालतबाट भएका आदेश अनुसार बन्दीलाई थुनामुक्त नगरी वा गरे पनि गरे लगत्तै कुनै गम्भीर कारण र आधार विना कसैलाई पनि पुनः पक्रदै निरन्तर थुनामा राख्न खोज्नु अनुचित, अतार्किक र संविधान र कानूनले प्रदान गरेको जवाफदेहिविहीनताको कार्य हुन

जान्छन् । त्यस्तो कार्य नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको नागरिकको समानता, स्वतन्त्रता र सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने जस्ता मौलिक हकसम्बन्धी संवैधानिक प्रावधानहरूको भावना र मर्म प्रतिकूल देखिने ।

अदालतको आदेशबमोजिम थुनाबाट मुक्त भएका व्यक्तिलाई गम्भीर र स्वाभाविक वारदातमा बाहेक कृत्रिम वारदात र कसुरको बाहानामा तत्काल वा केही दिन पछि पनि पक्राउ गरी लैजाने प्रवृत्ति कानूनी शासन रहेको लोकतान्त्रिक पद्धतिमा सुहाउने कुरा होइन । यसप्रकारको प्रवृत्तिले स्वेच्छाचारितालाई बढावा दिई संविधानद्वारा प्रत्याभूत मौलिक हकहरूको प्रयोग, प्रचलन र संरक्षणमा गम्भीर आघात पुऱ्याउने अवस्था रहने ।

कुनै फौजदारी कानून प्रतिकूलको कार्यको अभियोगमा आवश्यक अनुसन्धान एवं तहकिकात गरी दोषीलाई कानूनको दायरामा ल्याउनु सम्बद्ध निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुन्छ भन्ने कुरामा विवाद छैन । यसका लागि शुद्ध एवं निष्पक्ष रूपले कानूनका सबै प्रक्रियाहरू चरणबद्ध रूपमा अपनाएर अभियुक्तलाई नियन्त्रणमा लिई अनुसन्धान तहकिकात प्रक्रिया अगाडि बढाउनु आवश्यक पनि हुन्छ । कानूनबमोजिम पक्राउ गरी अनुसन्धान तहकिकात गर्दा पनि कानूनबमोजिमको उचित प्रक्रियाको समुचित अनुशरण गर्नु अनिवार्य हुन्छ । कुनै वारदात घटेको छ भन्दैमा प्रमाण र आधार विना एउटै व्यक्तिलाई हरेक वारदात र घटनामा जोड्दै प्रवृत्त धारणा राखी स्वच्छ एवं निष्पक्षता नै नदेखिने कानूनी प्रक्रिया पूरा गरेको जस्तै देखाई कसैलाई थुनामा राखी रहन मिल्दैन । यसरी अभद्र व्यवहारको आरोपमा पटकपटक पक्राउ गरी पर्याप्त आधार र कारण बिना प्रवृत्त धारणा राखी थुनामा राखिएको कार्यमा यस अदालतबाट समेत बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट जारी भइरहेको अवस्था हुँदा निवेदकलाई पनि तथ्यपरक एवं ठोस प्रमाण विना पटक पटक अभद्र व्यवहार, आपराधिक उपद्रव, विष्फोटक पदार्थ तथा संगठित अपराधमा आरोप लगाई बदनियत तथा प्रवृत्त भावना राखी कारबाहीको उठान गर्दै पक्राउ

गर्ने गरेको कार्यले निजलाई जसरी पनि थुनामा राखी रहने गलत प्रवृत्ति रहेको देखिँदा, यस्तो कार्यलाई कानूनी मान्यता दिन मिल्ने देखिन नआउने ।

तसर्थ, रिट निवेदकलाई चितवन जिल्ला अदालतमा दायर भएको आपराधिक उपद्रव, विष्फोटक पदार्थ तथा संगठित अपराध मुद्दामा उक्त अदालतबाट मिति २०७७।०९।०६ मा साधारण तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्ने गरी आदेश भएकोमा निजलाई पुनः जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङको मिति २०७६।११।२३ को पत्राचार एवं सूचनाबमोजिम भनी तत्कालै पक्राउ गरी जिल्ला प्रहरी कार्यालय धादिङमा उपस्थित गराएको कार्यबाट निवेदकलाई ठोस प्रमाणसहित पर्याप्त आधार र कारण विना नै निरन्तर रूपमा थुनामा राखी रहने प्रवृत्त भावना देखिनुको साथै अदालतको आदेशको परिपालना गर्नमा आवश्यक संवेदनशिलता र जवाफदेहीपन देखाएको र विधिको शासनलाई परिपालना गर्दै नागरिकले आफ्नो मौलिक हकको निर्वाध प्रचलन र प्रयोग गर्न पाउने स्वतन्त्रताको लागी प्रभावकारी र सकारात्मक भूमिका निर्वाह गर्नुको सट्टा निवेदकलाई निरन्तर रूपमा बन्दी बनाई रहने प्रवृत्त भावनाबाट बढी नै प्रेरित हुने गरेको देखिन आयो । यस प्रकारको पृष्ठभूमिसहितको प्रवृत्तिबाट थुनामा राख्ने गरेको कार्यलाई कानूनसम्मत मान्न मिल्ने नदेखिँदा बन्दी निवेदक अटल भन्ने ईश्वर पाण्डेलाई नेपालको संविधानको धारा १३३(२) र सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) बमोजिम धादिङ जिल्ला अदालतका स्त्रेस्तेदारको रोहवरमा आजै थुनाबाट मुक्त गरी दिनु भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : गोविन्द आचार्य

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७७ साल जेठ १६ गते रोज ६ शुभम् ।

५३

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.

श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७६-WH-०३९५,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, इन्द्रबहादुर कटुवाल वि. त्रिभुवन

विमानस्थल भन्सार कार्यालय

अदालतले असाधारण क्षेत्राधिकारको प्रयोग गर्दा प्राकृतिक न्यायका सिद्धान्तको ठाउँ उल्लङ्घन भएको, सारवान र कार्यविधि कानूनको प्रत्यक्ष रूपमा त्रुटि भई पालना नगरेको प्रवृत्त धारणा राखी काम कारबाही भएको अवस्थामा बाहेक मातहतका अदालत वा अर्ध-न्यायिक निकायमा सामान्य क्षेत्राधिकार अन्तर्गत कानूनबमोजिम दायर भई विचाराधीन रहेका मुद्दाहरूलाई प्रत्यक्ष रूपले असर पर्ने गरी रिट क्षेत्रको प्रक्रियाको माध्यमबाट आदेश गर्न पनि उपयुक्त हुँदैन। प्रत्येक साधारण एवं नियमित अदालत आफूसमक्ष विचाराधीन मुद्दामा फैसला गर्न सक्षम र स्वतन्त्र हुने गर्छन् भन्ने न्यायको मान्य सिद्धान्तको आधारमा हरेक कानूनी एवं न्यायिक प्रणाली चलेको हुन्छ। मातहतको अदालतमा विचाराधीन रहेको मुद्दामा माथिल्लो तहको अदालतले सामान्य अवस्थामा र कानूनी उपचारको मार्ग प्रसस्त हुँदाहुँदै पनि असाधारण क्षेत्राधिकार अन्तर्गत हस्तक्षेप गर्दै जाने हो भने विधि, प्रक्रिया र न्यायिक प्रणालीमा कुनै निश्चितता नभई अन्यायग्रस्त हुने।

रिट निवेदक बन्दी इन्द्रबहादुर कटुवाल प्रचलित कानूनबमोजिम मोबाइल चोरी पैठारी कसुर अन्तर्गत भन्सार अधिकृतबाट थुनछेक आदेश भई भर्खरै अनुसन्धानको क्रम समाप्त भएर न्यायिक हिरासतमा रहेको व्यक्ति देखिन आएका छन्। निवेदकले विपक्षीहरूबाट निवेदकउपर भए गरेका कानूनी कारबाहीमा यो यसकारणले गैरकानूनी वा बदनियतपूर्ण वा पूर्वाग्रही छ भनी यकिन साथ सप्रमाण भन्न सकेको अवस्था छैन। यस आधारमा विपक्षीहरूबाट भए गरिएका अनुसन्धान एवं थुनछेकसम्बन्धी काम कारबाही कानूनसम्मत रहेको अवस्था नै देखिन आउँछ। यसरी प्रचलित कानूनबमोजिम भन्सार अधिकृतबाट भएको थुनछेक आदेश कानूनसम्मत नै भए गरेको देखिँदा अनुसन्धान पछिको अर्ध-न्यायिक काम कारबाही अन्तर्गत न्यायिक हिरासतमा रहेको अवस्थाउपर हस्तक्षेप हुने गरी निवेदन मागबमोजिम

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नमिल्ने।

अतः निवेदक बन्दी इन्द्रबहादुर कटुवाललाई गैरकानूनीरूपमा थुनामा राखिएको अवस्था नदेखिँदा मिति २०७६।११।१४ मा त्रिभुवन विमानस्थल भन्सार कार्यालय, गौचर काठमाडौंका भन्सार अधिकृतबाट भएको थुनछेक आदेश बदर गरी निवेदक इन्द्रबहादुर कटुवाललाई नेपालको संविधानको धारा १३३(२) बमोजिम थुनामुक्त गरिपाउँ भन्ने निवेदकको मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिल्ने। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: अनु याकामी

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७७ साल असार २४ गते रोज ४ शुभम्।

५४

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७१-WO-०११२, उत्प्रेषण परमादेश, केशरीप्रसाद साह वि. सर्लाही जिल्ला अदालत, मलंगवासमेत

निवेदक जिल्ला मकवानपुर हेटौंडा नगरपालिका वडा नं.२ स्थित नारायणी अञ्चल आयुर्वेद औषधालय हेटौंडामा कार्यरत सरकारी कर्मचारी रहेको देखिन्छ। कुनै कार्यालयमा काम गर्ने कर्मचारी भए सो कार्यालयको नाम, पद र कार्यालय रहेको स्थान भएसम्म बलक नम्बर र सजिलैसँग फेला पार्न सकिने परिचयात्मक विवरण उल्लेख हुनुपर्छ भनी जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १४(१)(ख) मा उल्लेख गरेको देखिन्छ। अभियुक्तलाई मुद्दा दायर गर्दाको अवस्थामा उपस्थित गराउन नसक्नुको उपयुक्त कारण खोली निजको वतन अभियोगपत्रमा उल्लेख भएकै वतन हो भन्ने देखिने मनासिब आधारसहितको अभियोगपत्र दर्ता गर्न ल्याउनुपर्छ भनी सोही नियमावलीको नियम १९(क) (२) मा व्यवस्था रहेको छ। यी निवेदक / प्रतिवादी केशरीप्रसाद साहको विरुद्ध ठगी मुद्दा दायर गर्दाको अभियोगपत्रमा निजको वतन जिल्ला सर्लाही हरिपूर्वा गा.वि.स. वडा. नं. ७ घर भई हाल जिल्ला मकवानपुर,

हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ बस्ने भनी उल्लेख रहेको छ । उक्त अभियोगपत्रमा निवेदकको हालको ठेगाना हेटौंडामा बस्ने भनिए पनि निज हेटौंडा स्थित नारायणी अञ्चल आयुर्वेद अस्पतालको आयुर्वेद निरीक्षक (अधिकृत सातौं तह) पदमा कार्यरत रहेको बेहोरा उल्लेख भएको देखिँदैन । अभियोगपत्रमा स्थायी वतन ठिक उल्लेख भए पनि निज सरकारी कर्मचारी भएकोले निज कार्यरत रहेको कार्यालयको वतन र कार्यरत पदबारे उल्लेख हुन सकेको देखिएन । अभियोगपत्रको वतनमा निज नोकरीमा कार्यरत रहेको जिल्लाको कार्यालयको वतन र कार्यरत पदको नाम उल्लेख नभएको कारणले निजको म्याद सो वतनमा मात्र पनि तामेल हुन सक्ने स्थिति देखिएन । निवेदक हेटौंडा स्थित नारायणी अञ्चल आयुर्वेद अस्पतालका कर्मचारी भएको नाताले निजको नाउँको म्याद निजको सर्लाही जिल्लाको घरको वतनको घरदैलामा टाँस गरे पनि निज कर्मचारीको हैसियतले कार्यरत रहेको जिल्ला मकवानपुर, हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ का साक्षी र सोही वडाको वडा सचिवलाई रोहवरमा राखेको देखिन आउँछ । निवेदक / प्रतिवादी केशरीप्रसाद साह सर्लाही स्थायी वतन भएका मकवानपुर जिल्लाको हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ स्थित नारायणी अञ्चल आयुर्वेद अस्पताल हेटौंडाको आयुर्वेद निरीक्षक (अधिकृत सातौं तह) पदमा कार्यरत रहेको देखिन्छ । यस स्थितिमा निजको नाउँको म्याद निजको स्थायी वतन भएको सर्लाही जिल्ला, हरिपूर्वा गा.वि.स. वडा नं. ७ मा वा निज कार्यरत रहेको कार्यालय जिल्ला मकवानपुर, हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ स्थित नारायणी आयुर्वेद अस्पताल, हेटौंडामध्ये कुनै एक वतनमा नै रितपूर्वक तामेल गरिएको हुनुपर्ने ।

निवेदक जिल्ला सर्लाही, हरिपूर्वा गा.वि.स. वडा नं. ७ मा स्थायी बसोवास भई जिल्ला मकवानपुर हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ स्थित नारायणी अञ्चल आयुर्वेद औषधालय हेटौंडामा कार्यरत सरकारी कर्मचारी भएकोमा सर्लाही जिल्ला अदालतबाट

निजको नाउँमा जारी म्याद जिल्ला सर्लाही, हरिपूर्वा गा.वि.स. वडा नं. ७ मा रहेको निवेदकको घरदैलोमा टाँसेर म्याद तामेल गर्दा स्थानिय भलाद्मी २ जना साक्षी राखी सम्बन्धित वडाको वडा सचिवको सहीछाप गराई तामेल गर्ने कर्मचारीले समेत सहीछाप गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्थाको विपरीत अन्य जिल्ला मकवानपुर हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ बस्ने २ जनालाई साक्षी राखी हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २ को वडा सचिव शिवध्वज गोदार भन्ने उल्लेख गरी वडाको छापसमेत नलगाई काम तामेल गर्ने कुन अदालतका कुन दर्जाका कर्मचारी हुन भन्नेसमेत उल्लेख नगरी तामेल गरेको म्याद कानूनले तोकेको रित पुगेको देखिन आएन । निवेदक नाउँको म्यादमा निजको घर भएको वतन उल्लेख गरी सोही वतनमा जारी गरी, निज घरमा फेला नपरेको भनी सर्लाही स्थित घरको दैलोमा टाँस गरी म्याद तामेलीको साक्षीमा निज नोकरीमा कार्यरत रहेको जिल्ला हेटौंडाको वतनको साक्षी र सोही वडाको वडा सचिवलाई समेत रोहवरमा राखी गरेको तामेली कार्यलाई रितपूर्वकको तामेली भन्न मिल्ने देखिँदैन । म्याद सूचना तामेल गरिएको व्यक्तिले जानकारी पाउन सक्ने गरी निजको वास्तविक वतन उल्लेख गरी म्याद जारी गर्नु र सोही वतनमा तामेल गरिनुपर्दछ । वतन ठिक भए पनि म्याद तामेल पनि कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रक्रियाहरू रितपूर्वक पूरा भएको हुनुपर्दछ । प्रतिवादीका नाममा म्याद सूचना पठाउनुको उद्देश्य निज विरुद्ध चलेको मुद्दामा प्रतिवादको अवसर प्रदान गर्नु हो । यो न्यायिक कामकारबाही कुनै औपचारिकता मात्र नभएकोले जसको नाउँमा म्याद सूचना तामेल गरिन्छ यथार्थमा उसले जानकारी पाउन सक्ने गरी वास्तविक बसोबास रहेको स्थानमा रितपूर्वक म्याद तामेल भएको मिसिलबाट पुष्टि हुन आवश्यक छ । बेरितपूर्वक म्याद तामेल भएको कारणले यी निवेदकले आफूउपर लागेको कसुरको थाहा जानकारीसम्म पाउन नसकी प्रतिवाद गर्न पाउने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त र स्वच्छ सुनुवाइको अवसरबाट समेत वञ्चित हुन पुगेको देखिन

आयो । मिति २०६१।९।२ मा यी निवेदकको नाउँमा तामेल भएको म्यादको प्रकृति, प्रक्रिया र बेहोराबाट रितापूर्वकको रहेछ भनी मान्न मिल्ने देखिन नआउने ।

तसर्थ: यी निवेदक केशरीप्रसाद साहको नाउँमा सर्लाही जिल्ला अदालतबाट जारी भई मिति २०६१।९।२ मा निजको घर दैलामा टाँस गरी तामेल भएको समाह्वान म्याद कानूनले तोकेबमोजिम रितापूर्वक भएको नदेखिँदा सो म्याद र सोको आधारमा यी निवेदकको नाउँमा भएका काम कारबाहीलगायतका फैसलासमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ।

इजलास अधिकृत : माधव भण्डारी र हेमराज तिमिल्सैना
कम्प्युटर : अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७८ साल असोज ६ गते रोज ४ शुभम् ।

५५

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या. श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७७-WO-०३०५, उत्प्रेषण, भगवता अर्यालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

विद्यार्थीहरूलाई अनावश्यक बोझ कम हुने तथा शिक्षाको उद्देश्यसमेत पूरा हुने गरी सुझबुझपूर्ण ढङ्गले पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री निर्माण नभएमा अपेक्षित जनशक्ति उत्पादन हुन नसक्ने । राष्ट्रिय स्तरमा मात्र नभई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा समेत प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष र प्रतिस्पर्धी शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन हुनुपर्दछ । शिक्षाको राष्ट्रिय शिक्षा नीति, शिक्षाको मापदण्ड जस्ता विषय संघीय सरकारको अधिकार मात्र नभई दायित्वसँग सम्बन्धित विषय भएकोले सो सम्बन्धमा सङ्घीय सरकारबाट आवश्यक व्यवस्था हुनेमा द्विविधा हुनुपर्ने नदेखिने ।

मुलुकभर पाठ्यक्रममा समानस्तर कायम गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारबाट राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप स्वीकृत गरी लागु गरिएको अवस्थामा नेपाल सरकारबाट आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रकै कार्य गर्दा स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र वा अधिकार अतिक्रमण गरेको भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन । मुलुकको समृद्धि र विकासको लागि कानूनबमोजिम गरिएको व्यवस्थालाई अन्यथा

भन्नुपर्ने हुँदैन । पाठ्यक्रममा जुन विषयको समूहले पनि आफ्नो रूचीको विषय अध्ययन गर्न पाओस् भनी विज्ञ समूहको परामर्शबाट नै सम्बन्धित मन्त्रालयबाट पाठ्यक्रम सम्बन्धमा प्रारूप निर्धारण गर्नु वेश हुन्छ । कुनै विषय समावेश हुँदा संविधानअनुकूल हुने तथा नहुँदा नहुने भन्ने नहुने ।

पाठ्यक्रम निर्धारण, सुधार, संशोधन आदि गर्नुपर्ने कार्य पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको नै भएकोमा कुनै विवाद छैन । यस सम्बन्धमा हिजोको व्यवस्था र त्यसमा भएका कमजोरी तथा त्रुटिलाई सुधार गरेर नै त्यसलाई समयानुकूल सुधार गर्नुपर्ने हुन्छ । गणित विषयलाई कक्षा ११ र १२ को पाठ्यक्रममा अनिवार्य विषयमा राख्नुपर्ने निवेदकहरूको माग छ । विभिन्न विश्वविद्यालय र कलेजको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ एवं अन्य अधिवक्ताहरूले गणित विषयको पढाई र उक्त गणित विषयको आधारबाट त्यसभन्दा माथिल्लो तहको खास विषय लिएर पढ्दा (जस्तै कृषि, इन्जिनियरिङ) पनि कतै एक सय पाठ्यघण्टा (क्रेडिट आवर) र कतै दुई सय पाठ्यघण्टा (क्रेडिट आवर) को आवश्यकता रहने भनिएको छ, त्यस सन्दर्भमा कक्षा एघार र बाह्रमा पनि पढाउने गणित विषयको क्रेडिट आवरमा समानता छैन भने त्यसभन्दा माथिको उच्च अध्ययन पनि कुनै विश्वविद्यालयमा एक सय क्रेडिट आवरको र कुनै विश्वविद्यालयमा दुई सय क्रेडिट आवरको गणित विषयमा पढेर उत्तीर्ण भएको हुनुपर्ने भन्ने व्यवस्थाले त्यहाँ पनि समानता भएको देखिँदैन, यस कारणले उच्च अध्ययन विषयको लागी कक्षा एघार र बाह्रमा कम्तिमा कति क्रेडिट आवरको अध्ययन हुन पर्ने हो ? त्यो विषयमा पनि सबै विश्वविद्यालयमा समान व्यवस्था हुन जरूरी छ भने अर्कोतर्फ सबै विश्वविद्यालयको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ एवं अन्य अधिवक्ताहरूले कक्षा एघार र बाह्रमा विज्ञान तथा व्यवस्थापन समूहतर्फ गणित विषयलाई अनिवार्य बनाउँदा उच्च अध्ययनको लागी विद्यार्थीहरूलाई मार्ग प्रशस्त हुन जान्छ भन्ने बहस जिकिर भएको हुँदा यसतर्फ सम्बन्धित निकायको गम्भीरतापूर्वक ध्यान

जान आवश्यक देखिने ।

तसर्थ, गणित विषयलाई कक्षा ११ र १२ मा अनिवार्य बनाउनु पर्छ भनी माग गरेको विषय विशुद्ध शिक्षाको नीतिगत क्षेत्रभित्रको विषय हुँदा त्यस सम्बन्धमा शिक्षा क्षेत्रका सम्बन्धित विज्ञ, प्रदेशअन्तर्गतका विभिन्न शैक्षिक संस्था, विश्वविद्यालय, कलेज, माध्यमिक तहका विद्यालय, शिक्षासँग सम्बन्धित अन्य निकाय तथा अभिभावकहरूसँग आवश्यक छलफल गरी निकर्षो लमा पुग्न पर्ने हुँदा अहिले निवेदकले माग गरे जस्तो आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिएको र रिट निवेदकको प्रचलित संवैधानिक एवम् कानूनी हकसमेत हनन् भएको भनी मान्न मिल्ने अवस्था नहुँदा मागबमोजिम रिट जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

तर, निवेदकले उठाएको विषयवस्तुप्रति अति नै संवेदनशील हुनुपर्ने अवस्था देखिएको हुँदा विज्ञान र व्यवस्थापन विषय लिएर कक्षा ११ र १२ मा पढ्ने विद्यार्थीहरूको लागि गणित अनिवार्य हुनुपर्ने भन्ने मुख्य चासो लिएको सम्बन्धमा हेर्दा, यो विषय सबै क्षेत्रका विज्ञ व्यक्तिहरूको छलफलको आधारमा निकर्षो लमा पुगनुपर्ने विषय भएको हुँदा अहिले नै अदालतको आदेशले गणित (Mathematic) विषयलाई अनिवार्य नै गर्नु भनी आदेश जारी गरिरहन परेन तर, विज्ञान र व्यवस्थापन विषय लिएर कक्षा ११ र १२ मा पढेका विद्यार्थीहरूले उक्त विषयबाट एउटा निश्चित लाइनका प्राविधिक क्षेत्रमा अध्ययन गर्नका लागि असफल भएमा अर्को प्राविधिक विषयमा (जस्तै चिकित्सातर्फ असफल भए इन्जिनियरिङतर्फ) अध्ययन गर्नसमेत पाउने गरी मार्ग खुला गर्न र विज्ञान पढेका विद्यार्थीहरूको लागि अन्य प्राविधिक विषयतर्फको निरन्तर अध्ययनको क्षेत्र सुनिश्चित हुन विज्ञान र व्यवस्थापन विषयतर्फ गणित विषय (Mathematic) अनिवार्य हुनुपर्ने भन्ने जिकिर रहेको हुँदा प्राज्ञिक क्षेत्रहरू, विश्वविद्यालयहरू, कलेजहरू, सरोकारवाला र सम्बन्धित क्षेत्रका व्यक्तिहरूसँग पर्याप्त छलफल गरी निकर्षो लमा पुगनुपर्ने देखिँदा, त्यस सम्बन्धमा विज्ञान र व्यवस्थापन विषय

लिने विद्यार्थीहरूको लागि गणित विषय अनिवार्य रूपमा लिने नलिने विषयमा विभिन्न क्षेत्र र विषयका प्राज्ञ, विश्वविद्यालय, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह, सम्बन्धित विषयका कलेज, माध्यमिकस्तरका स्कुल, अभिभावक तथा विद्यार्थीहरूसँग पनि गहनरूपमा छलफल गरी हालको विद्यालयस्तरको शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा ऐच्छिक रूपमा राखिएको गणित विषयलाई थप ऐच्छिक विषयका रूपमा पढ्न नपर्ने गरी व्यवस्था मिलाउन वा अनिवार्य (Compulsory) विषयमा राख्ने / नराख्ने भन्ने सम्बन्धमा गम्भीरतापूर्वक पुर्नविचार गरी ६ महिनाभित्र पुनः निर्णय गर्न गराउनको लागि निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृतः मधु सुदन पन्थी

कम्प्युटरः प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७७ साल पौष २८ गते रोज ३ शुभम् ।

५६

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७१-CR-०९६३, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. कालुराम चौधरी

घटनास्थलका प्रत्यक्षदर्शी राजन बस्नेतले प्रतिवादी कालुराम चौधरीले मृतकलाई दुवै हातले छातीमा हान्दै लडाईं दुवै हातको नाडीमा समाई छातीमा घुडाले थिचिरहेको अवस्थामा छुट्याएको हुँ भनी लेखाएका छन् भने माधव बरालले पनि मौकामा कागज गर्दा यी प्रतिवादी कालुराम चौधरीले मृतक लक्ष्मी प्रसाद बराललाई भुइँमा लडाईं नाडीमा समाई घुडाले थिचेको कारण मृत्यु भएको भनी उल्लेख गरेका छन् । त्यस्तै वस्तुस्थिति मुचुल्का मानिसहरू दुर्गा बस्नेत, बालकुमारी बस्नेतसमेतले प्रतिवादी कालुराम चौधरीले घुँडाले मृतकको छातीमा थिचेको कारण मृत्यु भएको भनी लेखाएको देखिन्छ । मृतक लक्ष्मीप्रसाद बरालको Cause of death is due to cardiorespiratory arrest भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको देखिने ।

राजन बस्नेत, माधव बरालले अदालतमा

बकपत्र गर्दा मौकाको भनाइ समर्थन हुने गरी लेखाई दिएको देखिन्छ भने शव परीक्षण गर्ने डा. विश्वनाथ यादवले उमेर पुगेको मानिस अति उत्तेजित, क्रोधित, डराएको वा अत्यधिक मानसिक तनावमा गयो भने त्यही कारणले पनि वृद्ध अवस्थाको व्यक्तिको मुटु कम्जोर भई मृत्यु हुन सक्छ मुटुको तथा श्वासप्रश्वासको प्रक्रिया रोकिन गई मृतकको मृत्यु भएको हो भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिने।

प्रतिवादी कालुराम चौधरी र निज मृतक लक्ष्मीप्रसाद बरालबिच जग्गासम्बन्धी विवाद भएको र वारदातको दिन खेतमा पानी लगाउनेसम्बन्धी विवाद भएको अवस्थामा निजले मृतकलाई हात समाती लाती मुक्काले हानी भुइँमा लडाईं दुवै हातको नाडी समाती छाती माथि घुँडाले थिची निजको श्वासप्रश्वास क्रिया अवरुद्ध भई मृत्यु भएको भन्ने अभियोग दाबी रहेको छ। आफू उक्त वारदात स्थलमा उपस्थित भएको र मृतकको हात समातेको अवस्थामा नै श्वासप्रश्वासमा अवरोध आएकोमा सम्म निज प्रत्यर्थी प्रतिवादी अदालतसमक्ष समेत साबित रहेका छन्। निज आफूले मृतकलाई लडाईं छातीमा थिचेकोमा समेत इन्कार रहे तापनि मौकामा देख्ने चश्मदित व्यक्ति राजन बस्नेतले प्रतिवादीले मृतकलाई छातीमा हातले हानी लडाईं दुवै हातको नाडीमा पक्री घुँडाले थिचिरहेको अवस्थामा आफूले छुट्ट्याई दिएको भनी कागज गरी सोही बेहोरा समर्थन हुने गरी अदालतमा बकपत्रसमेत गरेको पाइन्छ। यसरी घटनास्थल मुचुल्काका माधव बरालसमेतले मौकाको कागजलाई समर्थन गरी अदालतमा गरेको बकपत्र, यी प्रतिवादीउपरको किटानी जाहेरी र सो जाहेरी बेहोरालाई समर्थन गरी गरेको बकपत्र, शव परीक्षण गर्ने चिकित्सकको बकपत्र, बुझिएका मानिसहरूले अदालतमा गरिदिएको बकपत्र बेहोरा, प्रतिवादीको मौकाको बयान बेहोरासमेतबाट यी प्रतिवादीको अदालतको इन्कारी बयानलाई समर्थन

हुने गरी निजका साक्षीहरूले गरेको बकपत्र खण्डित भएको देखिएसमेतबाट यी प्रतिवादी कालुराम चौधरीले मृतक लक्ष्मीप्रसाद बराललाई कुटपिट गरी लडाईं छातीमा घुँडाले थिची कर्तव्य गरी मारेको तथ्य पुष्टि भई अभियोग दाबीबमोजिम कसुर गरेको देखिन आउने।

तसर्थ, प्रतिवादी कालुराम चौधरीलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुने गरी सुरू सुनसरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।१०।१२ मा भएको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादी कालुराम चौधरीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ६(२) नं. बमोजिम २ वर्ष कैद र रु. ५००।- जरिवाना हुने ठहर्‍याएको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०७१।५।१४ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला केही उल्टी भई यी प्रतिवादी कालुराम चौधरीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर्छ।

मृतकलाई मार्न पर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी मनसाय केही नदेखिएको, मार्नेसम्मको तयारी एवं योजना बनाएको नदेखिएको, प्रतिवादी र मृतकबिच साँध सीमाना र पानीको विषयमा दोहोरो भनाभन हुँदा मृतकले नै वारदात घटाउन भूमिका खेलेको एवं कसुर गर्दाको परिस्थितिका साथै वारदातमा जोखिम हतियार प्रयोग नभएको, लाती मुक्काले हानी लडाईं ७१ वर्षिय दमको रोगी मृतकको श्वासप्रश्वास बन्द भएको कारणले मृत्यु भएको देखिएको आधार कारणसमेतलाई विचार गर्दा प्रतिवादीलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने हुँदा निजलाई ७ वर्ष कैद गर्दा पनि न्यायको मक्सद पूरा हुने देखिएकोले साबिक मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम निज प्रतिवादी कालुराम चौधरीलाई ७ (सात) वर्ष कैद हुने।

इजलास अधिकृत : हेमराज तिमिल्सैना

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७८ साल पौष २० गते रोज ३ शुभम्।